

**CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA
BOSNE I HERCEGOVINE**

35

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16) i članom 2. stav (4) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnike Grada Doboj i Grada Trebinje i načelnike općina Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac, Bužim, Domaljevac-Šamac, Drvar, Kakanj i Ribnik ("Službeni glasnik BiH", br. 88/18), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 6. sjednici, održanoj dana 15.01.2019. godine, donijela

ODLUKU

**O UTVRĐIVANJU I OBJAVI BROJA BIRAČA UPISANIH
U IZVOD IZ CENTRALNOG BIRAČKOG SPISKA ZA
GLASANJE IZVAN BiH ZA PRIJEVREMENE IZBORE
ZA OPĆINU DRVAR KOJI ĆE SE ODRŽATI U
NEDJELJU 17.02.2019. GODINE**

Član 1.

Utvrđuje se da će se na izvodu iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za **načelnika Općine Drvar** koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine naći ukupno **366** birača.

Član 2.

Sastavni dio ove odluke je tabela sa ukupnim brojem registrovanih birača za glasanje izvan BiH za Općinu Drvar.

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1444-18/18
15. januara 2019. godine
Sarajevo

Predsjednik
Branko Petrić, s. r.

Na temelju članka 3.6 stavak (2) tačka e), a u svezi s člankom 14.3 stavak (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16) i člankom 2. stavak (4) Naputka o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnike Grada Doboj i Grada Trebinje i načelnike općina Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac, Bužim, Domaljevac-Šamac, Drvar, Kakanj i Ribnik ("Službeni glasnik BiH", br. 88/18), Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je na 6. sjednici, održanoj dana 15.01.2019. godine, donijelo

ODLUKU

**O UTVRĐIVANJU I OBJAVI BROJA BIRAČA UPISANIH
U IZVADAK IZ SREDIŠNJEG BIRAČKOG POPIŠA ZA
GLASOVANJE IZVAN BiH ZA PRIJEVREMENE IZBORE
ZA OPĆINU DRVAR KOJI ĆE SE ODRŽATI U
NEDJELJU 17.02.2019. GODINE**

Članak 1.

Utvrđuje se da će se na izvatku iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za **načelnika Općine Drvar** koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine naći ukupno **366** birača.

Sastavni dio ove odluke je tabela sa ukupnim brojem registriranih birača za glasanje izvan BiH za Općinu Bosanski Petrovac.

Predsjednik
Branko Petrić, v. r.

На основу члана 3.6 став (2) тачка е), а у вези с чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16) и чланом 2. став (4) Упутства о роковима изборних активности за одржавање пријевремених избора за градоначелнике Града Добој и Града Требиње и начелнике опћина Босанско Грахово, Босански Петровац, Бужим, Домаљевац-Шамац, Дрвар, Какањ и Рибник ("Службени гласник БиХ", бр. 88/18), Централна изборна комисија Босне и Херцеговине је, на 6. сједници, одржаној дана 15.01.2019. године, донијела

ОДЛУКУ

О УТВРЂИВАЊУ И ОБЈАВИ БРОЈА БИРАЧА УПИСАНИХ У ИЗВОД ИЗ ЦЕНТРАЛНОГ БИРАЧКОГ СПИСКА ЗА ГЛАСАЊЕ ИЗВАН БиХ ЗА ПРИЈЕВРЕМЕНЕ ИЗБОРЕ ЗА ОПШТИНУ БОСАНСКО ГРАХОВО КОЈИ ЋЕ СЕ ОДРЖАТИ У НЕДЈЕЉУ 17.02.2019. ГОДИНЕ

Члан 1.

Утврђује се да ће се на изводу из Централног бирачког списка за гласање ван БиХ за пријевремене изборе за **начелника Општине Босанско Грахово** који ће се одржати у недјељу 17.02.2019. године наћи укупно **380** бирача.

Члан 2.

Саставни дио ове одлуке је табела са укупним бројем регистрованих бирача за гласање ван БиХ за Општину Босанско Грахово.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику РС", "Службеном гласнику Брчко дистрикта БиХ" и на интернет-страници Централне изборне комисије Босне и Херцеговине www.izbori.ba.

Број 06-1-07-2-1444-20/18

15. јануара 2019. године

Сарајево

Предсједник

Бранко Петрић, с. р.

38

На основу члана 3.6 став (2) тачка е), а у вези с чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16) и чланом 2. став (4) Упутства о роковима изборних активности за одржавање пријевремених избора за градоначелнике Града Добој и Града Требиње и начелнике опћина Босанско Грахово, Босански Петровац, Бужим, Домаљевац-Шамац, Дрвар, Какањ и Рибник ("Службени гласник БиХ", бр. 88/18), Централна изборна комисија Босне и Херцеговине је на 6. сједници, одржаној дана 15.01.2019. године, донијела

ОДЛУКУ

О УТВРЂИВАЊУ И ОБЈАВИ БРОЈА БИРАЧА УПИСАНИХ У ИЗВОД ИЗ ЦЕНТРАЛНОГ БИРАЧКОГ СПИСКА ЗА ГЛАСАЊЕ ИЗВАН БиХ ЗА ПРИЈЕВРЕМЕНЕ ИЗБОРЕ ЗА ОПШТИНУ БУЖИМ КОЈИ ЋЕ СЕ ОДРЖАТИ У НЕДЈЕЉУ 17.02.2019. ГОДИНЕ

Члан 1.

Утврђује се да ће се на изводу из Централног бирачког списка за гласање изван БиХ за пријевремене изборе за **начелника**

Општине Бужим који ће се одржати у недјељу 17.02.2019. године наћи укупно **82** бирача.

Члан 2.

Саставни дио ове одлуке је табела са укупним бројем регистрованих бирача за гласање изван БиХ за Општину Бужим.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику РС", "Службеном гласнику Брчко дистрикта БиХ" и на интернет-страници Централне изборне комисије Босне и Херцеговине www.izbori.ba.

Број 06-1-07-2-1444-22/18

15. јануара 2019. године

Сарајево

Предсједник

Бранко Петрић, с. р.

На основу члана 3.6 став (2) тачка е), а у вези с чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16) и чланом 2. став (4) Наводка о роковима изборних активности за одржавање пријевремених избора за градоначелнике Града Добој и Града Требиње и начелнике опћина Босанско Грахово, Босански Петровац, Бужим, Домаљевац-Шамац, Дрвар, Какањ и Рибник ("Службени гласник БиХ", бр. 88/18), Сређишње изборно повјеренство Босне и Херцеговине је на 6. сједници, одржаној дана 15.01.2019. године, донијело

ОДЛУКУ

О УТВРЂИВАЊУ И ОБЈАВИ БРОЈА БИРАЧА УПИСАНИХ У ИЗВОД ИЗ СРЕДИШЊЕГ БИРАЧКОГ ПОПИСА ЗА ГЛАСОВАЊЕ ИЗВАН БиХ ЗА ПРИЈЕВРЕМЕНЕ ИЗБОРЕ ЗА ОПШТИНУ БУЖИМ КОЈИ ЋЕ СЕ ОДРЖАТИ У НЕДЈЕЉУ 17.02.2019. ГОДИНЕ

Чланак 1.

Утврђује се да ће се на изводу из Сређишњег бирачког пописа за гласовање изван БиХ за пријевремене изборе за **начелника Општине Бужим** који ће се одржати у недјељу 17.02.2019. године наћи укупно **82** бирача.

Чланак 2.

Саставни дио ове одлуке је табела са укупним бројем регистрованих бирача за гласовање изван БиХ за Општину Бужим.

Чланак 3.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику РС", "Службеном гласнику Брчко дистрикта БиХ" и на интернет-страници Сређишњег изборног повјеренства Босне и Херцеговине www.izbori.ba.

Број 06-1-07-2-1444-22/18

15. сјећња 2019. године

Сарајево

Предсједник

Бранко Петрић, с. р.

На основу члана 3.6 став (2) тачка е), а у вези с чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16) и чланом 2. став (4) Упутства о роковима изборних активности за одржавање пријевремених избора за градоначелнике Града Добој и Града Требиње и начелнике опћина Босанско Грахово, Босански Петровац, Бужим, Домаљевац-Шамац, Дрвар, Какањ и Рибник ("Службени гласник БиХ", бр. 88/18), Централна

изборна комисија Босне и Херцеговине је на 6. сједници, одржаној дана 15.01.2019. године, донијела

**ОДЛУКУ
О УТВРЂИВАЊУ И ОБЈАВИ БРОЈА БИРАЧА
УПИСАНИХ У ИЗВОД ИЗ ЦЕНТРАЛНОГ БИРАЧКОГ
СПИСКА ЗА ГЛАСАЊЕ ВАН БИХ ЗА ПРИЈЕВРЕМЕНЕ
ИЗБОРЕ ЗА ОПШТИНУ БУЖИМ КОЈИ ЋЕ СЕ
ОДРЖАТИ У НЕДЈЕЉУ 17.02.2019. ГОДИНЕ**

Члан 1.

Утврђује се да ће се на изводу из Централног бирачког списка за гласање изван БиХ за пријевремене изборе за **начелника Општине Бужим** који ће се одржати у недјељу 17.02.2019. године наћи укупно **82** бирача.

Члан 2.

Саставни дио ове одлуке је табела са укупним бројем регистрованих бирача за гласање изван БиХ за Општину Бужим.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику РС", "Службеном гласнику Брчко дистрикта БиХ" и на интернет-страници Централне изборне комисије Босне и Херцеговине www.izbori.ba.

Број 06-1-07-2-1444-22/18

15. јануара 2019. године

Сарајево

Предсједник

Бранко Петрић, с. р.

39

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16) i članom 2. stav (4) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnike Grada Doboj i Grada Trebinje i načelnike općina Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac, Bužim, Domaljevac-Šamac, Drvar, Kakanj i Ribnik ("Službeni glasnik BiH", br. 88/18), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 6. sjednici, održanoj dana 15.01.2019. godine, donijela

ODLUKU
O UTVRĐIVANJU I OBJAVI BROJA BIRAČA UPISANIH
U IZVOD IZ CENTRALNOG BIRAČKOG SPISKA ZA
GLASANJE IZVAN BiH ZA PRIJEVREMENE IZBORE
ZA GRAD DOBOJ KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEDJELJU
17.02.2019. GODINE

Član 1.

Utvrđuje se da će se na izvodu iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za **gradonačelnika Grada Doboj** koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine naći ukupno **1372** birača.

Član 2.

Sastavni dio ove odluke je tabela sa ukupnim brojem registrovanih birača za glasanje izvan BiH za Grad Doboј.

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1444-23/18

15. januara 2019. godine

Sarajevo

Predsjednik

Branko Petrić, s. r.

Na temelju članka 3.6 stavak (2) točka e), a u svezi s člankom 14.3 stavak (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16) i člankom 2. stavak (4) Naputka o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnike Grada Doboj i Grada Trebinje i načelnike općina Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac, Bužim, Domaljevac-Šamac, Drvar, Kakanj i Ribnik ("Službeni glasnik BiH", br. 88/18), Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je na 6. sjednici, održanoj dana 15.01.2019. godine, donijelo

ODLUKU
O UTVRĐIVANJU I OBJAVI BROJA BIRAČA UPISANIH
U IZVADAK IZ SREDIŠNJEG BIRAČKOG POPISA ZA
GLASOVANJE IZVAN BiH ZA PRIJEVREMENE IZBORE
ZA GRAD DOBOJ KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEDJELJU
17.02.2019. GODINE

Članak 1.

Utvrđuje se da će se na izvatku iz Središnjeg biračkog popisa za glasovanje izvan BiH za prijevremene izbore za **gradonačelnika Grada Doboj** koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine naći ukupno **1372** birača.

Članak 2.

Sastavni dio ove odluke je tabela sa ukupnim brojem registriranih birača za glasovanje izvan BiH za Grad Doboju.

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1444-23/18

15. siječnja 2019. godine

Sarajevo

Predsjednik

Branko Petrić, v. r.

На основу члана 3.6 став (2) тачка е), а у вези с чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16) и чланом 2. став (4) Упутства о роковима изборних активности за одржавање пријевремених избора за градоначелнике Града Добој и Града Требиње и начелнике општина Босанско Грахово, Босански Петровац, Бужим, Домаљевац-Шамац, Дрвар, Какањ и Рибник ("Службени гласник БиХ", бр. 88/18), Централна изборна комисија Босне и Херцеговине је на 6. сједници, одржаној дана 15.01.2019. године, донијела

Утврђује се да ће се на изводу из Централног бирачког списка за гласање изван БиХ за пријевремене изборе за

Предсједник
Бранко Петрић, с. р.

Predsjednik
Branko Petrić, s. r.

Predsjednik
Branko Petrić, v. r.

Предсједник
Бранко Петрић, с. р.

43

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16) i članom 2. stav (4) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnike Grada Doboj i Grada Trebinje i načelnike općina Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac, Bužim, Domaljevac-Šamac, Drvar, Kakanj i Ribnik ("Službeni glasnik BiH", br. 88/18), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je, na 6. sjednici, održanoj dana 15.01.2019. godine, donijela

ODLUKU

**O UTVRĐIVANJU I OBJAVI BROJA BIRAČA UPISANIH
U IZVOD IZ CENTRALNOG BIRAČKOG SPISKA ZA
GLASANJE IZVAN BiH ZA PRIJEVREMENE IZBORE
ZA GRAD TREBINJE KOJI ĆE SE ODRŽATI U
NEDJELJU 17.02.2019. GODINE**

Član 1.

Utvrđuje se da će se na izvodu iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za **gradonačelnika Grada Trebinje** koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine naći ukupno **1094** birača.

Član 2.

Sastavni dio ove odluke je tabela sa ukupnim brojem registrovanih birača za glasanje izvan BiH za Grad Trebinje.

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1444-27/18

15. januara 2019. godine

Sarajevo

Predsjednik

Branko Petrić, s. r.

Na temelju članka 3.6 stavak (2) točka e), a u svezi s člankom 14.3 stavak (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16) i člankom 2. stavak (4) Naputka o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnike Grada Doboj i Grada Trebinje i načelnike općina Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac, Bužim, Domaljevac-Šamac, Drvar, Kakanj i Ribnik ("Službeni glasnik BiH", br. 88/18), Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je, na 6. sjednici, održanoj dana 15.01.2019. godine, donijelo

ODLUKU

**O UTVRĐIVANJU I OBJAVI BROJA BIRAČA UPISANIH
U IZVADAK IZ SREDIŠNJEG BIRAČKOG POPISA ZA
GLASOVANJE IZVAN BiH ZA PRIJEVREMENE IZBORE
ZA GRAD TREBINJE KOJI ĆE SE ODRŽATI U
NEDJELJU 17.02.2019. GODINE**

Članak 1.

Utvrđuje se da će se na izvatku iz Središnjeg biračkog popisa za glasovanje izvan BiH za prijevremene izbore za **gradonačelnika Grada Trebinje** koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine naći ukupno **1094** birača.

Članak 2.

Sastavni dio ove odluke je tabela sa ukupnim brojem registriranih birača za glasovanje izvan BiH za Grad Trebinje.

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1444-27/18

15. siječnja 2019. godine

Sarajevo

Predsjednik

Branko Petrić, v. r.

На основу члана 3.6 став (2) тачка е), а у вези с чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16) и чланом 2. став (4) Упустава о роковима изборних активности за одржавање пријевремених избора за градоначелнике Града Добој и Града Требиње и начелнике општина Босанско Грахово, Босански Петровац, Бужим, Домаљевац-Шамац, Дрвар, Какањ и Рибник ("Службени гласник БиХ", бр. 88/18), Централна изборна комисија Босне и Херцеговине је, на 6. сједници, одржаној дана 15.01.2019. године, донијела

ОДЛУКУ

**О УТВРЂИВАЊУ И ОБЈАВИ БРОЈА БИРАЧА
УПИСАНИХ У ИЗВОД ИЗ ЦЕНТРАЛНОГ БИРАЧКОГ
СПИСКА ЗА ГЛАСАЊЕ ИЗВАН БИХ ЗА
ПРИЈЕВРЕМЕНЕ ИЗБОРЕ ЗА ГРАД ТРЕБИЊЕ КОЈИ
ЋЕ СЕ ОДРЖАТИ У НЕДЈЕЉУ 17.02.2019. ГОДИНЕ**

Члан 1.

Утврђује се да ће се на изводу из Централног бирачког списка за гласање изван БиХ за пријевремене изборе за **градоначелника Града Требиње** који ће се одржати у недијелу 17.02.2019. године наћи укупно **1094** бирача.

Члан 2.

Саставни дио ове одлуке је табела са укупним бројем регистрованих бирача за гласање изван БиХ за Град Требиње.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику РС", "Службеном гласнику Брчко дистрикта БиХ" и на интернет-страници Централне изборне комисије Босне и Херцеговине www.izbori.ba.

Број 06-1-07-2-1444-27/18

15. јануара 2019. године

Сарајево

Предсједник

Бранко Петрић, с. р.

44

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, u skladu sa članom 4.23 stav (1) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16), objavljuje

OVJERENE KANDIDATSKE LISTE ZA UČEŠĆE NA PRIJEVREMENIM IZBORIMA ZA

**GRADONAČELNIKA GRADA DOBOJ,
GRADONAČELNIKA GRADA TREBINJE, NAČELNIKA
OPĆINE BOSANSKO GRAHOVO, NAČELNIKA OPĆINE
BOSANŠKI PETROVAC, NAČELNIKA OPĆINE BUŽIM,
NAČELNIKA OPĆINE DOMALJEVAC-ŠAMAC,
NAČELNIKA OPĆINE DRVAR, NAČELNIKA OPĆINE
KAKANJ I NAČELNIKA OPĆINE RIBNIK**

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je, u skladu sa članom 2.9 stav (1) tačka 6. Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, a u vezi sa Poglavljem VII. - Prijevremeni izbori Pravilnika o provođenju izbora u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 29/18, 62/18 i 69/18), ovjerila kandidatske liste i kandidate političkih subjekata za učešće na prijevremenim izborima, koji se održavaju 17.02.2019. godine. Imena kandidata političkih subjekata bit će odštampana na glasačkim listićima.

Broj 06-1-07-1-1469-4/18

16. januara 2019. godine

Sarajevo

Predsjednik

Branko Petrić, s. r.

(005) BUŽIM

NAČELNIK

00090 - SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE

1. MERSUDIN NANIĆ

02412 IZUDIN BOSNIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

02411 NEDŽAD KUDELIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

(020) DOMALJEVAC - ŠAMAC

NAČELNIK

00027 - HDZ BiH - HRVATSKA DEMOKRATSKA

ZAJEDNICA BOSNE I HERCEGOVINE

1. STJEPAN PILJIĆ

(030) BOSANSKI PETROVAC

NAČELNIK

01698 - DEMOKRATSKA FRONTA

1. RUSMIR MUJADŽIĆ

00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – SNSD

1. EMINA MEŠIĆ

00090 - SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE

1. SENADA MEHDIN

02414 DEJAN PROŠIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

00008 - SDP - SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA BiH

1. ERMIN HAJDER

02413 BRANKO DESPOT - NEZAVISNI KANDIDAT

(038) DOBOJ

GRADONAČELNIK

00018 - SDS - SRPSKA DEMOKRATSKA STRANKA

1. NEBOJŠA ŠAJNOVIĆ

02415 GORAN SIMIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

02405 BORIS JERINIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

02062 - SPAS NEZAVISNIH LISTA DOBOJ

1. SLOBODAN DEVIĆ

02406 SLADAN STARČEVIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

02416 MILOVAN DUJAKOVIĆ – NEZAVISNI

KANDIDAT

02340 IGOR JOVANOVIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

02407 VLADIMIR MARKOVIĆ – NEZAVISNI

KANDIDAT

(057) DRVAR

NAČELNIK

02408 DARKO KAJTEZ - NEZAVISNI KANDIDAT

00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – SNSD

1. DUŠICA RUNIĆ

(061) RIBNIK

NAČELNIK

00074 - SOCIJALISTIČKA PARTIJA

1. NIKOLA STOJAKOVIĆ

00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – SNSD

1. NEBOJŠA KARAĆ

(084) BOSANSKO GRAHOVO

NAČELNIK

00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – SNSD

1. UROŠ MAKIĆ

02409 MILORAD GLIGIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

(094) KAKANJ

NAČELNIK

02410 HAMZA BEGIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

00090 - SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE

1. ALDIN ŠLJIVO

00008 - SDP - SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA BiH

1. ELDIN MIJOČ

00027 - HDZ BiH - HRVATSKA DEMOKRATSKA

ZAJEDNICA BOSNE I HERCEGOVINE

1. IVICA PETROVIĆ

(182) TREBINJE

GRADONAČELNIK

02417 - TREBINJE ZASLUŽUJE BOLJE

1. SAŠA BORJAN

00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – SNSD

1. MIRKO ČURIĆ

Središnje izorno povjerenstvo Bosne i Hercegovine, sukladno članku 4.23 stavak (1) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16), objavljuje

OVJERENE KANDIDACIJSKE LISTE ZA SUDJELOVANJE NA PRIJEVREMENIM IZBORIMA

**ZA GRADONAČELNIKA GRADA DOBOJ,
GRADONAČELNIKA GRADA TREBINJE, NAČELNIKA
OPĆINE BOSANSKO GRAHOVO, NAČELNIKA OPĆINE
BOSANŠKI PETROVAC, NAČELNIKA OPĆINE BUŽIM,
NAČELNIKA OPĆINE DOMALJEVAC-ŠAMAC,
NAČELNIKA OPĆINE DRVAR, NAČELNIKA OPĆINE
KAKANJ I NAČELNIKA OPĆINE RIBNIK**

Središnje izorno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je, sukladno članku 2.9 stavak (1) točka 6. Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, a u svezi sa Poglavljem VII. - Prijevremeni izbori Pravilnika o provedbi izbora u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 29/18, 62/18 i 69/18), ovjerilo kandidacijske liste i kandidate političkih subjekata za sudjelovanje na prijevremenim izborima, koji se održavaju 17.02.2019. godine. Imena kandidata političkih subjekata bit će tiskana na glasačkim listićima.

Broj 06-1-07-1-1469-4/18

16. siječnja 2019. godine

Sarajevo

Predsjednik

Branko Petrić, v. r.

(005) BUŽIM

NAČELNIK

00090 - SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE

1. MERSUDIN NANIĆ

02412 IZUDIN BOSNIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

02411 NEDŽAD KUDELIĆ - NEZAVISNI KANDIDAT

(020) DOMALJEVAC - ŠAMAC

NAČELNIK**00027 - HDZ BiH - HRVATSKA DEMOKRATSKA
ZAJEDNICA BOSNE I HERCEGOVINE****1. STJEPAN PILJIĆ****(030) BOSANSKI PETROVAC****NAČELNIK****01698 - DEMOKRATSKA FRONTA****1. RUSMIR MUJADŽIĆ****00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA –
SNSD****1. EMINA MEŠIĆ****00090 - SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE****1. SENADA MEHDIN****02414 DEJAN PROŠIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****00008 - SDP - SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA BiH****1. ERMIN HAJDER****02413 BRANKO DESPOT - NEOVISNI KANDIDAT****(038) DOBOJ****GRADONAČELNIK****00018 - SDS - SRPSKA DEMOKRATSKA STRANKA****1. NEBOJŠA ŠAJINOVIĆ****02415 GORAN SIMIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****02405 BORIS JERINIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****02062 - SPAS NEZAVISNIH LISTA DOBOJ****1. SLOBODAN DEVIĆ****02406 SLADAN STARČEVIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****02416 MILOVAN DUJAKOVIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****02340 IGOR JOVANOVIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****02407 VLADIMIR MARKOVIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****(057) DRVAR****NAČELNIK****02408 DARKO KAJTEZ - NEOVISNI KANDIDAT****00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA –
SNSD****1. DUŠICA RUNIĆ****(061) RIBNIK****NAČELNIK****00074 - SOCIJALISTIČKA PARTIJA****1. NIKOLA STOJAKOVIĆ****00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA –
SNSD****1. NEBOJŠA KARAC****(084) BOSANSKO GRAHOVO****NAČELNIK****00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA –
SNSD****1. UROŠ MAKIĆ****02409 MILORAD GLIGIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****(094) KAKANJ****NAČELNIK****02410 HAMZA BEGIĆ - NEOVISNI KANDIDAT****00090 - SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE****1. ALDIN ŠLJIVO****00008 - SDP - SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA BiH****1. ELDIN MIJOČ****00027 - HDZ BiH - HRVATSKA DEMOKRATSKA****ZAJEDNICA BOSNE I HERCEGOVINE****1. IVICA PETROVIĆ****(182) TREBINJE****GRADONAČELNIK****02417 - TREBINJE ZASLUŽUJE BOLJE****1. SAŠA BORJAN****00515 - SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA –
SNSD****1. MIRKO ĆURIĆ**

Централна изборна комисија Босне и Херцеговине, у складу са чланом 4.23 став (1) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16), објављује

**ОВЈЕРЕНЕ КАНДИДАТСКЕ ЛИСТЕ
ЗА УЧЕСТВОВАЊЕ НА ПРИЈЕВРЕМЕНИМ
ИЗБОРИМА ЗА ГРАДОНАЧЕЛНИКА ГРАДА ДОБОЈ,
ГРАДОНАЧЕЛНИКА ГРАДА ТРЕБИЊЕ, НАЧЕЛНИКА
ОПШТИНЕ БОСАНСКО ГРАХОВО, НАЧЕЛНИКА
ОПШТИНЕ БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ, НАЧЕЛНИКА
ОПШТИНЕ БУЖИМ, НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ
ДОМАЉЕВАЦ-ШАМАЦ, НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ
ДРВАР, НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ КАКАЊ И
НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ РИБНИК**

Централна изборна комисија Босне и Херцеговине је, у складу са чланом 2.9 став (1) тачка 6. Изборног закона Босне и Херцеговине, а у вези са Поглављем VII. - Пријевремени избори Правилника о спровођењу избора у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 29/18, 62/18 и 69/18), овјерила кандидатске листе и кандидате политичких субјеката за учествовање на пријевременим изборима, који се одржавају 17.02.2019. године. Имена кандидата политичких субјеката биће одштампана на гласачким листићима.

Број 06-1-07-1-1469-4/18

16. јануара 2019. године

Сарајево

Предсједник

Бранко Петрић, с. р.

(005) БУЖИМ**НАЧЕЛНИК****00090 - СДА - СТРАНКА ДЕМОКРАТСКЕ АКЦИЈЕ****1. МЕРСУДИН НАНИЋ****02412 ИЗУДИН БОСНИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ****02411 НЕЏАД КУДЕЛИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ****(020) ДОМАЉЕВАЦ - ШАМАЦ****НАЧЕЛНИК****00027 - ХДЗ БиХ - ХРВАТСКА ДЕМОКРАТСКА****ЗАЈЕДНИЦА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ****1. СТЕПАН ПИЉИЋ****(030) БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ****НАЧЕЛНИК****01698 - ДЕМОКРАТСКА ФРОНТА****1. РУСМИР МУЈАЦИЋ****00515 - САВЕЗ НЕЗАВИСНИХ****СОЦИЈАЛДЕМОКРАТА - СНСД****1. ЕМИНА МЕШИЋ****00090 - СДА - СТРАНКА ДЕМОКРАТСКЕ АКЦИЈЕ****1. СЕНАДА МЕХДИН****02414 ДЕЈАН ПРОШИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ****00008 - СДП - СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА****БиХ****1. ЕРМИН ХАЈДЕР****02413 БРАНКО ДЕСПОТ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ****(038) ДОБОЈ****ГРАДОНАЧЕЛНИК****00018 - СДС - СРПСКА ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА****1. НЕБОЈША ШАЈИНОВИЋ****02415 ГОРАН СИМИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ****02405 БОРИС ЈЕРИНИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ****02062 - СПАС НЕЗАВИСНИХ ЛИСТА ДОБОЈ****1. СЛОБОДАН ДЕВИЋ****02406 СЛАЂАН СТАРЧЕВИЋ - НЕЗАВИСНИ****КАНДИДАТ****02416 МИЛОВАН ДУЈАКОВИЋ - НЕЗАВИСНИ**

КАНДИДАТ
02340 ИГОР ЈОВАНОВИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ
02407 ВЛАДИМИР МАРКОВИЋ – НЕЗАВИСНИ
КАНДИДАТ
(057) ДРВАР
НАЧЕЛНИК
02408 ДАРКО КАЈТЕЗ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ
00515 - САВЕЗ НЕЗАВИСНИХ
СОЦИЈАЛДЕМОКРАТА - СНСД
1. ДУШИЦА РУНИЋ
(061) РИБНИК
НАЧЕЛНИК
00074 - СОЦИЈАЛИСТИЧКА ПАРТИЈА
1. НИКОЛА СТОЈАКОВИЋ
00515 - САВЕЗ НЕЗАВИСНИХ
СОЦИЈАЛДЕМОКРАТА - СНСД
1. НЕБОЈША КАРАЋ
(084) БОСАНСКО ГРАХОВО
НАЧЕЛНИК
00515 - САВЕЗ НЕЗАВИСНИХ
СОЦИЈАЛДЕМОКРАТА - СНСД
1. УРОШ МАКИЋ
02409 МИЛОРАД ГЛИГИЋ – НЕЗАВИСНИ
КАНДИДАТ
(094) КАКАЊ
НАЧЕЛНИК
02410 ХАМЗА БЕГИЋ - НЕЗАВИСНИ КАНДИДАТ
00090 - СДА - СТРАНКА ДЕМОКРАТСКЕ АКЦИЈЕ
1. АЛДИН ШЉИВО
00008 - СДП - СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА
БиХ
1. ЕЛДИН МИЈОЧ
00027 - ХДЗ БиХ - ХРВАТСКА ДЕМОКРАТСКА
ЗАЈЕДНИЦА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
1. ИВИЦА ПЕТРОВИЋ
(182) ТРЕБИЊЕ
ГРАДОНАЧЕЛНИК
02417 - ТРЕБИЊЕ ЗАСЛУЖУЈЕ БОЉЕ
1. САША БОРЈАН
00515 - САВЕЗ НЕЗАВИСНИХ
СОЦИЈАЛДЕМОКРАТА - СНСД
1. МИРКО ЂУРИЋ

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

45

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3430/16**, rješavajući apelaciju **Midhata Velagića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, potpredsjednik

Mirsad Čeman, potpredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudija

Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 19. decembra 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Midhata Velagića**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i prava na

slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Kantonalnog suda u Livnu broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. februara 2016. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Livnu koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, članom II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Livnu da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Midhat Velagić iz Livna (u daljnjem tekstu: apelant), kojeg zastupa Emir Karača, advokat iz Sarajeva, a u njegovo ime voditelj poslova Slaven Jukić, advokat iz Livna, podnio je 10. augusta 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Kantonalnog suda u Livnu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. februara 2016. godine i Presude Općinskog suda u Livnu broj 68 0 K 028567 13 K od 13. jula 2015. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog i Općinskog suda, te od Kantonalnog tužilaštva u Livnu (u daljnjem tekstu: Tužilaštvo) zatraženo je 5. marta 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni i Općinski sud su dostavili odgovore 14. marta, a Tužilaštvo 12. marta 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Općinskog suda broj 68 0 K 028567 13 K od 13. jula 2015. godine, koja je potvrđena Presudom Kantonalnog suda broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. februara 2016. godine, apelant je proglašen krivim za krivično djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz člana 163. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Federacije BiH (u daljnjem tekstu: KZFBiH), pa mu je izrečena uvjetna osuda kojom mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i istovremeno određeno da se ta kazna neće izvršiti ukoliko apelant u roku provjeravanja u trajanju od dvije godine po pravosnažnosti presude ne počinu novo, isto ili slično krivično djelo. Općinski sud je naveo da je iz dokaza provedenih u postupku nesumnjivo utvrđeno da je apelant počinio navedeno krivično djelo tako što je na svom Facebook profilu javno objavio fotografiju kipa Isusa Krista koja se nalazi u Rio de Janeiru uz tekst "Idemooo trgajte", na kojoj se u pozadini nalaze zastava Bosne i Hercegovine i dva zmaja koja lete prema kipu, s tim da "prvi zmaj ima otvorena usta i napada navedeni kip". Na ovaj način je, kako je obrazložio Općinski sud, apelant "svjestan svog djela i njegove protupravnosti i želeći njegovo izvršenje, javno izazvao vjersku mržnju i netrpeljivost prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti, koji žive u BiH

izlaganjem poruzi vjerskih simbola". Općinski sud je naveo da je apelant pred sudom izjavio da je 6. septembra 2013. godine nogometna reprezentacija Bosne i Hercegovine igrala predzadnju utakmicu sa Slovačkom u svojoj kvalifikacijskoj grupi, a od rezultata je zavisilo hoće li se reprezentacija kvalificirati za Svjetsko prvenstvo u Brazilu. Na Facebooku su se tog dana, kako je dalje izjavio, pojavile razne slike u vezi s tom utakmicom, između ostalih i sporna slika koja se apelantu "učinila prikladnom jer je nikako drugačije nije ni vidio već kao sportsku". Apelant je dalje izjavio da je spornu fotografiju našao na internetu i da nije na njoj pravio bilo kakve obrade jer, kako je izjavio, "to i ne zna". Također, apelant je u izjavi istakao da je fotografija prikazivala "simbol Rio de Janeira", a "zmajevi simbol reprezentacije BiH", dok se zastava Bosne i Hercegovine nalazila na fotografiji umjesto neba. On je uz objavu te fotografije napisao: "Idemooo trgajte", a izjavio je da je "to napisao u sportskom žargonu i to je bila podrška reprezentaciji BiH i drugu namjeru nije imao". Također je izjavio da "nije primijetio da li su zmajevi imali otvorena usta, već je tu sliku vidio kao sportsku", te da "nije ni vidio da zmajevi napadaju Isusa, niti je znao da je to Isus".

6. Općinski sud je također saslušao i svjedoke, od kojih je svjedok Z. K., urednik portala Livno online, rekao da je od nepoznate osobe "koja je [apelantov] prijatelj na Facebooku" dobio e-mail sa slikom "na kojoj zmaj ide prema kipu Isusa Krista s natpisom 'Idemooo trgajte'". Ovaj svjedok je dalje izjavio da je to objavio na stranici Livno online "bez imena i prezimena [apelanta]", ali da je "samo napisao da je uposlenik MUP-a kao i tekst 'Tko nas to štiti, policajac širi vjersku mržnju na Facebooku'". Također je naveo da je o tom tekstu na Livno online portalu bilo "dosta komentara koje je uklonio jer se spominjalo ime i prezime [apelanta]", te da je tu fotografiju preuzeo i portal Herceg Bosna. Ovaj svjedok je također izjavio "da se kao vjernik osjećao nelagodno", te da je ta fotografija bila na Facebooku "15 dana prije nego što ju je svjedok objavio na Livno online". Dalje, sud je naveo i da je drugi svjedok A. B. izjavio da je on uposlen u MUP-u u Livnu, da je znao da je apelant na svom Facebooku objavio spornu fotografiju, ali "da on konkretno ništa nije poduzimao po tom predmetu, ali je čitao komentare kojih je bilo jako puno i to komentari iz kojih je proizlazila nacionalna mržnja i koji su osuđivali [apelanta]". Ostala tri saslušana svjedoka su bili apelantovi prijatelji koji su s njim i gledali utakmicu i koji su svjedočili da su vidjeli da je apelant objavio spornu fotografiju na svom Facebook profilu, ali da je to bila isključivo objava prije utakmice, te da su je i oni shvatili samo u sportskom smislu kao podršku reprezentaciji. Naročito je svjedok S. M. izjavio da spornu fotografiju nije vidio kao nešto što bi "moglo ugroziti rimokatoličko stanovništvo", te da ni kod njega ta fotografija "nije izazvala bilo kakav drugi osjećaj jer [apelanta] poznaje cijeli život", dok je svjedok B. T. izjavio da spornu fotografiju nije ni vidio na Facebooku već na portalima Livno online i Relax, ali da "on tu ne vidi ništa jer je to bilo prisutno tijekom prvenstva, to je simbol grada, na njoj se vidi zastava BiH i navijačka skupina BiH koji se zovu zmajevi". Također, Općinski sud je naveo da je iz nalaza vještaka kojeg je angažirao utvrđeno da je "broj osoba koje mogu vidjeti objavu na Facebook profilu optuženog 147", te da se vještak nije mogao izjasniti koliko ih je tu objavu vidjelo u vrijeme kada je apelant objavio na svom Facebook profilu.

7. Iz provedenih dokaza Općinski sud je zaključio da je apelant objavio spornu fotografiju na svom Facebook profilu, da je tu fotografiju nepoznata osoba dostavila uredniku portala Livno online, koji je dalje tu fotografiju objavio na tom portalu, a zatim je objavljena i na nekim drugim portalima, te da je izazvala komentare "iz kojih je proizlazila nacionalna mržnja". Dalje, sud je zaključio da se na osnovu tih komentara vidi da je "kod jednih sporna fotografija s natpisom izazvala vjersku mržnju i negodovanje, a da drugi dio osoba podržava [apelanta] i njegovu

objavu". Dalje, Općinski sud je obrazložio da nije prihvatio apelantovu odbranu da je on spornu sliku vidio samo kao sportsku podršku reprezentaciji Bosne i Hercegovine jer je takva njegova odbrana "nelogična, neuvjerljiva i očigledno dana u cilju izbjegavanja kaznene odgovornosti". Također, Općinski sud je naveo da nije prihvatio ni apelantovu izjavu da spornom fotografijom nije izazivao vjersku mržnju i netrpeljivost "jer je i sam vjernik, a u islamu je Isus jedan te isti čovjek i za njega je sveti čovjek", zato što je apelant u unakrsnom ispitivanju rekao "da nije primijetio da zmaj ima otvorena usta, niti da napada Isusa, niti je znao da je to Isus". Također, Općinski sud je naveo da nije mogao prihvatiti ni odbranu u dijelu u kojem je apelant izjavio da je natpis uz spornu fotografiju "Idemooo trgajte" napisan u "sportskom žargonu" jer se, prema mišljenju tog suda, "to ne može tako protumačiti".

8. Na osnovu navedenog, Općinski sud je zaključio da je nesumnjivo dokazano da je apelant spornu fotografiju objavio s namjerom da izazove vjersku mržnju i netrpeljivost i da su na taj način u njegovom postupanju sadržana sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret. U vezi s tim, Općinski sud je istakao da je kip Isusa Krista u Rio de Janeiru "zaštitni znak kršćanstva u Brazilu, tj. vjerski simbol brazilskih kršćana, Isus Krist je simbol kršćanstva, utemeljitelj kršćanstva i božanska osoba". Stoga je zaključio da je apelant spornom fotografijom "na kojoj zmaj s otvorenim ustima napada kip Isusa Krista te natpisom 'Idemooo trgajte', javno izložio poruzi vjerski simbol, na koji način je izazvao vjersku mržnju i netrpeljivost među pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti koji žive u FBiH", i to javno, budući da je, kako je sud naveo, tu objavu, prema nalazu vještaka, moglo vidjeti 140 osoba koje su apelantovi "prijatelji" na Facebooku. Sud je zaključio da je apelant postupao s direktnim umišljajem i da na to "upućuju svi naprijed izvedeni dokazi".

9. Kantonalni sud je Presudom broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. februara 2016. godine odbio apelantovu žalbu, pa je u obrazloženju, između ostalog, naveo da se taj sud "ne može baviti onim 'što bi bilo kad bi bilo' jer predmet optužnice nije komentar koji je stavljen na portalu", odnosno da sud nije mogao utvrđivati je li tekst "Tko nas to štiti, policajac širi vjersku mržnju na Facebooku", koji je na Livno online postavio urednik, svjedok Z. K., "podstakao druge da reaguju ili ne". Kantonalni sud je također naveo da nisu tačni apelantovi žalbeni navodi "da je ostalo neutvrđeno je li originalni komentar izazvao kakvu vjersku ili nacionalnu mržnju" jer je svjedok Z. K. izjavio da se o spornoj fotografiji "pričalo petnaest dana prije" nego što ju je on objavio na Livno online portalu, "pa je prvostupajski sud ovu činjenicu i cijenio, jer da ova fotografija objavljena na Facebooku nije izazvala vjersku mržnju ista ne bila dostavljena Z. K., pa je neutemeljen prigovor da objava na Facebooku nije 'javna', jer sve što je dostupno većem broju ljudi jeste javno". Kantonalni sud je odbio i apelantov prigovor da je sud pogrešno ispitivao svjedoke "jer je upravo bitno što je navedena fotografija izazvala kod ljudi", kao i da je neosnovan apelantov prigovor da u prvostepenoj odluci nije pravilno obrazložen umišljaj, budući da, prema mišljenju Kantonalnog suda, "iz obrazloženja prvostupajske presude jasno i nedvojbeno proizlazi zbog čega smatra da je [apelant] počinio djelo i iz čega proizlazi njegov umišljaj." Također, Kantonalni sud je naveo da apelantov žalbeni "komentar, a ne prigovor [...] da kip Isusa Krista u Brazilu ne bi trebao predstavljati simbol Hrvata prije nego što predstavlja simbol Brazila kod radnje izvršenja ovog kaznenog djela" nije relevantan. Naime, sud je naveo da je nesporno da je kip Isusa Krista simbol kršćanstva, pa je stoga apelant svojom radnjom izvršio poruzi kip Isusa, "a daljnji komentar iznesen u žalbi branitelja je neprimjeren je li iz neznanja ili namjere ovom sudu nebitno je."

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama prekršeno pravo iz člana II/3.e) i h) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). U odnosu na pravo na pravično suđenje, apelant ističe da se pravo na odbranu ne iscrpljuje samo u tome da se optuženom omogući da odbranu iznese, već i da sud brižljivo i savjesno njegovu odbranu ispita i ocijeni, te da o tome da adekvatne razloge u obrazloženju. Obrazloženje odluke u tom smislu ne bi smjelo ostavljati nikakvu sumnju u pogledu zaključaka suda o tome da je odbrana, kako je to sud naveo u konkretnom slučaju, "nelogična, neuvjerljiva i neosnovana ili usmjerena na izbjegavanje krivične odgovornosti". Apelant navodi da "odbrana ne može biti od strane suda u cijelosti ignorirana, kao da uopšte nije ni postojala", odnosno da je sud morao dati razloge zbog kojih je zaključio da je apelantova odbrana "nelogična, neuvjerljiva i neosnovana ili usmjerena na izbjegavanje krivične odgovornosti", što sudovi nisu uradili. Stoga, apelant smatra da je propustom da u presudi objasni svoje zaključke u odnosu na odbijanje njegove odbrane iz navedenih razloga sud prekršio njegovo pravo na obrazloženu presudu, koje je dio prava na pravično suđenje. Apelant smatra da su odbijanjem da njegovu odbranu ispita "u svjetlu okolnosti u kojima je preduzeo čin objave sporne fotografije na svom Facebook profilu" sudovi prekršili i njegovo pravo iz člana 6. stav 2. Evropske konvencije. Ovaj navod apelant obrazlaže time da u spisu, prema njegovom mišljenju, ne postoje dokazi iz kojih bi proizlazilo postojanje bitnih obilježja krivičnog djela za koje je osuđen, te da sudovi nisu obrazložili u čemu se to sastoji "izlaganje poruzi Isusa Krista u Rio de Janeiru, šta predstavlja stvarnu činjeničnu osnovu za utvrđenje činjenice da jedan od zmajeva koji lete iznad preko zastave BiH napada kip Isusa Krista, te zbog kojih razloga takav položaj zmaja predstavlja 'izlaganje poruzi vjerskog simbola'", kao ni "zbog kojih se razloga objava koja je na Facebooku dostupna samo kategoriji 'prijatelja optuženog' čiji se broj u trenutku ove objave nije mogao pouzdano utvrditi, a po prilici ih je bilo 140, smatra javnom objavom, te kako ova restrikcija konzumenata objave utiče na namjeru apelanta u situaciji kada je on mogao objavu činiti dostupnom svima na Facebooku, a nije, te niz drugih činjenica koje utiču na postojanje ovog krivičnog djela."

11. Također, smatra da je izostalo obrazloženje o tome na osnovu čega su sudovi utvrdili da je kod apelanta postojala namjera da objavljujavanjem sporne fotografije izazove "vjersku mržnju i netrpeljivost prema Hrvatima". U vezi s tim, apelant navodi da je krivično djelo za koje je osuđen moguće počiniti isključivo s umišljajem, odnosno za to krivično djelo mora postojati "specijalni, ciljni, direktni umišljaj" za izazivanje vjerske mržnje i netrpeljivosti "prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti, koji žive u BiH", i to objavljujavanjem sporne slike uz natpis "Idemooo trgajte". Apelant u vezi s tim navodi i da u presudama uopće ne postoji "činjenično obrazloženje poveznice" između sporne fotografije i navodne namjere da se njenim objavljujavanjem "javno izazove osjećanje vjerske mržnje i netrpeljivosti prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti, koji žive u BiH, a moralo bi postojati", budući da je apelant osuđen da je postupao s namjerom da izazove takvu mržnju.

12. Dalje, u odnosu na kršenje prava iz člana 10. Evropske konvencije, apelant smatra da ima pravo na ovakvu objavu i da je ta objava zaštićena garancijama navedenog člana. Apelant navodi da je on objavio fotografiju zaliva Rio de Janeira na kojoj je neko drugi, a ne on, dodao sliku zmajeva i zastave Bosne i Hercegovine. U vezi s tim, apelant ističe da su kip Isusa Krista kakav je objavljen na toj fotografiji i Glava šećera "notorno poznati simboli" Rio de Janeira i Brazila, te da je spornu

fotografiju isključivo objavio "kao znak svoje podrške fudbalskoj reprezentaciji Bosne i Hercegovine u sportskom susretu sa reprezentacijom Slovačke u okviru nadmetanja u kvalifikacijama za odlazak na Svjetsko prvenstvo u fudbalu u Brazilu", što sudovi nisu pravilno cijenili, niti su svoje stavove o tome obrazložili kako je to već naveo. Također, apelant ističe da sudovi nisu u obrazloženju iznijeli ništa o tome jesu li kao utvrđenu uzeli činjenicu da je onog dana kada je apelant objavio spornu sliku zaista bila utakmica između nogometnih reprezentacija BiH i Slovačke, je li ta utakmica bila u okviru kvalifikacija za plasman na Svjetsko prvenstvo, nazivaju li se reprezentativci BiH zaista Zmajevima, te može li se zaliv u Rio de Janeiru "sa kipovima Isusa Krista i Glavom šećera prihvatiti kao simbol Brazila". Apelant smatra da su sudovi morali to utvrditi i u obrazloženjima odluka očitovati se o tim navodima koje je iznio, kako bi utvrdili je li tačan njegov navod da je objavljujavanjem sporne slike želio podržati reprezentaciju BiH.

b) Odgovori na apelaciju

13. Kantonalni sud je u odgovoru naveo da je u odluci koju je apelant osporio iznio razloge kojima se rukovodio kada je odbio njegovu žalbu i potvrdio prvostepenu presudu, te da predlaže da Ustavni sud odbije apelaciju.

14. Općinski sud je u odgovoru naveo da je pravilno primijenio odredbe KZFBiH i Zakona o krivičnom postupku FBiH (u daljnjem tekstu: ZKPFBiH), te da je cijenio dokaze pojedinačno i u međusobnoj vezi i na osnovu toga utvrdio da je apelant počinio krivično djelo za koje je osuđen. Općinski sud smatra da je u svojoj presudi jasno obrazložio da je apelant to krivično djelo počinio s direktnim umišljajem, pa je predložio da Ustavni sud odbije apelaciju.

15. Tužilaštvo je također u odgovoru istaklo da smatra da su i Tužilaštvo i sudovi postupali u skladu sa zakonima i s Evropskom konvencijom, te da je apelacija neosnovana.

V. Relevantni propisi

16. U **Krivičnom zakonu FBiH** ("Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17) relevantne odredbe glase:

Član 163.

Izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti

(1) *Ko javno izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.*

(2) *Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.*

(Napomena: Odredba stava 1. ovog člana je izmijenjena tako da je kazna u tom stavu promijenjena i sada stoji od *tri mjeseca do tri godine*. Izmjena objavljena u "Službenim novinama FBiH" broj 42/10.)

VI. Dopustivost

17. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije

primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

19. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Kantonalnog suda broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. februara 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Osporenu odluku apelant je primio 11. juna 2016. godine, a apelacija je podnesena 10. augusta 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

20. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

21. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama prekršeno pravo iz člana II/3.e) i h) Ustava Bosne i Hercegovine i pravo iz čl. 6. i 10. Evropske konvencije. Ustavni sud će, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja i apelantove navode da mu je izrečenom krivičnom sankcijom prekršeno pravo na slobodu izražavanja, najprije razmotriti pitanje eventualnog kršenja tog prava.

Pravo na slobodu izražavanja

22. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

[...]

h) Slobodu izražavanja.

23. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

24. Kod ispitivanja kršenja prava na slobodu izražavanja Ustavni sud mora najprije odgovoriti na pitanje postoji li miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja, pa ako postoji: je li to miješanje bilo opravdano, odnosno: i) je li bilo "propisano zakonom", ii) je li imalo neki legitiman cilj i iii) je li bilo "neophodno u demokratskom društvu".

25. U konkretnom slučaju apelant je proglašen krivim za krivično djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz člana 163. KZFBiH zbog toga što je objavio spornu sliku na vlastitom Facebook profilu. Iz toga nesumnjivo proizlazi da je izrečenom sankcijom došlo do miješanja u apelantovo pravo na slobodu izražavanja.

i) Je li miješanje bilo "propisano zakonom"?

26. Ustavni sud ponovo ističe da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud), izraz "propisano zakonom" u drugom stavu člana 10. zahtijeva ne samo da mjere kojima se ograničava pravo na slobodu izražavanja imaju pravni osnov u domaćem zakonu već se odnosi i na kvalitet

zakona u pitanju. Naime, zakon mora biti dostupan, a njegovi efekti moraju biti predvidljivi (vidi Evropski sud, između mnogih, *Delfi AS protiv Estonije*, presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka broj 64569/09, tačka 120. s daljnjim referencama). Što se tiče zahtjeva predvidljivosti, i Evropski i Ustavni sud kontinuirano ističu da se norma ne može smatrati "zakonom" u smislu člana 10. stav 2. Evropske konvencije ako nije formulirana dovoljno precizno da bi svakome omogućila da svoje ponašanje uskladi s normom. Svako mora biti u stanju da predvidi, u stepenu koji se razumno može očekivati u okolnostima konkretnog slučaja, posljedice koje određeno ponašanje može imati, ali te posljedice ne moraju biti predvidljive s apsolutnom sigurnošću. Ali, dok je takva sigurnost u značenju zakona poželjna, ona može za sobom povući pretjeranu rigidnost, pa zakon mora biti takav da omogućava primjenu u različitim, promjenljivim situacijama. Stoga je neizbježno da se u mnogim zakonima koriste izrazi koji su, u većoj ili manjoj mjeri, neodređeni i čija interpretacija i primjena zavise od sudske prakse (vidi Evropski sud, *Sekmadienis LTD protiv Litvanije*, presuda od 30. januara 2018. godine, predstavka broj 69317/14, tačka 64. s daljnjim referencama).

27. U konkretnom slučaju, kako je već rečeno, miješanje u apelantovo pravo je bilo propisano u članu 163. KZFBiH kojim se zabranjuju određeni oblici govora mržnje kao u pisanom ili usmenom obliku (stav 1. kojim se zabranjuje javno izazivanje ili raspirivanje narodnosne, rasne ili vjerske mržnje, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima), ali i druga djela (stav 2. kojim se zabranjuje izlaganje poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenje tuđih simbola, sknavljenje spomenika, spomen-obilježja ili grobova). U vezi s tim, Ustavni sud naglašava da odredbe koje se tiču govora mržnje, naročito one koje su situirane u krivične zakone, trebaju biti dovoljno definirane i precizne tako da ne bi bile na štetu slobodi izražavanja i da ne bi dovele u pitanje princip pravne sigurnosti zbog eventualne nepredvidljivosti. Imajući to u vidu, Ustavni sud zapaža da izrazi iz člana 163. stav 1. KZFBiH kao što su raspirivanje, razdor i netrpeljivost imaju vrlo široko značenje, da u zakonu nisu posebno definirani, ali i da bi bilo nerealno očekivati da se tim izrazima da precizna pravna definicija ili da zakonodavac navede iscrpnu listu značenja, odnosno djela koja bi se mogla svrstati pod ove izraze. Stoga, Ustavni sud naglašava da je kod primjene ove odredbe vrlo izražena obaveza suda da obrazloži kako je i na koji način utvrdio da se određena postupanja mogu svrstati pod ove izraze, vodeći računa o zaštiti slobode izražavanja kao osnova demokratskog društva (*mutatis mutandis, ibid.*, presuda *Sekmadienis LTD*, tačka 66).

28. Dalje, apelant upravo smatra da sudovi u osporenim odlukama nisu dovoljno jasno obrazložili zašto bi objavljivanje sporne slike s natpisom predstavljalo izazivanje ili raspirivanje mržnje, netrpeljivosti ili razdora među konstitutivnim narodima, i to izvrgavanjem poruzi vjerskih simbola, zbog čega smatra da je primjena zakona bila proizvoljna. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da apelant i ne postavlja pitanje kvaliteta zakona, već suštinski postavlja pitanje jesu li sudovi u svojim obrazloženjima dali dovoljne i prihvatljive razloge za ograničavanje apelantove slobode izražavanja krivičnom sankcijom. Imajući to u vidu, Ustavni sud prihvata da je miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja bilo "propisano zakonom" u smislu člana 10. Evropske konvencije, pa će nastaviti s ispitivanjem je li to miješanje imalo legitiman cilj i je li bilo "neophodno u demokratskom društvu" (*mutatis mutandis, op. cit.*, presuda *Sekmadienis LTD*, tačke 67-68. s daljnjim referencama).

ii) Postojanje legitimnog cilja

29. Ustavni sud smatra da iz osporenih odluka nesumnjivo proizlazi da su te odluke donesene s ciljem zaštite prava drugih,

što svakako predstavlja jedan od legitimnih ciljeva iz stava 2. člana 10. Evropske konvencije.

iii) Je li miješanje bilo "neophodno u demokratskom društvu"?

30. Kako i Evropski i Ustavni sud konzistentno ističu u svojim odlukama, sloboda izražavanja predstavlja jedan od osnova demokratskog društva i jedan od osnovnih uvjeta za njegov napredak i za samoispunjenje svakog pojedinca. Pod uvjetima iz stava 2. člana 10. Evropske konvencije, sloboda izražavanja se odnosi ne samo na informacije ili ideje koje se prihvataju ili smatraju neuvredljivim već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju. Evropski sud ističe da su to zahtjevi pluralizma, tolerancije i slobodoumnosti bez kojih nema "demokratskog društva". S druge strane, član 10. Evropske konvencije propisuje i da sloboda izražavanja može biti ograničena, ali ta ograničenja moraju biti striktno tumačena, a potreba za ograničenjima slobode izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđena i obrazložena (vidi Evropski sud, između ostalih, *Von Hannover protiv Njemačke* br. 2, presuda od 7. februara 2012. godine, predst. br. 40660/08 i 60641/08, tačka 101).

31. Prema praksi Evropskog suda, izraz "neophodno" u smislu člana 10. stav 2. Evropske konvencije implicira postojanje "hitne društvene potrebe". U vezi s tim, države članice Vijeća Evrope imaju određenu diskrecionu ocjenu pri odlučivanju o tome postoji li takva potreba, ali ta diskreciona ocjena "ide ruku pod ruku s evropskim nadzorom koji obuhvata kako zakon tako i odluke kojima se zakon primjenjuje, pa i odluke koje donosi nezavisan sud". Stoga je Evropski sud ovlašten dati konačnu ocjenu o tome je li neko nametnuto "ograničenje" u skladu sa slobodom izražavanja kako je štiti član 10. Evropske konvencije (*op. cit.*, presuda *Sekmadienis LTD*, tačka 71. s daljnjim referencama). Međutim, u vršenju ove nadležnosti Evropski sud neće, kako konzistentno ističe, zauzeti mjesto nadležnih domaćih vlasti, već će razmotriti jesu li odluke koje su domaće vlasti donijele u skladu sa članom 10. Evropske konvencije. To ne znači da je supervizija Evropskog suda ograničena na utvrđivanje je li domaća vlast razumno, pažljivo i u dobroj vjeri vršila svoja diskreciona ovlaštenja, već će ispitati je li miješanje u pravo iz člana 10. Evropske konvencije, u okolnostima svakog konkretnog slučaja u cjelini, bilo proporcionalno legitimnom cilju koji se želio postići i jesu li razlozi i obrazloženja koji su dati za miješanje u ovo pravo bili "relevantni i dovoljni". Pri tome, Evropski sud se mora uvjeriti da su domaće vlasti primijenile standarde koji su u skladu s principima utjelovljenim u članu 10. Evropske konvencije (vidi Evropski sud, između ostalih, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i dr. protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 27. juna 2017. godine, predstavka broj 17224/11, tačka 75. i *op. cit.*, presuda *Sekmadienis LTD*, tačka 72).

32. Također, Evropski sud ističe da širina diskrecione ocjene zavisi od više faktora, među kojima je vrsta izražavanja od naročite važnosti. U vezi s tim, Evropski sud naročito naglašava da unutar člana 10. stav 2. Evropske konvencije ima malo prostora za ograničavanje političkog govora ili debate o pitanjima od javnog interesa. Međutim, šira diskreciona ocjena je općenito ostavljena domaćim vlastima kada se radi o reguliranju slobode izražavanja u vezi s izjavama kojima se mogu povrijediti nečija lična uvjerenja u sferi morala ili, naročito, vjere. Također, stav 2. člana 10. Evropske konvencije izričito potvrđuje da sloboda izražavanja nosi sa sobom dužnosti i odgovornosti. Među njima je, u kontekstu vjerskih uvjerenja, opći zahtjev da se osigura mirno uživanje u pravima i slobodama iz člana 9. Evropske konvencije, kao i dužnost da se izbjegava, koliko je to moguće, izražavanje koje je, u odnosu na simbole koji su predmet dubokog poštovanja, nepotrebno uvredljivo ili profano (*op. cit.*, *Sekmadienis LTD*, tačke 73-74. s daljnjim referencama).

33. Također, Evropski sud je u presudi *Savva Terentyev protiv Rusije* ukazao i na izvještaj specijalnog izvjestioca za promoviranje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja (podnesen u skladu s Rezolucijom Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija 16/4, A/67/357 od 7. septembra 2012. godine), u kojem je naročito istaknuto da se prilikom odlučivanja o tome predstavlja li neko izražavanje podsticanje na mržnju mora uzeti u obzir nekoliko ključnih elemenata: stvarna i neposredna opasnost od nasilja do kojeg će doći zbog tog izražavanja, namjera da se izazove diskriminacija, neprijateljstvo ili nasilje, te sudska ocjena sveukupnog konteksta, s obzirom na to da međunarodno pravo zabranjuje određene vrste izražavanja zbog njihovih posljedica, a ne zbog sadržaja, zato što je ono veoma uvredljivo u jednoj zajednici, ne mora biti takvo i u drugoj. Dakle, kontekstualna analiza mora uključiti razmatranje različitih faktora, uključujući i primjere tenzija između vjerskih ili rasnih zajednica, diskriminaciju protiv ciljane grupe, ton i sadržaj izražavanja, osobu koja navodno podstiče na mržnju i način na koji je izražavanje objavljeno. Kako je Evropski sud istakao, izražavanje koje pojedinac objavi "maloj i ograničenoj grupi korisnika Facebooka nema istu težinu kao i izjava objavljena na *mainstream* internetskoj stranici." Također je istaknuto da se od država zahtijeva da zakonom zabrane "bilo kakvo promoviranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili mržnju, ali da nema zahtjeva da se takvo izražavanje neophodno kriminalizira [...] samo ozbiljni i ekstremni primjeri podsticanja na mržnju [...] trebaju biti kriminalizirani" (vidi Evropski sud, *Savva Terentyev protiv Rusije*, presuda od 28. augusta 2018. godine, predstavka broj 10692/09, tačka 34).

34. Vraćajući se na konkretan predmet, Ustavni sud najprije zapaža da je apelant i tokom postupka pred sudovima i u apelaciji izričito tvrdio da je znao da je spornu fotografiju objavio na dan kada je igrala nogometna reprezentacija BiH za kvalifikacije za Svjetsko prvenstvo u Brazilu, da je smatrao da ta fotografija predstavlja "simbol grada Rio de Janeira" i da je samo tako gledao, a ne kao simbol kršćanstava sveukupno. U vezi s tim, Ustavni sud ističe da Isus Krist jeste nesumnjivo simbol kršćanstva, ali i da je općepoznato da je statua Isusa Krista Iskupitelja na planini Corcovado u Rio de Janeiru, koja je uvrštena u jedno od novih sedam svjetskih čuda, postala svjetski prepoznatljiv kulturni simbol grada Rio de Janeiro i Brazila. Dalje, apelant je izričito tvrdio i tokom postupka i u apelaciji da je on sliku objavio na svom Facebook profilu isključivo kao "sportsku podršku reprezentaciji", pa Ustavni sud smatra da iz toga proizlazi da apelant nije imao namjeru da učestvuje u ili doprinese nekoj javnoj debati koja se ticala bilo kakve rasprave o vjerskim pitanjima ili drugim pitanjima od javnog interesa u smislu člana 10. Evropske konvencije. Dakle, u takvoj situaciji diskreciona ocjena koja je ostavljena domaćim vlastima, odnosno sudovima u konkretnom slučaju je šira, kako je to već navedeno. Ipak, takva diskreciona ocjena nije neograničena, pa će Ustavni sud ispitati jesu li se sudovi u osporenim odlukama kretali unutar granica te diskrecione ocjene.

35. Ustavni sud smatra da se opisana fotografija ne može cijeniti izvan konteksta svih okolnosti predmeta, zbog čega u konkretnom slučaju ne može zaključiti da je ta fotografija takva da na prvi pogled podstiče mržnju na osnovu vjere ili da predstavlja napad na vjeru. Međutim, Ustavni sud ukazuje i da je Evropski sud u svojoj praksi zaključio da se ne može isključiti mogućnost da izražavanje koje nije na prvi pogled uvredljivo može imati takav utjecaj u određenim okolnostima, ali da se o tome moraju dati relevantni i dovoljni razlozi (*op. cit.*, *Sekmadienis LTD*, tačka 78. s daljnjim referencama). Stoga, Ustavni sud smatra da su u konkretnom slučaju sudovi bili obavezni da u osporenim odlukama daju relevantne i dovoljne razloge zbog čega su sporna

slika i natpis uz nju, koji prema mišljenju Ustavnog suda na prvi pogled ne predstavljaju uvredu za vjeru i vjernike, bili suprotni pravu drugih da mirno uživaju u svojoj vjeri.

36. Imajući to u vidu, Ustavni sud ne može prihvatiti da su razlozi koji su u obrazloženjima dati o tome zašto je potrebno apelanta proglasiti krivim i kazniti za krivično djelo koje mu je stavljeno na teret relevantni i dovoljni. Naime, prvostepeni sud je došao do zaključka da je apelant objavljivanjem sporne slike "javno izazvao vjersku mržnju i netrpeljivost prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti", a da pri tom u odluci nije dao dovoljno i relevantno obrazloženje o tome zašto ne može prihvatiti apelantovu odbranu da je spornu sliku "objavio samo kao sportsku podršku reprezentaciji Bosne i Hercegovine". U vezi s tim, prvostepeni sud je naveo da nije mogao prihvatiti apelantovu odbranu da nije želio izazivati vjersku mržnju jer je na spornoj fotografiji prikazan "zmaj sa otvorenim ustima koji napada kip Isusa Krista", te zato što se natpis uz spornu fotografiju "Idemooo trgajte" "po mišljenju suda to ne može tako protumačiti". Pri tome se ni iz čega ne može zaključiti da su sudovi imali u vidu da će se kažnjavanjem apelanta umiješati u njegovu slobodu izražavanja i da su smatrali da je neophodno da vode računa o tome i da u vezi s tim uzmu u obzir sve neophodne faktore koji su već navedeni (vidi tačku 33. ove odluke), pa da na osnovu toga odluče o postojanju "hitne društvene potrebe" za takvo miješanje i o tome daju relevantna i dovoljna obrazloženja. Tako se prvostepeni sud u obrazloženju nije ni na koji način upuštao u ono što su i apelant i svjedoci opisali kao kontekst i okolnosti u kojem je sporna fotografija s natpisom objavljena. Osim toga, prvostepeni sud nije objasnio zašto nije uzeo u obzir to da statua Isusa Krista Iskupitelja na planini Corcovado nije isključivo vjerski, već i svjetski prepoznatljiv kulturni simbol Rio de Janeira i Brazila, što je apelant izričito isticao i što ne može biti nepoznato ni sudu, te zašto je prikazivanje upravo te statue u konkretnom slučaju bilo uvredljivo za "pripadnike rimokatoličke vjeroispovijesti koji žive u FBiH", ili zašto je ocijenjeno da je ovakva apelantova odbrana "nelogična, neuvjerljiva i usmjerena na izbjegavanje krivične odgovornosti". Ove manjkavosti u obrazloženju prvostepene presude nije otklonio ni Kantonalni sud, niti se posebno bavio tim pitanjima.

37. Također, sudovi nisu uopće obrazložili jesu li i kako uzeli u obzir činjenicu da je apelant spornu sliku i natpis objavio na svojoj Facebook stranici i da je bila dostupna malom broju ljudi, odnosno samo onima koji su apelantovi "prijatelji" na Facebooku, kao ni to da je tek objavljivanjem na portalu Livno online uz prilično sugestivna naslov urednika tog portala ("Tko nas to štiti, policajac širi mržnju na Facebooku"), s kojeg su to preuzeli i drugi portali, sporna fotografija postala dostupna široj javnosti. Dalje, sudovi su naveli da je objavljivanje sporne fotografije na informativnom portalu Livno online izazvalo komentare "iz kojih je proizlazila nacionalna mržnja", odnosno da je "kod nekih koji su komentirali sporna slika izazvala vjersku mržnju i negodovanje, a kod drugih odobravanje". Međutim, iz ovakvog obrazloženja se ne može zaključiti zašto se navodna mržnja koja je, kako sud navodi, iznesena u komentarima trećih osoba na portalu Livno online može isključivo staviti na teret apelantu koji je spornu fotografiju objavio na svom Facebook profilu dostupnom ograničenom broju ljudi (vidi tačku 33. ove odluke), odnosno zašto se objavljivanje sporne fotografije s natpisom na apelantovom Facebook profilu ne može shvatiti nikako drugačije već samo kao umišljajno izvršenje krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret.

38. Osim toga, Ustavni sud ne može zanemariti ni to da je apelantu na osnovu takvih zaključaka utvrđena stroga sankcija, godinu dana zatvora, uz period odgode pod uvjetom, te da sud nije obrazložio zbog čega apelantovo izražavanje predstavlja tako ekstremna oblik podsticanja na mržnju da mu je potrebno izreći

takvu kaznu, a naročito kako je objavljivanje sporne fotografije s natpisom u okolnostima u kojima je to učinjeno bilo moguće svrstati pod izraze "izazivanje ili raspirivanje razdora ili netrpeljivosti" koje za sobom povlači krivičnu odgovornost.

39. Na osnovu svega navedenog, Ustavni sud smatra da redovni sudovi nisu u osporenim odlukama ni pokušali postići pravičnu ravnotežu između zaštite prava vjernika s jedne i zaštite apelantovog prava na slobodu izražavanja s druge strane, budući da su sudovi, bez iznošenja relevantnih i dovoljnih razloga, uz nejasna i neadekvatna obrazloženja svojih zaključaka dali apsolutni primat zaštiti vjerskih osjećaja, bez vođenja računa o miješanju u apelantovu slobodu izražavanja. Zbog toga, Ustavni sud smatra da je prekršeno apelantovo pravo iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije.

40. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je prekršeno i apelantovo pravo na obrazloženu odluku kao dio prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, ali da nema potrebe o tome davati posebno obrazloženje jer se isti razlozi koji su dati u tačkama 34-36. ove odluke odnose i na kršenje ovog prava, te da nema potrebe posebno ispitivati i navode o kršenju prava iz člana 6. stav 2. Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

41. Ustavni sud zaključuje da je prekršeno apelantovo pravo iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije u situaciji kada su redovni sudovi apelanta proglasili krivim za krivično djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz člana 163. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZFBiH zato što nisu postigli pravičnu ravnotežu između zaštite apelantovog prava na slobodu izražavanja i zaštite vjerskih prava drugih, budući da u osporenim odlukama nisu dali relevantne i dovoljne razloge kojima bi opravdali miješanje u ovo apelantovo pravo.

42. S obzirom na ovaj zaključak, Ustavni sud zaključuje da je prekršeno i apelantovo pravo na obrazloženu odluku kao dio prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

43. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

44. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3430/16**, rješavajući apelaciju **Midhata Velagića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 19. prosinca 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Midhata Velagića**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine

i članka 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Kantonalnog suda u Livnu broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. veljače 2016. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Livnu koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Livnu da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Midhat Velagić iz Livna (u daljnjem tekstu: apelant), kojeg zastupa Emir Karača, odvjetnik iz Sarajeva, a u njegovo ime voditelj poslova Slaven Jukić, odvjetnik iz Livna, podnio je 10. kolovoza 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Kantonalnog suda u Livnu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. veljače 2016. godine i Presude Općinskog suda u Livnu broj 68 0 K 028567 13 K od 13. srpnja 2015. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog i Općinskog suda, te od Kantonalnog tužiteljstva u Livnu (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je 5. ožujka 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni i Općinski sud su dostavili odgovore 14. ožujka, a Tužiteljstvo 12. ožujka 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Općinskog suda broj 68 0 K 028567 13 K od 13. srpnja 2015. godine, koja je potvrđena Presudom Kantonalnog suda broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. veljače 2016. godine, apelant je proglašen krivim za kazneno djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz članka 163. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. Kaznenog zakona Federacije BiH (u daljnjem tekstu: KZFBiH), pa mu je izrečena uvjetna osuda kojom mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i istodobno određeno da se ta kazna neće izvršiti ukoliko apelant u roku provjeravanja u trajanju od dvije godine po pravomoćnosti presude ne počinu novo, isto ili slično kazneno djelo. Općinski sud je naveo da je iz dokaza provedenih u postupku nesumnjivo utvrđeno da je apelant počinio navedeno kazneno djelo tako što je na svom Facebook profilu javno objavio fotografiju kipa Isusa Krista koja se nalazi u Rio de Janeiru uz tekst "Idemooo trgajte", na kojoj se u pozadini nalaze zastava Bosne i Hercegovine i dva zmaja koja lete prema kipu, s tim da "prvi zmaj ima otvorena usta i napada navedeni kip". Na ovaj način je, kako je obrazložio Općinski sud, apelant "svjestan svog djela i njegove protupravnosti i želeći njegovo izvršenje, javno izazvao vjersku mržnju i netrpeljivost prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti, koji žive u BiH izlaganjem poruzi vjerskih simbola". Općinski sud je naveo da je

apelant pred sudom izjavio da je 6. rujna 2013. godine nogometna reprezentacija Bosne i Hercegovine igrala predzadnju utakmicu sa Slovačkom u svojoj kvalifikacijskoj skupini, a o rezultatu je ovisilo hoće li se reprezentacija kvalificirati za Svjetsko prvenstvo u Brazilu. Na Facebooku su se tog dana, kako je dalje izjavio, pojavile razne slike u svezi s tom utakmicom, između ostalih i sporna slika koja se apelantu "učinila prikladnom jer je nikako drugačije nije ni vidio već kao sportsku". Apelant je dalje izjavio da je spornu fotografiju našao na internetu i da nije na njoj pravio bilo kakve obrade jer, kako je izjavio, "to i ne zna". Također, apelant je u izjavi istaknuo da je fotografija prikazivala "simbol Rio de Janeira", a "zmajevi simbol reprezentacije BiH", dok se zastava Bosne i Hercegovine nalazila na fotografiji umjesto neba. On je uz objavu te fotografije napisao: "Idemooo trgajte", a izjavio je da je "to napisao u sportskom žargonu i to je bila podrška reprezentaciji BiH i drugu namjeru nije imao". Također je izjavio da "nije primijetio da li su zmajevi imali otvorena usta, već je tu sliku vidio kao sportsku", te da "nije ni vidio da zmajevi napadaju Isusa, niti je znao da je to Isus".

6. Općinski sud je također saslušao i svjedoke, od kojih je svjedok Z. K., urednik portala Livno online, rekao da je od nepoznate osobe "koja je [apelantov] prijatelj na Facebooku" dobio e-mail sa slikom "na kojoj zmaj ide prema kipu Isusa Krista s natpisom 'Idemooo trgajte'". Ovaj svjedok je dalje izjavio da je to objavio na stranici Livno online "bez imena i prezimena [apelanta]", ali da je "samo napisao da je uposlenik MUP-a kao i tekst 'Tko nas to štiti, policajac širi vjersku mržnju na Facebooku'". Također je naveo da je o tom tekstu na Livno online portalu bilo "dosta komentara koje je uklonio jer se spominjalo ime i prezime [apelanta]", te da je tu fotografiju preuzeo i portal Herceg Bosna. Ovaj svjedok je također izjavio "da se kao vjernik osjećao nelagodno", te da je ta fotografija bila na Facebooku "15 dana prije nego što ju je svjedok objavio na Livno online". Dalje, sud je naveo i da je drugi svjedok A. B. izjavio da je on uposlen u MUP-u u Livnu, da je znao da je apelant na svom Facebooku objavio spornu fotografiju, ali "da on konkretno ništa nije poduzimao po tom predmetu, ali je čitao komentare kojih je bilo jako puno i to komentari iz kojih je proizlazila nacionalna mržnja i koji su osuđivali [apelanta]". Ostala tri saslušana svjedoka su bili apelantovi prijatelji koji su s njim i gledali utakmicu i koji su svjedočili da su vidjeli da je apelant objavio spornu fotografiju na svom Facebook profilu, ali da je to bila isključivo objava prije utakmice, te da su je i oni shvatili samo u sportskom smislu kao podršku reprezentaciji. Naročito je svjedok S. M. izjavio da spornu fotografiju nije vidio kao nešto što bi "moglo ugroziti rimokatoličko stanovništvo", te da ni kod njega ta fotografija "nije izazvala bilo kakav drugi osjećaj jer [apelanta] poznaje cijeli život", dok je svjedok B. T. izjavio da spornu fotografiju nije ni vidio na Facebooku već na portalima Livno online i Relax, ali da "on tu ne vidi ništa jer je to bilo prisutno tijekom prvenstva, to je simbol grada, na njoj se vidi zastava BiH i navijačka skupina BiH koji se zovu zmajevi". Također, Općinski sud je naveo da je iz nalaza vještaka kojeg je angažirao utvrđeno da je "broj osoba koje mogu vidjeti objavu na Facebook profilu optuženog 147", te da se vještak nije mogao izjasniti koliko ih je tu objavu vidjelo u vrijeme kada je apelant objavio na svom Facebook profilu.

7. Iz provedenih dokaza Općinski sud je zaključio da je apelant objavio spornu fotografiju na svom Facebook profilu, da je tu fotografiju nepoznata osoba dostavila uredniku portala Livno online, koji je dalje tu fotografiju objavio na tom portalu, a zatim je objavljena i na nekim drugim portalima, te da je izazvala komentare "iz kojih je proizlazila nacionalna mržnja". Dalje, sud je zaključio da se na temelju tih komentara vidi da je "kod jednih sporna fotografija s natpisom izazvala vjersku mržnju i negodovanje, a da drugi dio osoba podržava [apelanta] i njegovu objavu". Dalje, Općinski sud je obrazložio da nije prihvatio

apelantovu obranu da je on spornu sliku vidio samo kao sportsku podršku reprezentaciji Bosne i Hercegovine jer je takva njegova obrana "nelogična, neuvjerljiva i očigledno dana u cilju izbjegavanja kaznene odgovornosti". Također, Općinski sud je naveo da nije prihvatio ni apelantovu izjavu da spomom fotografijom nije izazivao vjersku mržnju i netrpeljivost "jer je i sam vjernik, a u islamu je Isus jedan te isti čovjek i za njega je sveti čovjek", zato što je apelant u unakrsnom ispitivanju rekao "da nije primijetio da zmaj ima otvorena usta, niti da napada Isusa, niti je znao da je to Isus". Također, Općinski sud je naveo da nije mogao prihvatiti ni obranu u dijelu u kojem je apelant izjavio da je natpis uz spornu fotografiju "Idemooo trgajte" napisan u "sportskom žargonu" jer se, prema mišljenju tog suda, "to ne može tako protumačiti".

8. Na temelju navedenog, Općinski sud je zaključio da je nesumnjivo dokazano da je apelant spornu fotografiju objavio s namjerom da izazove vjersku mržnju i netrpeljivost i da su na taj način u njegovom postupanju sadržana sva bitna obilježja kaznenog djela koje mu je stavljeno na teret. U svezi s tim, Općinski sud je istaknuo da je kip Isusa Krista u Rio de Janeiru "zaštitni znak kršćanstva u Brazilu, tj. vjerski simbol brazilskih kršćana, Isus Krist je simbol kršćanstva, utemeljitelj kršćanstva i božanska osoba". Stoga je zaključio da je apelant spornom fotografijom "na kojoj zmaj s otvorenim ustima napada kip Isusa Krista te natpisom 'Idemooo trgajte', javno izložio poruzi vjerski simbol, na koji način je izazvao vjersku mržnju i netrpeljivost među pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti koji žive u FBiH", i to javno, budući da je, kako je sud naveo, tu objavu, prema nalazu vještaka, moglo vidjeti 140 osoba koje su apelantovi "prijatelji" na Facebooku. Sud je zaključio da je apelant postupao s izravnim umišljajem i da na to "upućuju svi naprijed izvedeni dokazi".

9. Kantonalni sud je Presudom broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. veljače 2016. godine odbio apelantovu žalbu, pa je u obrazloženju, između ostalog, naveo da se taj sud "ne može baviti onim 'što bi bilo kad bi bilo' jer predmet optužnice nije komentar koji je stavljen na portalu", odnosno da sud nije mogao utvrđivati je li tekst "Tko nas to štiti, policajac širi vjersku mržnju na Facebooku", koji je na Livno online postavio urednik, svjedok Z. K., "podstakao druge da reagiraju ili ne." Kantonalni sud je također naveo da nisu točni apelantovi žalbeni navodi "da je ostalo neutvrđeno je li originalni komentar izazvao kakvu vjersku ili nacionalnu mržnju" jer je svjedok Z. K. izjavio da se o spornoj fotografiji "pričalo petnaest dana prije" nego što ju je on objavio na Livno online portalu, "pa je prvostupajski sud ovu činjenicu i cijenio, jer da ova fotografija objavljena na Facebooku nije izazvala vjersku mržnju ista ne bila dostavljena Z. K., pa je neutemeljen prigovor da objava na Facebooku nije 'javna', jer sve što je dostupno većem broju ljudi jeste javno". Kantonalni sud je odbio i apelantov prigovor da je sud pogrešno ispitivao svjedoke "jer je upravo bitno što je navedena fotografija izazvala kod ljudi", kao i da je neutemeljen apelantov prigovor da u prvostupajskoj odluci nije pravilno obrazložen umišljaj, budući da, prema mišljenju Kantonalnog suda, "iz obrazloženja prvostupajske presude jasno i nedvojbeno proizlazi zbog čega smatra da je [apelant] počinio djelo i iz čega proizlazi njegov umišljaj." Također, Kantonalni sud je naveo da apelantov žalbeni "komentar, a ne prigovor [...] da kip Isusa Krista u Brazilu ne bi trebao predstavljati simbol Hrvata prije nego što predstavlja simbol Brazila kod radnje izvršenja ovog kaznenog djela" nije relevantan. Naime, sud je naveo da je nesporno da je kip Isusa Krista simbol kršćanstva, pa je stoga apelant svojom radnjom izazvao poruzi kip Isusa, "a daljnji komentar iznesen u žalbi branitelja je neprimjeren je li iz neznanja ili namjere ovom sudu nebitno je."

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelant smatra da mu je pobijanim odlukama prekršeno pravo iz članka II/3.(e) i (h) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). U odnosu na pravo na pravično suđenje, apelant ističe da se pravo na obranu ne iscrpljuje samo u tome da se optuženom omogući da obranu iznese, već i da sud brižljivo i savjesno njegovu obranu ispita i ocijeni, te da o tome da adekvatne razloge u obrazloženju. Obrazloženje odluke u tom smislu ne bi smjelo ostavljati nikakvu sumnju u pogledu zaključaka suda o tome da je obrana, kako je to sud naveo u konkretnom slučaju, "nelogična, neuvjerljiva i neosnovana ili usmjerena na izbjegavanje krivične odgovornosti". Apelant navodi da "odbrana ne može biti od strane suda u cijelosti ignorirana, kao da uopšte nije ni postojala", odnosno da je sud morao dati razloge zbog kojih je zaključio da je apelantova obrana "nelogična, neuvjerljiva i neosnovana ili usmjerena na izbjegavanje krivične odgovornosti", što sudovi nisu uradili. Stoga, apelant smatra da je propustom da u presudi objasni svoje zaključke u odnosu na odbijanje njegove obrane iz navedenih razloga sud prekršio njegovo pravo na obrazloženu presudu, koje je dio prava na pravično suđenje. Apelant smatra da su odbijanjem da njegovu obranu ispita "u svjetlu okolnosti u kojima je preduzeo čin objave sporne fotografije na svom Facebook profilu" sudovi prekršili i njegovo pravo iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije. Ovaj navod apelant obrazlaže time da u spisu, prema njegovom mišljenju, ne postoje dokazi iz kojih bi proizlazilo postojanje bitnih obilježja kaznenog djela za koje je osuđen, te da sudovi nisu obrazložili u čemu se to sastoji "izlaganje poruzi Isusa Krista u Rio de Janeiru, šta predstavlja stvarnu činjeničnu osnovu za utvrđenje činjenice da jedan od zmajeva koji lete iznad preko zastave BiH napada kip Isusa Krista, te zbog kojih razloga takav položaj zmaja predstavlja 'izlaganje poruzi vjerskog simbola'", kao ni "zbog kojih se razloga objava koja je na Facebooku dostupna samo kategoriji 'prijatelja optuženog' čiji se broj u trenutku ove objave nije mogao pouzdano utvrditi, a po prilici ih je bilo 140, smatra javnom objavom, te kako ova restrikcija konzumenata objave utiče na namjeru apelanta u situaciji kada je on mogao objavu činiti dostupnom svima na Facebooku, a nije, te niz drugih činjenica koje utiču na postojanje ovog krivičnog djela."

11. Također, smatra da je izostalo obrazloženje o tome na temelju čega su sudovi utvrdili da je kod apelanta postojala namjera da objavom sporne fotografije izazove "vjersku mržnju i netrpeljivost prema Hrvatima". U svezi s tim, apelant navodi da je kazneno djelo za koje je osuđen moguće počiniti isključivo s umišljajem, odnosno za to kazneno djelo mora postojati "specijalni, ciljni, direktni umišljaj" za izazivanje vjerske mržnje i netrpeljivosti "prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti, koji žive u BiH", i to objavom sporne slike uz natpis "Idemooo trgajte". Apelant u svezi s tim navodi i da u presudama uopće ne postoji "činjenično obrazloženje poveznice" između sporne fotografije i navodne namjere da se njezinom objavom "javno izazove osjećanje vjerske mržnje i netrpeljivosti prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti, koji žive u BiH, a moralo bi postojati", budući da je apelant osuđen da je postupao s namjerom da izazove takvu mržnju.

12. Dalje, u odnosu na kršenje prava iz članka 10. Europske konvencije, apelant smatra da ima pravo na ovakvu objavu i da je ta objava zaštićena garancijama navedenog članka. Apelant navodi da je on objavio fotografiju zaljeva Rio de Janeira na kojoj je netko drugi, a ne on, dodao sliku zmajeva i zastave Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, apelant ističe da su kip Isusa Krista kakav je objavljen na toj fotografiji i Glava šećera "notorno poznati simboli" Rio de Janeira i Brazila, te da je spornu fotografiju isključivo objavio "kao znak svoje podrške fudbalskoj

reprezentaciji Bosne i Hercegovine u sportskom susretu sa reprezentacijom Slovačke u okviru nadmetanja u kvalifikacijama za odlazak na Svjetsko prvenstvo u fudbalu u Brazilu", što sudovi nisu pravilno cijenili, niti su svoje stavove o tome obrazložili kako je to već naveo. Također, apelant ističe da sudovi nisu u obrazloženju iznijeli ništa o tome jesu li kao utvrđenu uzeli činjenicu da je onog dana kada je apelant objavio spornu sliku zaista bila utakmica između nogometnih reprezentacija BiH i Slovačke, je li ta utakmica bila u okviru kvalifikacija za plasman na Svjetsko prvenstvo, nazivaju li se reprezentativci BiH zaista Zmajevima, te može li se zaljev u Rio de Janeiru "sa kipovima Isusa Krista i Glavom šećera prihvatiti kao simbol Brazila". Apelant smatra da su sudovi morali to utvrditi i u obrazloženjima odluka očitovati se o tim navodima koje je iznio, kako bi utvrdili je li točan njegov navod da je objavom sporne slike želio podržati reprezentaciju BiH.

b) Odgovori na apelaciju

13. Kantonalni sud je u odgovoru naveo da je u odluci koju je apelant pobio iznio razloge kojima se rukovodio kada je odbio njegovu žalbu i potvrdio prvostupanjsku presudu, te da predlaže da Ustavni sud odbije apelaciju.

14. Općinski sud je u odgovoru naveo da je pravilno primijenio odredbe KZFBiH i Zakona o kaznenom postupku FBiH (u daljnjem tekstu: ZKPFBiH), te da je cijenio dokaze pojedinačno i u međusobnoj vezi i na temelju toga utvrdio da je apelant počinio kazneno djelo za koje je osuđen. Općinski sud smatra da je u svojoj presudi jasno obrazložio da je apelant to kazneno djelo počinio s izravnim umišljajem, pa je predložio da Ustavni sud odbije apelaciju.

15. Tužiteljstvo je također u odgovoru istaknulo da smatra da su i Tužiteljstvo i sudovi postupali u skladu sa zakonima i s Europskom konvencijom, te da je apelacija neutemeljena.

V. Relevantni propisi

16. U **Kaznenom zakonu FBiH** ("Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17) relevantne odredbe glase:

Članak 163.

Izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti

(1) *Tko javno izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.*

(2) *Tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, skrnavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, počinilac će se kazniti kaznom kaznom zatvora od jedne do osam godina.*

(Napomena: Odredba stavka 1. ovoga članka je izmijenjena tako da je kazna u tom stavku promijenjena i sada stoji od *tri mjeseca do tri godine*. Izmjena objavljena u "Službenim novinama FBiH" broj 42/10.)

VI. Dopustivost

17. U skladu sa člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije

primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

19. U konkretnom slučaju predmet pobijanja apelacijom je Presuda Kantonalnog suda broj 68 0 K 028567 15 Kž od 15. veljače 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Pobijanu odluku apelant je primio 11. lipnja 2016. godine, a apelacija je podnesena 10. kolovoza 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

20. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

21. Apelant smatra da mu je pobijanim odlukama prekršeno pravo iz članka II/3.(e) i (h) Ustava Bosne i Hercegovine i pravo iz čl. 6. i 10. Europske konvencije. Ustavni sud će, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja i apelantove navode da mu je izrečenom kaznenom sankcijom prekršeno pravo na slobodu izražavanja, najprije razmotriti pitanje eventualnog kršenja tog prava.

Pravo na slobodu izražavanja

22. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

h) Slobodu izražavanja.

23. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. *Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.*

2. *Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.*

24. Kod ispitivanja kršenja prava na slobodu izražavanja Ustavni sud mora najprije odgovoriti na pitanje postoji li miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja, pa ako postoji: je li to miješanje bilo opravdano, odnosno: i) je li bilo "propisano zakonom", ii) je li imalo neki legitiman cilj i iii) je li bilo "neophodno u demokratskom društvu".

25. U konkretnom slučaju apelant je proglašen krivim za kazneno djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz članka 163. KZFBiH zbog toga što je objavio spornu sliku na vlastitom Facebook profilu. Iz toga nesumnjivo proizlazi da je izrečenom sankcijom došlo do miješanja u apelantovo pravo na slobodu izražavanja.

i) Je li miješanje bilo "propisano zakonom"?

26. Ustavni sud ponovno ističe da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), izraz "propisano zakonom" u drugom stavku članka 10. zahtijeva ne samo da mjere kojima se ograničava pravo na slobodu izražavanja imaju pravnu osnovu u domaćem zakonu već se odnosi i na

kvalitetu zakona u pitanju. Naime, zakon mora biti dostupan, a njegovi učinci moraju biti predvidljivi (vidi Europski sud, između mnogih, *Delfi AS protiv Estonije*, presuda od 16. lipnja 2015. godine, predstavka broj 64569/09, točka 120. s daljnjim referencama). Što se tiče zahtjeva predvidljivosti, i Europski i Ustavni sud kontinuirano ističu da se norma ne može smatrati "zakonom" u smislu članka 10. stavak 2. Europske konvencije ako nije formulirana dovoljno precizno da bi svakome omogućila da svoje ponašanje uskladi s normom. Svatko mora biti u stanju predvidjeti, u stupnju koji se razumno može očekivati u okolnostima konkretnog slučaja, posljedice koje određeno ponašanje može imati, ali te posljedice ne moraju biti predvidljive s apsolutnom sigurnošću. Ali, dok je takva sigurnost u značenju zakona poželjna, ona može za sobom povući pretjeranu rigidnost, pa zakon mora biti takav da omogućava primjenu u različitim, promjenljivim situacijama. Stoga je neizbježno da se u mnogim zakonima koriste izrazi koji su, u većoj ili manjoj mjeri, neodređeni i čija interpretacija i primjena ovise o sudskoj praksi (vidi Europski sud, *Sekmadienis LTD protiv Litve*, presuda od 30. siječnja 2018. godine, predstavka broj 69317/14, točka 64. s daljnjim referencama).

27. U konkretnom slučaju, kako je već rečeno, miješanje u apelantovo pravo je bilo propisano u članku 163. KZFBiH kojim se zabranjuju određeni oblici govora mržnje bilo u pisanom ili usmenom obliku (stavak 1. kojim se zabranjuje javno izazivanje ili raspirivanje narodnosne, rasne ili vjerske mržnje, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima), ali i druga djela (stavak 2. kojim se zabranjuje izlaganje poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenje tuđih simbola, sknavljenje spomenika, spomen-obilježja ili grobova). U svezi s tim, Ustavni sud naglašava da odredbe koje se tiču govora mržnje, naročito one koje su situirane u kaznene zakone, trebaju biti dovoljno definirane i precizne tako da ne bi bile na štetu slobodi izražavanja i da ne bi dovele u pitanje načelo pravne sigurnosti zbog eventualne nepredvidljivosti. Imajući to u vidu, Ustavni sud zapaža da izrazi iz članka 163. stavak 1. KZFBiH kao što su raspirivanje, razdor i netrpeljivost imaju vrlo široko značenje, da u zakonu nisu posebno definirani, ali i da bi bilo nerealno očekivati da se tim izrazima da precizna pravna definicija ili da zakonodavac navede iscrpnu listu značenja, odnosno djela koja bi se mogla svrstati pod ove izraze. Stoga, Ustavni sud naglašava da je kod primjene ove odredbe vrlo izražena obveza suda da obrazloži kako je i na koji način utvrdio da se određena postupanja mogu svrstati pod ove izraze, vodeći računa o zaštiti slobode izražavanja kao osnove demokratskog društva (*mutatis mutandis*, *ibid.*, presuda *Sekmadienis LTD*, točka 66.).

28. Dalje, apelant upravo smatra da sudovi u pobijanim odlukama nisu dovoljno jasno obrazložili zašto bi objava sporne slike s natpisom predstavljala izazivanje ili raspirivanje mržnje, netrpeljivosti ili razdora među konstitutivnim narodima, i to izvrgavanjem poruzi vjerskih simbola, zbog čega smatra da je primjena zakona bila proizvoljna. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da apelant i ne postavlja pitanje kvalitete zakona, već suštinski postavlja pitanje jesu li sudovi u svojim obrazloženjima dali dovoljne i prihvatljive razloge za ograničavanje apelantove slobode izražavanja kaznenom sankcijom. Imajući to u vidu, Ustavni sud prihvata da je miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja bilo "propisano zakonom" u smislu članka 10. Europske konvencije, pa će nastaviti s ispitivanjem je li to miješanje imalo legitiman cilj i je li bilo "neophodno u demokratskom društvu" (*mutatis mutandis*, *op. cit.*, presuda *Sekmadienis LTD*, točke 67.-68. s daljnjim referencama).

ii) Postojanje legitimnog cilja

29. Ustavni sud smatra da iz pobijanih odluka nesumnjivo proizlazi da su te odluke donesene s ciljem zaštite prava drugih,

što svakako predstavlja jedan od legitimnih ciljeva iz stavka 2. članka 10. Europske konvencije.

iii) Je li miješanje bilo "neophodno u demokratskom društvu"?

30. Kako i Europski i Ustavni sud konzistentno ističu u svojim odlukama, sloboda izražavanja predstavlja jedan od osnova demokratskog društva i jedan od temeljnih uvjeta za njegov napredak i za samoispunjenje svakog pojedinca. Pod uvjetima iz stavka 2. članka 10. Europske konvencije, sloboda izražavanja se odnosi ne samo na informacije ili ideje koje se prihvataju ili smatraju neuvredljivim već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju. Europski sud ističe da su to zahtjevi pluralizma, tolerancije i slobodoumnosti bez kojih nema "demokratskog društva". S druge strane, članak 10. Europske konvencije propisuje i da sloboda izražavanja može biti ograničena, ali ta ograničenja moraju biti striktno tumačena, a potreba za ograničenjima slobode izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđena i obrazložena (vidi Europski sud, između ostalih, *Von Hannover protiv Njemačke* br. 2., presuda od 7. veljače 2012. godine, predst. br. 40660/08 i 60641/08, točka 101.).

31. Prema praksi Europskog suda, izraz "neophodno" u smislu članka 10. stavak 2. Europske konvencije implicira postojanje "žurne društvene potrebe". U svezi s tim, države članice Vijeća Europe imaju određenu diskrecijsku ocjenu pri odlučivanju o tome postoji li takva potreba, ali ta diskrecijska ocjena "ide ruku pod ruku s europskim nadzorom koji obuhvaća kako zakon tako i odluke kojima se zakon primjenjuje, pa i odluke koje donosi neovisan sud". Stoga je Europski sud ovlašten dati konačnu ocjenu o tome je li neko nametnuto "ograničenje" u skladu sa slobodom izražavanja kako je štiti članak 10. Europske konvencije (*op. cit.*, presuda *Sekmadienis LTD*, točka 71. s daljnjim referencama). Međutim, u vršenju ove nadležnosti Europski sud neće, kako konzistentno ističe, zauzeti mjesto nadležnih domaćih vlasti, već će razmotriti jesu li odluke koje su domaće vlasti donijele u skladu sa člankom 10. Europske konvencije. To ne znači da je supervizija Europskog suda ograničena na utvrđivanje je li domaća vlast razumno, pozorno i u dobroj vjeri vršila svoje diskrecijske ovlasti, već će ispitati je li miješanje u pravo iz članka 10. Europske konvencije, u okolnostima svakog konkretnog slučaja u cjelini, bilo proporcionalno legitimnom cilju koji se želio postići i jesu li razlozi i obrazloženja koji su dani za miješanje u ovo pravo bili "relevantni i dovoljni". Pri tome, Europski sud se mora uvjeriti da su domaće vlasti primijenile standarde koji su u skladu sa načelima utjelovljenim u članku 10. Europske konvencije (vidi Europski sud, između ostalih, *Međžlis Islamske zajednice Brčko i dr. protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 27. lipnja 2017. godine, predstavka broj 17224/11, točka 75. i *op. cit.*, presuda *Sekmadienis LTD*, točka 72.).

32. Također, Europski sud ističe da širina diskrecijske ocjene ovisi o više čimbenika, među kojima je vrsta izražavanja od naročite važnosti. U svezi s tim, Europski sud naročito naglašava da unutar članka 10. stavak 2. Europske konvencije ima malo prostora za ograničavanje političkog govora ili debate o pitanjima od javnog interesa. Međutim, šira diskrecijska ocjena je općenito ostavljena domaćim vlastima kada se radi o reguliranju slobode izražavanja u svezi s izjavama kojima se mogu povrijediti nečija osobna uvjerenja u sferi morala ili, naročito, vjere. Također, stavak 2. članka 10. Europske konvencije izričito potvrđuje da sloboda izražavanja nosi sa sobom dužnosti i odgovornosti. Među njima je, u kontekstu vjerskih uvjerenja, opći zahtjev da se osigura mirno uživanje u pravima i slobodama iz članka 9. Europske konvencije, kao i dužnost da se izbjegava, koliko je to moguće, izražavanje koje je, u odnosu na simbole koji su predmet dubokog poštovanja, nepotrebno uvredljivo ili profano (*op. cit.*, *Sekmadienis LTD*, točke 73.-74. s daljnjim referencama).

33. Također, Europski sud je u presudi *Savva Terentyev protiv Rusije* ukazao i na izvješće specijalnog izvjestitelja za promoviranje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja (podnesen u skladu s Rezolucijom Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih naroda 16/4, A/67/357 od 7. rujna 2012. godine), u kojem je naročito istaknuto da se prilikom odlučivanja o tome predstavlja li neko izražavanje poticanje na mržnju mora uzeti u obzir nekoliko ključnih elemenata: stvarna i neposredna opasnost od nasilja do kojeg će doći zbog tog izražavanja, namjera da se izazove diskriminacija, neprijateljstvo ili nasilje, te sudska ocjena sveukupnog konteksta, s obzirom na to da međunarodno pravo zabranjuje određene vrste izražavanja zbog njihovih posljedica, a ne zbog sadržaja, zato što je ono veoma uvredljivo u jednoj zajednici, ne mora biti takvo i u drugoj. Dakle, kontekstualna analiza mora uključiti razmatranje različitih čimbenika, uključujući i primjere tenzija između vjerskih ili rasnih zajednica, diskriminaciju protiv ciljne skupine, ton i sadržaj izražavanja, osobu koja navodno potiče na mržnju i način na koji je izražavanje objavljeno. Kako je Europski sud istaknuo, izražavanje koje pojedinac objavi "maloj i ograničenoj skupini korisnika Facebooka nema istu težinu kao i izjava objavljena na *mainstream* internetskoj stranici." Također je istaknuto da se od država zahtijeva da zakonom zabrane "bilo kakvo promoviranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koja predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili mržnju, ali da nema zahtjeva da se takvo izražavanje neophodno kriminalizira [...] samo ozbiljni i ekstremni primjeri poticanja na mržnju [...] trebaju biti kriminalizirani" (vidi Europski sud, *Savva Terentyev protiv Rusije*, presuda od 28. kolovoza 2018. godine, predstavka broj 10692/09, točka 34.).

34. Vraćajući se na konkretan predmet, Ustavni sud najprije zapaža da je apelant i tijekom postupka pred sudovima i u apelaciji izričito tvrdio da je znao da je spornu fotografiju objavio na dan kada je igrala nogometna reprezentacija BiH za kvalifikacije za Svjetsko prvenstvo u Brazilu, da je smatrao da ta fotografija predstavlja "simbol grada Rio de Janeira" i da je samo tako gledao, a ne kao simbol kršćanstava sveukupno. U svezi s tim, Ustavni sud ističe da Isus Krist jeste nesumnjivo simbol kršćanstva, ali i da je općepoznato da je statua Isusa Krista Iskupitelja na planini Corcovado u Rio de Janeiru, koja je uvrštena u jedno od novih sedam svjetskih čuda, postala svjetski prepoznatljiv kulturni simbol grada Rio de Janeiro i Brazila. Dalje, apelant je izričito tvrdio i tijekom postupka i u apelaciji da je on sliku objavio na svom Facebook profilu isključivo kao "sportsku podršku reprezentaciji", pa Ustavni sud smatra da iz toga proizlazi da apelant nije imao namjeru sudjelovati u ili doprinijeti nekoj javnoj debati koja se ticala bilo kakve rasprave o vjerskim pitanjima ili drugim pitanjima od javnog interesa u smislu članka 10. Europske konvencije. Dakle, u takvoj situaciji diskrecijska ocjena koja je ostavljena domaćim vlastima, odnosno sudovima u konkretnom slučaju je šira, kako je to već navedeno. Ipak, takva diskrecijska ocjena nije neograničena, pa će Ustavni sud ispitati jesu li se sudovi u pobijanim odlukama kretali unutar granica te diskrecijske ocjene.

35. Ustavni sud smatra da se opisana fotografija ne može cijeliti izvan konteksta svih okolnosti predmeta, zbog čega u konkretnom slučaju ne može zaključiti da je ta fotografija takva da na prvi pogled potiče mržnju na temelju vjere ili da predstavlja napad na vjeru. Međutim, Ustavni sud ukazuje i da je Europski sud u svojoj praksi zaključio da se ne može isključiti mogućnost da izražavanje koje nije na prvi pogled uvredljivo može imati takav utjecaj u određenim okolnostima, ali da se o tome moraju dati relevantni i dovoljni razlozi (*op. cit.*, *Sekmadienis LTD*, točka 78. s daljnjim referencama). Stoga, Ustavni sud smatra da su u konkretnom slučaju sudovi bili obvezni u pobijanim odlukama dati relevantne i dovoljne razloge zbog čega su sporna slika i

natpis uz nju, koji prema mišljenju Ustavnog suda na prvi pogled ne predstavljaju uvredu za vjeru i vjernike, bili suprotni pravu drugih da mirno uživaju u svojoj vjeri.

36. Imajući to u vidu, Ustavni sud ne može prihvatiti da su razlozi koji su u obrazloženjima dati o tome zašto je potrebno apelanta proglasiti krivim i kazniti za kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret relevantni i dovoljni. Naime, prvostupanjski sud je došao do zaključka da je apelant objavom sporne slike "javno izazvao vjersku mržnju i netrpeljivost prema Hrvatima, pripadnicima rimokatoličke vjeroispovijesti", a da pri tom u odluci nije dao dovoljno i relevantno obrazloženje o tome zašto ne može prihvatiti apelantovu obranu da je spornu sliku "objavio samo kao sportsku podršku reprezentaciji Bosne i Hercegovine". U svezi s tim, prvostupanjski sud je naveo da nije mogao prihvatiti apelantovu obranu da nije želio izazivati vjersku mržnju jer je na spornoj fotografiji prikazan "zmaj sa otvorenim ustima koji napada kip Isusa Krista", te zato što se natpis uz spornu fotografiju "Idemooo trgajte" "po mišljenju suda to ne može tako protumačiti". Pri tome se ni iz čega ne može zaključiti da su sudovi imali u vidu da će se kažnjavanjem apelanta umiješati u njegovu slobodu izražavanja i da su smatrali da je neophodno voditi računa o tome i da u svezi s tim uzmu u obzir sve neophodne čimbenike koji su već navedeni (vidi točku 33. ove odluke), pa da na temelju toga odluče o postojanju "žurne društvene potrebe" za takvo miješanje i o tome daju relevantna i dovoljna obrazloženja. Tako se prvostupanjski sud u obrazloženju nije ni na koji način upuštao u ono što su i apelant i svjedoci opisali kao kontekst i okolnosti u kojem je sporna fotografija s natpisom objavljena. Osim toga, prvostupanjski sud nije objasnio zašto nije uzeo u obzir to da statua Isusa Krista Iskupitelja na planini Corcovado nije isključivo vjerski, već i svjetski prepoznatljiv kulturni simbol Rio de Janeira i Brazila, što je apelant izričito isticao i što ne može biti nepoznato ni sudu, te zašto je prikazivanje upravo te statue u konkretnom slučaju bilo uvredljivo za "pripadnike rimokatoličke vjeroispovijesti koji žive u FBiH", ili zašto je ocijenjeno da je ovakva apelantova obrana "nelogična, neuvjerljiva i usmjerena na izbjegavanje krivične odgovornosti". Ove manjkavosti u obrazloženju prvostupanjske presude nije otklonio ni Kantonalni sud, niti se posebno bavio tim pitanjima.

37. Također, sudovi nisu uopće obrazložili jesu li i kako uzeli u obzir činjenicu da je apelant spornu sliku i natpis objavio na svojoj Facebook stranici i da je bila dostupna malom broju ljudi, odnosno samo onima koji su apelantovi "prijatelji" na Facebooku, kao ni to da je tek objavom na portalu Livno online uz prilično sugestivan naslov urednika tog portala ("Tko nas to štiti, policajac širi mržnju na Facebooku"), s kojeg su to preuzeli i drugi portali, sporna fotografija postala dostupna široj javnosti. Dalje, sudovi su naveli da je objava sporne fotografije na informativnom portalu Livno online izazvala komentare "iz kojih je proizlazila nacionalna mržnja", odnosno da je "kod nekih koji su komentirali sporna slika izazvala vjersku mržnju i negodovanje, a kod drugih odobravanje". Međutim, iz ovakvog obrazloženja se ne može zaključiti zašto se navodna mržnja koja je, kako sud navodi, iznesena u komentarima trećih osoba na portalu Livno online može isključivo staviti na teret apelantu koji je spornu fotografiju objavio na svom Facebook profilu dostupnom ograničenom broju ljudi (vidi točku 33. ove odluke), odnosno zašto se objava sporne fotografije s natpisom na apelantovom Facebook profilu ne može shvatiti nikako drugačije već samo kao umišljajno izvršenje kaznenog djela koje mu je stavljeno na teret.

38. Osim toga, Ustavni sud ne može zanemariti ni to da je apelantu na temelju takvih zaključaka utvrđena stroga sankcija, godinu dana zatvora, uz razdoblje odgode pod uvjetom, te da sud nije obrazložio zbog čega apelantovo izražavanje predstavlja tako ekstremno oblik poticanja na mržnju da mu je potrebno izreći

takvu kaznu, a naročito kako je objavu sporne fotografije s natpisom u okolnostima u kojima je to učinjeno bilo moguće svrstati pod izraze "izazivanje ili raspirivanje razdora ili netrpeljivosti" koje za sobom povlači kaznenu odgovornost.

39. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud smatra da redovni sudovi nisu u pobijanim odlukama ni pokušali postići pravičnu ravnotežu između zaštite prava vjernika s jedne i zaštite apelantovog prava na slobodu izražavanja s druge strane, budući da su sudovi, bez iznošenja relevantnih i dovoljnih razloga, uz nejasna i neadekvatna obrazloženja svojih zaključaka dali apsolutni primat zaštiti vjerskih osjećaja, bez vođenja računa o miješanju u apelantovu slobodu izražavanja. Zbog toga, Ustavni sud smatra da je prekršeno apelantovo pravo iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

40. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je prekršeno i apelantovo pravo na obrazloženu odluku kao dio prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, ali da nema potrebe o tome davati posebno obrazloženje jer se isti razlozi koji su dani u točkama 34.-36. ove odluke odnose i na kršenje ovog prava, te da nema potrebe posebno ispitivati i navode o kršenju prava iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

41. Ustavni sud zaključuje da je prekršeno apelantovo pravo iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije u situaciji kada su redovni sudovi apelanta proglasili krivim za kazneno djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz članka 163. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH zato što nisu postigli pravičnu ravnotežu između zaštite apelantovog prava na slobodu izražavanja i zaštite vjerskih prava drugih, budući da u pobijanim odlukama nisu dali relevantne i dovoljne razloge kojima bi opravdali miješanje u ovo apelantovo pravo.

42. S obzirom na ovaj zaključak, Ustavni sud zaključuje da je prekršeno i apelantovo pravo na obrazloženu odluku kao dio prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

43. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

44. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3430/16**, рјешавајући апелацију **Мидхата Велагића**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка 6), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – прецишћени текст ("Службени гласник БиХ" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник
Мато Тадић, потпредседник
Мирсад Ћеман, потпредседник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 19. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Мидхата Велагића**.

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске

конвенције за заштиту људских права и основних слобода и права на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Кантоналног суда у Ливну број 68 0 К 028567 15 Кж од 15. фебруара 2016. године.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Ливну који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, чланом II/3х) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Ливну да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Мидхат Велагић из Ливна (у даљњем тексту: апелант), којег заступа Емир Карача, адвокат из Сарајева, а у његово име водитељ послова Славен Јукић, адвокат из Ливна, поднио је 10. августа 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Кантоналног суда у Ливну (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 68 0 К 028567 15 Кж од 15. фебруара 2016. године и Пресуде Општинског суда у Ливну број 68 0 К 028567 13 К од 13. јула 2015. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, од Кантоналног и Општинског суда, те од Кантоналног тужилаштва у Ливну (у даљњем тексту: Тужилаштво) затражено је 5. марта 2018. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Кантонални и Општински суд су доставили одговоре 14. марта, а Тужилаштво 12. марта 2018. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Пресудом Општинског суда број 68 0 К 028567 13 К од 13. јула 2015. године, која је потврђена Пресудом Кантоналног суда број 68 0 К 028567 15 Кж од 15. фебруара 2016. године, апелант је проглашен кривим за кривично дјело изазивање народносне, расне и вјерске мржње, раздора или нетрпеливости из члана 163 став 2 у вези са ставом 1 Кривичног закона Федерације БиХ (у даљњем тексту: КЗФБиХ), па му је изречена условна осуда којом му је утврђена казна затвора у трајању од једне године и истовремено одређено да се та казна неће извршити уколико апелант у року провјеравања у трајању од двије године по правоснажности пресуде не почини ново, исто или слично кривично дјело. Општински суд је навео да је из доказа проведених у поступку несумњиво утврђено да је апелант починио наведено кривично дјело тако што је на свом Facebook профилу јавно објавио фотографију кипа Исуса Христа која се налази у Рио де Жанеиру уз текст "Идемооо трајте", на којој се у позадини налазе заставица Босне и

Херцеговине и два змаја која лете према кипу, с тим да "први змај има отворена уста и напада наведени кип". На овај начин је, како је образложио Општински суд, апелант "свјестан свог дјела и његове протуправности и желећи његово извршење, јавно изазвао вјерску мржњу и нетрпеливост према Хрватима, припадницима римокатоличке вјероисповијести, који живе у БиХ излагањем порузи вјерских симбола". Општински суд је навео да је апелант пред судом изјавио да је 6. септембра 2013. године фудбалска репрезентација Босне и Херцеговине играла предзадњу утакмицу са Словачком у својој квалификационој групи, а од резултата је зависило да ли ће се репрезентација квалификовати за Свјетско првенство у Бразилу. На Facebookу су се тог дана, како је даље изјавио, појавиле разне слике у вези с том утакмицом, између осталих и спорна слика која се апеланту "учинила прикладном јер је никако другачије није ни видео већ као спортску". Апелант је даље изјавио да је спорну фотографију нашао на интернету и да није на њој правио било какве обраде јер, како је изјавио, "то и не зна". Такође, апелант је у изјави истакао да је фотографија приказивала "симбол Рио де Жанеира", а "змајеви симбол репрезентације БиХ", док се застава Босне и Херцеговине налазила на фотографији умјесто неба. Он је уз објаву те фотографије написао: "Идемооо тргајте", а изјавио је да је "то написао у спортском жаргону и то је била подршка репрезентацији БиХ и другу намерију није имао". Такође је изјавио да "није примијетио да ли су змајеви имали отворена уста, већ је ту слику видео као спортску", те да "није ни видео да змајеви нападају Исуса, нити је знао да је то Исус".

6. Општински суд је такође саслушао и свједоке, од којих је свједок З. К., уредник портала Livno online, рекао да је од непознате особе "која је [апелантов] пријатељ на Facebookу" добио имејл са сликом "на којој змај иде према кипу Исуса Христа с натписом 'Идемооо тргајте'". Овај свједок је даље изјавио да је то објавио на страници Livno online "без имена и презимена [апеланта]", али да је "само написао да је упосленик МУП-а као и текст 'Тко нас то штити, полицајац шири вјерску мржњу на Facebookу'". Такође је навео да је о том тексту на Livno online порталу било "доста коментара које је уклонио јер се спомињало име и презиме [апеланта]", те да је ту фотографију преузео и портал Херцег Босна. Овај свједок је такође изјавио "да се као вјерник осјећао нелагодно", те да је та фотографија била на Facebookу "15 дана прије него што ју је свједок објавио на Livno online". Даље, суд је навео и да је други свједок А. Б. изјавио да је он упослен у МУП-у у Ливну, да је знао да је апелант на свом Facebookу објавио спорну фотографију, али "да он конкретно ништа није подузимао по том предмету, али је читао коментаре којих је било јако пуно и то коментари из којих је произлазила национална мржња и који су осуђивали [апеланта]". Остала три саслушана свједока су били апелантови пријатељи који су с њим и гледали утакмицу и који су свједочили да су видјели да је апелант објавио спорну фотографију на свом Facebook профили, али да је то била искључиво објава прије утакмице, те да су је и они схватили само у спортском смислу као подршку репрезентацији. Нарочито је свједок С. М. изјавио да спорну фотографију није видео као нешто што би "могло угрозити римокатоличко становништво", те да ни код њега та фотографија "није изазвала било какав други осјећај јер [апеланта] познаје цијели живот", док је свједок Б. Т. изјавио да спорну фотографију није ни видео на Facebookу већ на порталима Livno online и Relax, али да "он ту не види ништа јер је то било присутно тијekom првенства, то је симбол града, на њој се види застава БиХ и навијачка скупина БиХ који се зову змајеви". Такође, Општински суд је навео да је из налаза вјештака којег је ангажовао утврђено да је "број особа које

могу видјети објаву на Facebook профили оптуженог 147", те да се вјештак није могао изјаснити колико их је ту објаву видјело у вријеме када је апелант објавио на свом Facebook профили.

7. Из проведених доказа Општински суд је закључио да је апелант објавио спорну фотографију на свом Facebook профили, да је ту фотографију непозната особа доставила уреднику портала Livno online, који је даље ту фотографију објавио на том порталу, а затим је објављена и на неким другим порталима, те да је изазвала коментаре "из којих је произлазила национална мржња". Даље, суд је закључио да се на основу тих коментара види да је "код једних спорна фотографија с натписом изазвала вјерску мржњу и негодовање, а да други дио особа подржава [апеланта] и његову објаву". Даље, Општински суд је образложио да није прихватио апелантову одбрану да је он спорну слику видео само као спортску подршку репрезентацији Босне и Херцеговине јер је таква његова одбрана "нелогична, неујерљива и очигледно дана у циљу избјегавања казнене одговорности". Такође, Општински суд је навео да није прихватио ни апелантову изјаву да спорном фотографијом није изазивао вјерску мржњу и нетрпеливост "јер је и сам вјерник, а у исламу је Исус један те исти човјек и за њега је свети човјек", зато што је апелант у унакрсном испитивању рекао "да није примијетио да змај има отворена уста, нити да напада Исуса, нити је знао да је то Исус". Такође, Општински суд је навео да није могао да прихвати ни одбрану у дијелу у којем је апелант изјавио да је натпис уз спорну фотографију "Идемооо тргајте" написан у "спортском жаргону" јер се, према мишљењу тог суда, "то не може тако протумачити".

8. На основу наведеног, Општински суд је закључио да је несумњиво доказано да је апелант спорну фотографију објавио с намером да изазове вјерску мржњу и нетрпеливост и да су на тај начин у његовом поступању садржана сва битна обиљежја кривичног дјела које му је стављено на терет. У вези с тим, Општински суд је истакао да је кип Исуса Христа у Рио де Жанеиру "заштитни знак кршћанства у Бразилу, тј. вјерски симбол бразилских кршћана, Исус Христ је симбол кршћанства, утемељитељ кршћанства и божанска особа". Стога је закључио да је апелант спорном фотографијом "на којој змај с отвореним устима напада кип Исуса Христа те натписом 'Идемооо тргајте', јавно изложио порузи вјерски симбол, на који начин је изазвао вјерску мржњу и нетрпеливост међу припадницима римокатоличке вјероисповијести који живе у ФБиХ", и то јавно, будући да је, како је суд навео, ту објаву, према налазу вјештака, могло видјети 140 особа које су апелантови "пријатељи" на Facebookу. Суд је закључио да је апелант поступао с директним умишљајем и да на то "упућују сви напријед изведени докази".

9. Кантонални суд је Пресудом број 68 0 К 028567 15 Кж од 15. фебруара 2016. године одбио апелантову жалбу, па је у образложењу, између осталог, навео да се тај суд "не може бавити оним 'што би било кад би било' јер предмет оптужнице није коментар који је стављен на порталу", односно да суд није могао утврђивати да ли је текст "Тко нас то штити, полицајац шири вјерску мржњу на Facebookу", који је на Livno online поставио уредник, свједок З. К., "подстакао друге да реагирају или не." Кантонални суд је такође навео да нису тачни апелантови жалбени наводи "да је остало неутврђено је ли оригинални коментар изазвао какву вјерску или националну мржњу" јер је свједок З. К. изјавио да се о спорној фотографији "причало петнаест дана прије" него што је он објавио фотографију на Livno online порталу, "па је првоступањски суд ову чињеницу и цијенио, јер да ова фотографија објављена на Facebookу није изазвала вјерску

мржњу иста не била достављена З. К., па је неутемељен приговор да објава на Facebookу није 'јавна', јер све што је доступно већем броју људи јесте јавно". Кантонални суд је одбио и апелантов приговор да је суд погрешно испитивао свједоке "јер је управо битно што је наведена фотографија изазвала код људи", као и да је неоснован апелантов приговор да у првостепеној одлуци није правилно образложен умишљај, будући да, према мишљењу Кантоналног суда, "из образложења првоступањске пресуде јасно и недвојбено произлази због чега сматра да је [апелант] починио дјело и из чега произлази његов умишљај." Такође, Кантонални суд је навео да апелантов жалбени "коментар, а не приговор [...]" да кип Исуса Христа у Бразилу не би требао представљати симбол Хрвата прије него што представља симбол Бразила код радње извршења овог казненог дјела" није релевантан. Наиме, суд је навео да је неспорно да је кип Исуса Христа симбол хришћанства, па је стога апелант својом радњом извршао порузи кип Исуса, "а даљњи коментар изнесен у жалби бранитеља је непримјерен је ли из незнања или намјере овом суду небитно је."

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

10. Апелант сматра да му је оспореним одлукама прекршено право из члана II/3е) и х) Устава Босне и Херцеговине и чл. 6 и 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција). У односу на право на правично суђење, апелант истиче да се право на одбрану не исцрпљује само у томе да се оптуженом омогући да одбрану изнесе, већ и да суд брижљиво и савјесно његову одбрану испита и оцијени, те да о томе да адекватне разлоге у образложењу. Образложење одлуке у том смислу не би смјело да оставља никакву сумњу у погледу закључака суда о томе да је одбрана, како је то суд навео у конкретном случају, "нелогична, неујерљива и неоснована или усмјерена на избегавање кривичне одговорности". Апелант наводи да "одбрана не може бити од стране суда у цијелости игнорирана, као да уопште није ни постојала", односно да је суд морао дати разлоге због којих је закључио да је апелантова одбрана "нелогична, неујерљива и неоснована или усмјерена на избегавање кривичне одговорности", што судови нису урадили. Стога, апелант сматра да је пропустом да у пресуди објасни своје закључке у односу на одбијање његове одбране из наведених разлога суд прекршио његово право на образложену пресуду, које је дио права на правично суђење. Апелант сматра да су одбијањем да његову одбрану испита "у свјетлу околности у којима је предузео чин објаве спорне фотографије на свом Facebook профилу" судови прекршили и његово право из члана 6 став 2 Европске конвенције. Овај навод апелант образлаже тиме да у спису, према његовом мишљењу, не постоје докази из којих би произлазило постојање битних обиљежја кривичног дјела за које је осуђен, те да судови нису образложили у чему се то састоји "излагање порузи Исуса Христа у Рио де Жанеиру, шта представља стварну чињеничну основу за утврђење чињенице да један од змајева који лете изнад преко заставе БиХ напада кип Исуса Христа, те због којих разлога такав положај змаја представља 'излагање порузи вјерског симбола'", као ни "због којих се разлога објава која је на Facebookу доступна само категорији 'пријатеља оптуженог' чији се број у тренутку ове објаве није могао поуздано утврдити, а по прилици их је било 140, сматра јавном објавом, те како ова рестрикција конзумента објаве утиче на намјеру апеланта у ситуацији када је он могао објаву чинити

доступном свима на Facebookу, а није, те низ других чињеница које утичу на постојање овог кривичног дјела."

11. Такође, сматра да је изостало образложење о томе на основу чега су судови утврдили да је код апеланта постојала намјера да објављивањем спорне фотографије изазове "вјерску мржњу и нетрпељивост према Хрватима". У вези с тим, апелант наводи да је кривично дјело за које је осуђен могуће починити искључиво с умишљајем, односно за то кривично дјело мора постојати "специјални, циљни, директни умишљај" за изазивање вјерске мржње и нетрпељивости "према Хрватима, припадницима римокатоличке вјероисповијести, који живе у БиХ", и то објављивањем спорне слике уз натпис "Идемооо трајте". Апелант у вези с тим наводи и да у пресудама уопште не постоји "чињенично образложење повезнице" између спорне фотографије и наводне намјере да се њеним објављивањем "јавно изазове осјећање вјерске мржње и нетрпељивости према Хрватима, припадницима римокатоличке вјероисповијести, који живе у БиХ, а морало би постојати", будући да је апелант осуђен да је поступао с намјером да изазове такву мржњу.

12. Даље, у односу на кршење права из члана 10 Европске конвенције, апелант сматра да има право на овакву објаву и да је та објава заштићена гаранцијама наведеног члана. Апелант наводи да је он објавио фотографију залива Рио де Жанеира на којој је неко други, а не он, додао слику змајева и заставе Босне и Херцеговине. У вези с тим, апелант истиче да су кип Исуса Христа какав је објављен на тој фотографији и Глава шећера "ноторно познати симболи" Рио де Жанеира и Бразила, те да је спорну фотографију искључиво објавио "као знак своје подршке фудбалској репрезентацији Босне и Херцеговине у спортском сусрету са репрезентацијом Словачке у оквиру надметања у квалификацијама за одлазак на Свјетско првенство у фудбалу у Бразилу", што судови нису правилно цијенили, нити су своје ставове о томе образложили како је то већ навео. Такође, апелант истиче да судови нису у образложењу изнијели ништа о томе да ли су као утврђену узели чињеницу да је оног дана када је апелант објавио спорну слику заиста била утакмица између фудбалских репрезентација БиХ и Словачке, да ли је та утакмица била у оквиру квалификација за пласман на Свјетско првенство, да ли се репрезентативци БиХ заиста називају Змајевима, те да ли се залив у Рио де Жанеиру "са киповима Исуса Христа и Главом шећера може прихватити као симбол Бразила". Апелант сматра да су судови морали то утврдити и у образложењима одлука очитовати се о тим наводима које је изнио, како би утврдили да ли је тачан његов навод да је објављивањем спорне слике желио да подржи репрезентацију БиХ.

б) Одговори на апелацију

13. Кантонални суд је у одговору навео да је у одлуци коју је апелант оспорио изнио разлоге којима се руководио када је одбио његову жалбу и потврдио првостепену пресуду, те да предлаже да Уставни суд одбије апелацију.

14. Општински суд је у одговору навео да је правилно примијенио одредбе КЗФБиХ и Закона о кривичном поступку ФБиХ (у даљњем тексту: ЗКПФБиХ), те да је цијенио доказе појединачно и у међусобној вези и на основу тога утврдио да је апелант починио кривично дјело за које је осуђен. Општински суд сматра да је у својој пресуди јасно образложио да је апелант то кривично дјело починио с директним умишљајем, па је предложио да Уставни суд одбије апелацију.

15. Тужилаштво је такође у одговору истакло да сматра да су и Тужилаштво и судови поступали у складу са законима и с Европском конвенцијом, те да је апелација неоснована.

V. Релевантни прописи

16. У **Кривичном закону ФБиХ** ("Службене новине ФБиХ" бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 и 75/17) релевантне одредбе гласе:

Члан 163.

Изазивање народносне, расне и вјерске мржње, раздора или нетрпељивости

(1) Ко јавно изазива или распаљује националну, расну или вјерску мржњу, раздор или нетрпељивост међу конститутивним народима и осталим који живе у Федерацији, казниће се казном затвора од једне до пет година.

(2) Ко кривично дјело из става 1. овог члана почини присилом, злостављањем, угрожавањем безбједности, излагањем порузи националних, етничких или вјерских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављењем споменика, споменобиљежја или гробова, починилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.

(Напомена: Одредба става 1 овог члана је измијењена тако да је казна у том ставу промијењена и сада стоји од *три мјесеца до три године*. Измјена објављена у "Службеним новинама ФБиХ" број 42/10.)

VI. Допустивост

17. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

18. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о последњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

19. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Кантоналног суда број 68 О К 028567 15 Кж од 15. фебруара 2016. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Оспорену одлуку апелант је примио 11. јуна 2016. године, а апелација је поднесена 10. августа 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

20. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

21. Апелант сматра да му је оспореним одлукама прекршено право из члана II/3е) и х) Устава Босне и Херцеговине и право из чл. 6 и 10 Европске конвенције. Уставни суд ће, с обзиром на околности конкретног случаја и апелантове наводе да му је изреченом кривичном санкцијом прекршено право на слободу изражавања, најприје размотрити питање евентуалног кршења тог права.

Право на слободу изражавања

22. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

[..]

х) Слободу изражавања.

23. Члан 10 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.

2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

24. Код испитивања кршења права на слободу изражавања Уставни суд мора најприје одговорити на питање да ли постоји мијешање у апелантово право на слободу изражавања, па ако постоји: да ли је то мијешање било оправдано, односно: i) да ли је било "прописано законом", ii) да ли је имало неки легитиман циљ и iii) да ли је било "неопходно у демократском друштву".

25. У конкретном случају апелант је проглашен кривим за кривично дјело изазивање народносне, расне и вјерске мржње, раздора или нетрпељивости из члана 163 КЗФБиХ због тога што је објавио спорну слику на сопственом Facebook профилу. Из тога несумњиво произлази да је изреченом санкцијом дошло до мијешања у апелантово право на слободу изражавања.

i) Да ли је мијешање било "прописано законом"?

26. Уставни суд поново истиче да, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд), израз "прописано законом" у другом ставу члана 10 захтијева не само да мјере којима се ограничава право на слободу изражавања имају правни основ у домаћем закону већ се односи и на квалитет закона у питању. Наиме, закон мора бити доступан, а његови ефекти морају бити предвидљиви (види Европски суд, између многих, *Delfi AS против Естоније*, пресуда од 16. јуна 2015. године, представка број 64569/09, тачка 120 с даљњим референцама). Што се тиче захтјева предвидљивости, и Европски и Уставни суд континуирано истичу да се норма не може сматрати "законом" у смислу члана 10 став 2 Европске конвенције ако није формулисана довољно прецизно да би свакоме омогућила да своје понашање усклади с нормом. Свако мора бити у стању да предвиди, у степену који се разумно може очекивати у околностима конкретног случаја, последице које одређено понашање може имати, али те последице не морају бити предвидљиве с апсолутном сигурношћу. Али, док је таква сигурност у значењу закона пожељна, она може за собом повући претјерану ригидност, па закон мора да буде такав да омогућава примјену у различитим, промјенљивим ситуацијама. Стога је неизбежно да се у многим законима користе изрази који су, у већој или мањој мјери, неодређени и чија интерпретација и примјена зависе од судске праксе (види Европски суд, *Sekmadienis LTD против Литваније*, пресуда од 30. јануара 2018. године, представка број 69317/14, тачка 64 с даљњим референцама).

27. У конкретном случају, како је већ речено, мијешање у апелантово право је било прописано у члану 163 КЗФБиХ којим се забрањују одређени облици говора мржње било у

писаном или усменом облику (став 1 којим се забрањује јавно изазивање или распаљивање народносне, расне или вјерске мржње, раздор или нетрпељивост међу конститутивним народима и осталима), али и друга дјела (став 2 којим се забрањује излагање порузи народносних, етничких или вјерских симбола, оштећење туђих симбола, скрнављење споменика, спомен-обилежја или гробова). У вези с тим, Уставни суд наглашава да одредбе које се тичу говора мржње, нарочито оне које су ситуиране у кривичне законе, требају бити довољно дефинисане и прецизне тако да не би биле на штету слободи изражавања и да не би довеле у питање принцип правне сигурности због евентуалне непредвидљивости. Имајући то у виду, Уставни суд запажа да изрази из члана 163 став 1 КЗФБиХ као што су расприривање, раздор и нетрпељивост имају врло широко значење, да у закону нису посебно дефинисани, али и да би било нереално очекивати да се тим изразима да прецизна правна дефиниција или да законодавац наведе исцрпну листу значења, односно дјела која би се могла сврстати под ове изразе. Стога, Уставни суд наглашава да је код примјене ове одредбе врло изражена обавеза суда да образложи како је и на који начин утврдио да се одређена поступања могу сврстати под ове изразе, водећи рачуна о заштити слободе изражавања као основа демократског друштва (*mutatis mutandis, ibid.*, пресуда *Sekmadienis LTD*, тачка 66).

28. Даље, апелант управо сматра да судови у оспореним одлукама нису довољно јасно образложили зашто би објављивање спорне слике с натписом представљало изазивање или расприривање мржње, нетрпељивости или раздора међу конститутивним народима, и то извршавањем порузи вјерских симбола, због чега сматра да је примјена закона била произвољна. У конкретном случају, Уставни суд запажа да апелант и не поставља питање квалитета закона, већ суштински поставља питање да ли су судови у својим образложењима дали довољне и прихватљиве разлоге за ограничавање апелантове слободе изражавања кривичном санкцијом. Имајући то у виду, Уставни суд прихвата да је мијешање у апелантово право на слободу изражавања било "прописано законом" у смислу члана 10 Европске конвенције, па ће наставити с испитивањем да ли је то мијешање имало легитиман циљ и да ли је било "неопходно у демократском друштву" (*mutatis mutandis, op. cit.*, пресуда *Sekmadienis LTD*, тачке 67-68 с даљњим референцама).

ii) Постојање легитимног циља

29. Уставни суд сматра да из оспорених одлука несумњиво произлази да су те одлуке донесене с циљем заштите права других, што свакако представља један од легитимних циљева из става 2 члана 10 Европске конвенције.

iii) Да ли је мијешање било "неопходно у демократском друштву"?

30. Како и Европски и Уставни суд конзистентно истичу у својим одлукама, слобода изражавања представља један од основа демократског друштва и један од основних услова за његов напредак и за самоиспуњење сваког појединца. Под условима из става 2 члана 10 Европске конвенције, слобода изражавања се односи не само на информације или идеје које се прихватају или сматрају неувредљивим већ и на оне које вријеђају, шокирају или узнемиравају. Европски суд истиче да су то захтјеви плурализма, толеранције и слободоумности без којих нема "демократског друштва". С друге стране, члан 10 Европске конвенције прописује и да слобода изражавања може бити ограничена, али та ограничења морају бити стриктно тумачена, а потреба за ограничењима слободе изражавања мора бити увјерљиво утврђена и образложена (види Европски суд, између осталих, *Von Hannover protiv*

Немачке бр. 2, пресуда од 7. фебруара 2012. године, предст. бр. 40660/08 и 60641/08, тачка 101).

31. Према пракси Европског суда, израз "неопходно" у смислу члана 10 став 2 Европске конвенције имплицира постојање "хитне друштвене потребе". У вези с тим, државе чланице Савјета Европе имају одређену дискрециону оцјену при одлучивању о томе да ли постоји таква потреба, али та дискрециона оцјена "иде руку под руку с европским надзором који обухвата како закон тако и одлуке којима се закон примјењује, па и одлуке које доноси независан суд". Стога је Европски суд овлашћен да да коначну оцјену о томе да ли је неко наметнуто "ограничење" у складу са слободом изражавања како је штити члан 10 Европске конвенције (*op. cit.*, пресуда *Sekmadienis LTD*, тачка 71 с даљњим референцама). Међутим, у вршењу ове надлежности Европски суд неће, како конзистентно истиче, заузети мјесто надлежних домаћих власти, већ ће размотрити да ли су одлуке које су домаће власти донијеле у складу са чланом 10 Европске конвенције. То не значи да је супервизија Европског суда ограничена на утврђивање да ли је домаћа власт разумно, пажљиво и у доброј вјери вршила своја дискрециона овлашћења, већ ће испитати да ли је мијешање у право из члана 10 Европске конвенције, у околностима сваког конкретног случаја у цјелини, било пропорционално легитимном циљу који се желио постићи и да ли су разлози и образложења који су дати за мијешање у ово право били "релевантни и довољни". При томе, Европски суд се мора увјерити да су домаће власти примјениле стандарде који су у складу с принципима утјеловљеним у члану 10 Европске конвенције (види Европски суд, између осталих, *Mejlicis Исламске заједнице Брчко и др. против Босне и Херцеговине*, пресуда од 27. јуна 2017. године, представка број 17224/11, тачка 75 и *op. cit.*, пресуда *Sekmadienis LTD*, тачка 72).

32. Такође, Европски суд истиче да ширина дискреционе оцјене зависи од више фактора, међу којима је врста изражавања од нарочите важности. У вези с тим, Европски суд нарочито наглашава да унутар члана 10 став 2 Европске конвенције има мало простора за ограничавање политичког говора или дебате о питањима од јавног интереса. Међутим, шири дискрециона оцјена је генерално остављена домаћим властима када се ради о регулисању слободе изражавања у вези с изјавама којима се могу повриједити нечија лична увјерења у сфери морала или, нарочито, вјере. Такође, став 2 члана 10 Европске конвенције изричито потврђује да слобода изражавања носи са собом дужности и одговорности. Међу њима је, у контексту вјерских увјерења, општи захтјев да се обезбиједи мирно уживање у правима и слободама из члана 9 Европске конвенције, као и дужност да се избјегава, колико је то могуће, изражавање које је, у односу на симболе који су предмет дубоког поштовања, непотребно увредљиво или профано (*op. cit.*, *Sekmadienis LTD*, тачке 73-74 с даљњим референцама).

33. Такође, Европски суд је у пресуди *Savva Terentyev против Русије* указао и на извјештај специјалног извјестиоца за промовисање и заштиту права на слободу мишљења и изражавања (поднесен у складу с Резолуцијом Комитета за људска права Уједињених нација 16/4, A/67/357 од 7. септембра 2012. године), у којем је нарочито истакнуто да се приликом одлучивања о томе да ли неко изражавање представља подстицање на мржњу мора узети у обзир неколико кључних елемената: стварна и непосредна опасност од насиља до којег ће доћи због тог изражавања, намјера да се изазове дискриминација, непријатељство или насиље, те судска оцјена свеукупног контекста, с обзиром на то да међународно право забрањује одређене врсте изражавања због њихових посљедица, а не због садржаја, зато што је оно

веома увредљиво у једној заједници, не мора бити такво и у другој. Дакле, контекстуална анализа мора да укључи разматрање различитих фактора, укључујући и примјере тензија између вјерских или расних заједница, дискриминацију против циљне групе, тон и садржај изражавања, особу која наводно подстиче на мржњу и начин на који је изражавање објављено. Како је Европски суд истакао, изражавање које појединац објави "малој и ограниченој групи корисника Facebookа нема исту тежину као и изјава објављена на *mainstream* интернет страници." Такође је истакнуто да се од држава захтијева да законом забране "било какво промовисање националне, расне или вјерске мржње која представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или мржњу, али да нема захтјева да се такво изражавање неопходно криминализира [...] само озбиљни и екстремни примјери подстицања на мржњу [...] требају бити криминализовани" (види Европски суд, *Savva Terentyev protiv Rusije*, пресуда од 28. августа 2018. године, представка број 10692/09, тачка 34).

34. Враћајући се на конкретан предмет, Уставни суд најприје запажа да је апелант и током поступка пред судовима и у апелацији изричито тврдио да је знао да је спорну фотографију објавио на дан када је играла фудбалска репрезентација БиХ за квалификације за Свјетско првенство у Бразилу, да је сматрао да та фотографија представља "симбол града Рио де Жанеира" и да је само тако гледао, а не као симбол хришћанства свеукупно. У вези с тим, Уставни суд истиче да Исус Христ јесте несумњиво симбол хришћанства, али и да је општепознато да је статуа Исуса Христа Искупителја на планини Корковадо у Рио де Жанеиру, која је уврштена у једно од нових седам свјетских чуда, постала свјетски препознатљив културни симбол града Рио де Жанеиро и Бразила. Даље, апелант је изричито тврдио и током поступка и у апелацији да је он слику објавио на свом Facebook профилу искључиво као "спортску подршку репрезентацији", па Уставни суд сматра да из тога произлази да апелант није имао намјеру да учествује у или допринесе некој јавној дебати која се тицала било какве расправе о вјерским питањима или другим питањима од јавног интереса у смислу члана 10 Европске конвенције. Дакле, у таквој ситуацији дискрециона оцјена која је остављена домаћим властима, односно судовима у конкретном случају је ширира, како је то већ наведено. Ипак, таква дискрециона оцјена није неограничена, па ће Уставни суд испитати да ли су се судови у оспореним одлукама кретали унутар граница те дискреционе оцјене.

35. Уставни суд сматра да се описана фотографија не може цијенити изван контекста свих околности предмета, због чега у конкретном случају не може закључити да је та фотографија таква да на први поглед подстиче мржњу на основу вјере или да представља напад на вјеру. Међутим, Уставни суд указује и да је Европски суд у својој пракси закључио да се не може искључити могућност да изражавање које није на први поглед увредљиво може имати такав утицај у одређеним околностима, али да се о томе морају дати релевантни и довољни разлози (*op. cit.*, *Sekmadienis LTD*, тачка 78 с даљњим референцама). Стога, Уставни суд сматра да су у конкретном случају судови били обавезни да у оспореним одлукама дају релевантне и довољне разлоге због чега су спорна слика и натпис уз њу, који према мишљењу Уставног суда на први поглед не представљају увреду за вјеру и вјернике, били супротни праву других да мирно уживају у својој вјери.

36. Имајући то у виду, Уставни суд не може да прихвати да су разлози који су у образложењима дати о томе зашто је потребно апеланта прогласити кривим и казнити за кривично

дјело које му је стављено на терет релевантни и довољни. Наиме, првостепени суд је дошао до закључка да је апелант објављивањем спорне слике "јавно изазвао вјерску мржњу и нетрпељивост према Хрватима, припадницима римокатоличке вјероисповијести", а да при том у одлуци није дао довољно и релевантно образложење о томе зашто не може да прихвати апелантову одбрану да је спорну слику "објавио само као спортску подршку репрезентацији Босне и Херцеговине". У вези с тим, првостепени суд је навео да није могао да прихвати апелантову одбрану да није желио изазивати вјерску мржњу јер је на спорној фотографији приказан "змај са отвореним устима који напада кип Исуса Христа", те зато што се натпис уз спорну фотографију "Идемооо тргајте" "по мишљењу суда то не може тако протумачити". При томе се ни из чега не може закључити да су судови имали у виду да ће се кажњавањем апеланта умијешати у његову слободу изражавања и да су сматрали да је неопходно да воде рачуна о томе и да у вези с тим узму у обзир све неопходне факторе који су већ наведени (види тачку 33 ове одлуке), па да на основу тога одлуче о постојању "хитне друштвене потребе" за такво мијешање и о томе дају релевантна и довољна образложења. Тако се првостепени суд у образложењу није ни на који начин упуштао у оно што су и апелант и свједоци описали као контекст и околности у којем је спорна фотографија с натписом објављена. Осим тога, првостепени суд није објаснио зашто није узео у обзир то да статуа Исуса Христа Искупителја на планини Корковадо није искључиво вјерски, већ и свјетски препознатљив културни симбол Рио де Жанеира и Бразила, што је апелант изричито истицао и што не може бити непознато ни суду, те зашто је приказивање управо те статуе у конкретном случају било увредљиво за "припаднике римокатоличке вјероисповијести који живе у ФБиХ", или зашто је оцијењено да је оваква апелантова одбрана "нелогична, неуверљива и усмјерена на избјегавање кривичне одговорности". Ове мањкавости у образложењу првостепене пресуде није отклонио ни Кантонални суд, нити се посебно бавио тим питањима.

37. Такође, судови нису уопште образложили да ли су и како узели у обзир чињеницу да је апелант спорну слику и натпис објавио на својој Facebook страници и да је била доступна малом броју људи, односно само онима који су апелантови "пријатељи" на Facebookу, као ни то да је тек објављивањем на порталу Livno online уз прилично сугестиван наслов уредника тог портала ("Тко нас то штити, полицајац шири мржњу на Facebookу"), с којег су то преузели и други портали, спорна фотографија постала доступна широј јавности. Даље, судови су навели да је објављивање спорне фотографије на информативном порталу Livno online изазвало коментаре "из којих је произлазила национална мржња", односно да је "код неких који су коментирали спорна слика изазвала вјерску мржњу и негодовање, а код других одобравање". Међутим, из оваквог образложења се не може закључити зашто се наводна мржња која је, како суд наводи, изнесена у коментарима трећих особа на порталу Livno online може искључиво ставити на терет апеланту који је спорну фотографију објавио на свом Facebook профилу доступном ограниченом броју људи (види тачку 33 ове одлуке), односно зашто се објављивање спорне фотографије с натписом на апелантовом Facebook профилу не може схватити никако другачије већ само као умишљајно извршење кривичног дјела које му је стављено на терет.

38. Осим тога, Уставни суд не може занемарити ни то да је апеланту на основу таквих закључака утврђена строга санкција, годину дана затвора, уз период одгоде под условом, те да суд није образложио због чега апелантово изражавање представља тако екстреман облик подстицања на мржњу да

4. Okružni sud, Osnovni sud i tuženi su dostavili odgovore na apelaciju u periodu od 5. do 18. juna 2018. godine. Osnovni sud je na traženje Ustavnog suda 19. novembra 2018. godine dostavio na uvid predmetni spis.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

6. Apelant je 25. septembra 2008. godine tužbom pokrenuo predmetni parnični postupak radi naknade štete zbog klevete.

7. Povodom tužbe Osnovni sud je 14. novembra 2011. godine održao pripremno ročište.

8. Rješenjem Osnovnog suda broj 71 0 P 025349 08 P od 30. novembra 2011. godine određen je prekid postupka, te je određeno da će se on nastaviti kada se pravosnažno okonča krivični postupak u predmetu Tužilaštva BiH broj KT-306/08, ili kada taj sud nađe da više ne postoje razlozi da se čeka na njegov završetak. Iz obrazloženja rješenja, između ostalog, proizlazi da je Osnovni sud zaključio da je preuranjeno da sud u parničnom postupku ispituje činjenice koje po svojoj prirodi predstavljaju elemente krivičnog djela i krivične odgovornosti, a koje su bitne za odluku u predmetnoj pravnoj stvari u situaciji kada je u toku krivični postupak povodom istih činjenica.

9. Odlučujući o apelantovoj žalbi protiv navedenog rješenja, Okružni sud je Rješenjem broj 71 0 P 025349 12 Gž od 7. septembra 2012. godine žalbu uvažio, osporeno rješenje ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje. Okružni sud je naveo da se postupak pred Tužilaštvom BiH vodi protiv lica koja nisu stranke u predmetnom postupku, te da taj postupak nije poseban postupak od kojeg bi zavisila odluka parničnog suda u pogledu naknade štete kakvu ima u vidu Zakon o zaštiti od klevete. Još je istaknuto da se u tekstovima koje je objavio prvotuženi (predloženi dokazi) spominju imena lica koja se dovode u vezu sa navedenim krivičnim predmetom, ali da ta okolnost ne sprečava parnični sud da utvrđuje da li su istinite ili ne informacije koje su tuženi iznosili i da li postoji njihova odgovornost iz člana 5. Zakona o zaštiti od klevete.

10. Iz raspoloživih dokumenata proizlazi da je istražni postupak iz prethodne tačke ove odluke, koji je pokrenut 2. februara 2009. godine, okončan naredbom o obustavi istrage Tužilaštva BiH broj T130 KT 0004252 10 od 2. decembra 2013. godine.

11. Odlučujući u ponovnom postupku, Osnovni sud je donio Presudu broj 71 0 P 025349 12 P 2 od 31. decembra 2014. godine kojom je odbio apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio da mu tuženi solidarno naknade štetu naneseu ugledu zbog iznošenja i prenošenja izražavanjem neistinitih informacija, objavljujući ih u više novinskih članaka u "Nezavisnim novinama" i to 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12. i 19. jula 2008. godine uz obavezivanje apelanta na naknadu troškova parničnog postupka (sve preciznije navedeno u izreci presude).

12. Dokazi koje je predložio apelant, koje je Osnovni sud proveo, pobrojani su na stranama 4. i 5. obrazloženja.

13. Tuženi su u dokaznom postupku predložili izvođenje dokaza i to: čitanjem zapisnika sa ročišta za glavnu raspravu sastavljenog u drugom predmetu Osnovnog suda broj 71 0 P 026225 08 P od 13. decembra 2011. godine, saslušanjem svjedoka Vladimira Latinovića, te novinara "Glasa Srpske" Gorana Maunage i Dragana Risojevića na okolnosti "suštinske istinitosti spornog izražavanja".

14. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, članak koji je apelant objavio na svojoj web-stranici www.ti-bih.org pod nazivom "Štete od korupcije u privatizaciji tokom prošle godine preko pola milijarde KM", Osnovni sud je utvrdio da je apelant u saradnji sa Fondom "Otvoreno društvo BiH" nastavio monitoring privatizacije u BiH i da su na pres-konferenciji, koja je održana 22. maja 2008. godine u Banjoj Luci, prezentirani preliminarri nalazi u okviru prve faze monitoringa i da ti podaci upućuju na visok rizik od korupcije u okviru procesa privatizacije, prije svega zbog pomanjkanja transparentnosti u svim fazama ovih postupaka,

te je naglašeno da će apelant sa ciljem jačanja integriteta u procesu privatizacije zatražiti od svih institucija da se pridržavaju standarda koji podrazumijeva "minimalni standard za javno ugovaranje Transparency International". Prema ocjeni Osnovnog suda, ovim dokazom apelant ničim ne dokazuje osnovanost tužbenog zahtjeva.

15. Uvidom u dokaze koje je predložio apelant, tj. čitanjem spornih novinskih članaka koje su objavili tuženi 1. jula 2008. godine na str. 2. i 3. pod nazivom "Radnici 'Transparency International' reketirali biznismene iz RS" i novinskog članka koji su objavili tuženi 2. jula 2008. godine na strani 3. pod nazivom "Dodik: Vlast RS će zaštititi žrtve reketa" i "Tražili 10.000 KM da ga skinu sa crne liste", Osnovni sud je utvrdio da u članku stoji da je Milorad Dodik, premijer RS, obećao da će zaštititi sve svjedoke u slučaju manipulacija sa "crnim listama" OHR-a i optužio Tužilaštvo BiH za selektivan i neobjektivan pristup, a da se apelant spominje samo u dijelu u kojem autor članka navodi da je Milorad Dodik pozvao Tužilaštvo BiH da "konačno" otvori postupak o ovom slučaju uz upozorenje da će otkazati saradnju s njima pošto su, prema njegovom mišljenju, "selektivni, neobjektivni i ne žele da procesuiraju pojedince iz Transparencyja".

16. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak prvotuženog (bez navođenja datuma objave) na str. 2. i 3. pod nazivom "Leka i Mario tražili novac", Osnovni sud je utvrdio da je autor tog članka napisao da su Leka i Mario prvo tražili 5.000,00 eura i laptop, a kasnije, kada su vidjeli da Nedeljko Đekanović i Momčilo Komljenović ne pristaju, snizili su cijenu na 5.000,00 KM i laptop. U tom članku, kako je naveo Osnovni sud, apelant se spominje samo na početku članka gdje autor navodi: "Ljubinko Leković, zvani Leka, bivši radnik Transparency International, tražio novac kako bi bili skinuti sa crne liste..."

17. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi 4. jula 2018. godine pod naslovom "Transparency me optužuje ukradenim dokumentima", Osnovni sud je utvrdio da je autor tog članka naveo da je profesor Muris Čičić, dekan Ekonomskog fakulteta u Sarajevu, rekao "Nezavisnim": "'Transparency International' me na osnovu pokradenih dokumenata optužio da sam sebi dodjeljivao dodatne naknade na platu", a u nastavku teksta je navedeni profesor naveo da su problemi nastali kada su sa Ekonomskog fakulteta ukradeni dokumenti među kojima su dvije odluke, koje se tiču naknada za njegovu profesorsku plaću i naknade za objavljivanje "nastavke", što ukupno iznosi oko 2.000,00 KM, te odluka o formiranju kolegija dekana upravljačkog tijela fakulteta. Autor je u spornom tekstu naveo da su, prema tvrdnjama profesora Čičića, navedeni dokumenti poslužili "Transparencyju" da od ministra obrazovanja Safeta Keše zatraži da ispita navode da se on služi nezakonitostima. Dalje se u tekstu apelant spominje i u dijelu kada se navodi da je Čičić napisao pismo u kojem je predstavnik "Transparencyja" pozvao da dođu na fakultet, kako bi stekli uvid u pravilnike prema kojima su odluke o naknadama donesene.

18. Čitanjem dokaza koji je predložio apelant, novinskog članka koji je objavio prvotuženi 5. jula 2008. godine pod naslovom "Lekoviću sam dao 20.000 eura", Osnovni sud je utvrdio da je u tom novinskom članku u naslovu Vrljanović rekao da je Lekoviću dao 20.000 eura, a da se apelant u tom članku spominje samo kada se o Lekoviću govori kao apelantovom zaposleniku i da je Leković kod apelanta radio četiri godine.

19. Pročitani dokazi koji je predložio apelant, novinski članak koji je prvotuženi objavio 8. jula 2008. godine pod naslovom "Boris Divjak znao za reketiranje" u kojem autor članka navodi da je Vladimir Latinović, "zaštićeni svjedok", u ekskluzivnoj ispovijesti o provjerama o "crnim listama" izjavio da je Boris Divjak znao za reketiranje i da pretpostavlja da bi imenovani mogao biti šef operacije, jer je, kako tvrdi,

prisustvovao sastanku na kojem se otvoreno govorilo o reketiranju. U članku je navedeno da je Boris Divjak, predsjedavajući Odbora direktora apelanta, znao za reketiranje smijenjenih zvaničnika i biznismena iz RS, jer je prošle godine prisustvovao povjerljivom sastanku u Banjoj Luci na kojem se govorilo o tome. Prema ocjeni Osnovnog suda, u tom članku se apelant spominje samo kada se spominje Ljubinko Leković (bivši apelantov zaposlenik) izdvojivši kao ilustraciju dio teksta "Latinović tvrdi da je prevarantska shema trajala od 2004. godine, kada je počeo saradivati sa Lekovićem koji je tada radio kao pravni savjetnik u "Transparency", te "on tvrdi da je Leković od prevare sebi obezbijedio visoki životni stil kakav ne bi mogla podnijeti njegova plata u "Transparency".

20. Čitanjem dokaza koji je predložio apelant, novinskog članka koji je objavio prvotuženi na strani 3. od 9. jula 2008. godine pod naslovom "Nudili mi pomoć da me skinu sa crne liste", Osnovni sud je utvrdio da je autor tog članka na naslovnici navedenog članka napisao da je Nemanja Vasić, bivši direktor Direkcije za puteve RS, potvrdio da je i on bio žrtva reketaša i da su mu nudili pomoć da se skine sa "crne liste", a da se apelant u tekstu spominje samo kada se govori o Ljubinku Lekoviću, koji je radio kod apelanta.

21. Čitanjem dokaza koji je predložio apelant, novinskog članka koji je prvotuženi objavio na strani 3. od 9. jula 2008. godine pod naslovom "TI najavio tužbu" i odgovor Kolegija prvotuženog apelantu pod naslovom "TI ne interesuje istina", Osnovni sud je utvrdio da se u članku navodi: "Vasić: Nudili mi da me skinu sa crne liste", te da se ponovo spominje zaštićeni svjedok koji je sad označen kao "pokajnik". Osnovni sud je objasnio da autor u tekstu navodi da je Srdan Blagovčanin izjavio da se na tendenciozan i zlonamjeran način dovodi u vezu TIBiH sa navodnom praksom reketiranja navodnih biznismena iz RS, kreirajući na takav način atmosferu javnog linča. Prema ocjeni Osnovnog suda, iz sadržaja novinskog članka ne može se utvrditi da je tuženi oklevetao apelanta osim što je u cijelosti prenio izjavu Srdana Blagovčanina.

22. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi na strani 4. od 11. jula 2018. godine pod naslovom "Provjeravamo navode o iznudama", Osnovni sud je utvrdio da je u tom tekstu spomenut apelant u kontekstu kada autor članka iznosi izjavu Pene da je poslije medijskih svjedočenja više biznismena i smijenjenih zvaničnika koji tvrde da su bili na meti reketiranja pokrenuta provjera na terenu u vezi sa "slučajem "Transparency"". Osnovni sud je zaključio "da se ni u ovom tekstu ne govori o apelantu, već se samo spominje u kontekstu navedenog".

23. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi na strani 2. od 12. jula 2008. godine pod naslovom "Prijavljen i službenik "Transparencyja"", Osnovni sud je utvrdio da se apelant spominje samo u naslovu kada se govori da je prijavljen službenik iz "Transparencyja" i dalje u tekstu se apelant spominje samo u tom kontekstu.

24. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi na strani 3. od 19. jula 2008. godine pod naslovom "Crne liste u odjelu za organizirani kriminal", Osnovni sud je utvrdio da se apelant spominje u uvodnom dijelu članka, kada se govori da je policija RS prijavila tri lica, među njima i apelantovog bivšeg službenika, zbog sumnji da su umiješani u prevare i iznude.

25. Uvidom u dokaze koje je predložio apelant, pisanu korespondenciju apelanta i dekana Ekonomskog fakulteta u Sarajevu Murisa Čičića, Osnovni sud je utvrdio da se u korespondenciji ne spominje apelant i da ona nije javno objavljena trećim licima i da se takav dokaz ne može uzeti kao dokaz protiv tuženih.

26. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, čitanjem zahtjeva za dostavu dokaza apelantovog opunomoćenika upućenog tuženim sa 1. oktobrom 2008. godine sa dostavnicom, Osnovni sud je utvrdio da se apelantov opunomoćenik obratio tuženim za dostavljanje dokaza-iskaza zaštićenog svjedoka i ovaj dokaz ni u kom slučaju ne može biti dokaz koji je podoban za utvrđenje činjeničnih navoda iz tužbe vezanih za klevetu na koju se apelant poziva.

27. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, čitanjem odgovora Tužilaštva BiH broj KT-306/08 od 27. oktobra 2008. godine, utvrđeno je da je navedeno Tužilaštvo odgovorilo da se ne može dostaviti izjava zaštićenog svjedoka zbog toga što u toj fazi Vladimir Latinović nije bio svjedok, već osumnjičeno lice, pri čemu je Osnovni sud naglasio da se ni taj dokaz ne može dovesti u vezu sa apelantovim tužbenim zahtjevom.

28. Osnovni sud je ocijenio irelevantnim i druge dokaze koje je apelant predložio, i to apelantove zahtjeve upućene MUP-u RS radi dostavljanja iskaza zaštićenog svjedoka Vladimira Latinovića, zatim, uvid u novinski članak od 3. decembra 2008. godine u listu "Politika" o tome kako prepoznati dirigiranu kampanju, te dokaz čitanjem novinskog članka koji je objavio prvotuženi 5. decembra 2008. godine u kojem dekan Ekonomskog fakulteta optužuje apelanta da ga ucjenjuje, jer se u tekstu ne spominje apelant.

29. Potom se Osnovni sud, nakon pojedinačne ocjene izvedenih dokaza koje je predložio apelant (dokaz tuženih, zapisnik sa ročišta za glavnu raspravu Osnovnog suda broj 71 0 P 026225 08 od 13. decembra 2011. godine, saslušanjem svjedoka Vladimira Latinovića i novinara "Glasa Srpske", nije prezentiran prilikom pojedinačne ocjene dokaza), pozvao na relevantne odredbe Zakona o zaštiti od klevete, i to čl. 1, 5, 8, 11. stav 1, i 13, zatim, Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), i to čl. 154. stav 1. i 200, kao i Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) koje je citirao.

30. Osnovni sud se, prije svega, osvrnuo na prigovor tuženih o nemogućnosti da se prouzrokuje nematerijalna šteta pravnom licu ocijenivši ga neutemeljenim pozivom na odredbu člana 5. Zakona o zaštiti od klevete. U vezi s tim je još pojašnjeno da nije sporno da je apelant pravno lice, ali shodno članu 5. Zakona o zaštiti od klevete, i pravno lice može imati povrijeđen ugled s tim da se ne radi o duševnim patnjama, ali se radi o naknadi štete zbog klevete koja se dosuđuje i fizičkim i pravnim licima.

31. Potom je Osnovni sud naveo da nije sporno da su tuženi u više članaka koji su objavljeni u periodu od 1. do 19. jula 2018. godine objavljivali tekstove različitog sadržaja, ali da se apelant u spornim tekstovima spominje tek u kontekstu Ljubinka Lekovića, tada apelantovog zaposlenika, koji se dovodi u vezu sa reketiranjem visokih dužnosnika RS. Osim toga, prema mišljenju Osnovnog suda, navodi iz spornih tekstova predstavljaju iznošenje i izražavanje mišljenja u vezi sa tadašnjim događajima. Potom je Osnovni sud naveo da su sporni članci pisani na osnovu izjava svjedoka Vladimira Latinovića, koji je u vrijeme objavljivanja spornih članaka imao više pres-konferencija na kojima je iznosio detalje u vezi sa spornom aferom, a imenovani je u svom iskazu potvrdio da sporni tekstovi u potpunosti odgovaraju njegovim iskazima. Iskazu ovog svjedoka sud je poklonio punu vjeru, jer je svjedok bio odlučan u svom kazivanju kako je afera počela i zašto, kao i da je o aferi sâm obavijestio policiju, dakle, bio je spreman i na sankciju samo da bi obznanio kako je bilo i šta je bilo. Osim toga, Osnovni sud je u cijelosti poklonio vjeru i iskazima svjedoka, novinara "Glasa Srpske" Dragana Risojevića i Gorana Maunage, koji su u iskazima bili uvjerljivi, navodeći da su bili dio tima, da su u svemu vjerno prenosili iskaze Vladimira Latinovića, kojeg su od početka zvali "zaštićeni svjedok", pri tome su naglasili da su iskaze Vladimira Latinovića provjeravali tako što su zvali ljude koje je navodio i da se u svim tekstovima apelant spominjao samo u kontekstu Ljubinka Lekovića, apelantovog zaposlenika.

Još je navedeno da su tuženi pisali o javnom interesu i sa najboljim namjerama. Prema ocjeni Osnovnog suda, u spornim tekstovima tuženi nisu izrazili tvrdnju (kao činjenicu čija bi se istinitost ili neistinitost mogla dokazati), pa shodno tome, ponašanje ovih tuženih pri izražavanju navoda iz teksta nema karakter klevete kako je definira Zakon o zaštiti od klevete, koja bi prouzrokovala štetu apelantovom ugledu. Pri tome je naglašeno da se radi o iznošenju izjava Vladimira Lekovića i dr. koje su vjerno prenesene u tekstovima, a pravo na slobodno izražavanje štiti i član 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), kao i Zakon o zaštiti od klevete.

32. Osnovni sud je potom zaključio da se u vrijeme podnošenja tužbe u medijima, pisanim i elektronskim, pisalo i govorilo o spornoj aferi, o "crnim listama" i kompletnoj situaciji o kojoj je informirana javnost u tom periodu, pa se stoga pisanje tuženih ne može smatrati klevetom, već upravo kao iznošenje njihovog mišljenja. Osim toga, ponuđenim dokazima apelant nije dokazao da je trpio štetu, ni u čemu se ta šteta ogleda, pozivajući se na odredbe čl. 7. i 123. ZPP, a teret dokazivanja u predmetnoj pravnoj stvari je bio na apelantu, koji sudu nije dostavio niti jedan dokaz na okolnosti visine tužbenog zahtjeva, niti je dokazao osnov tužbenog zahtjeva, te je zbog tog razloga i odlučeno kao u izreci presude.

33. Odlučujući o apelantovoj žalbi Okružni sud je Presudom broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. septembra 2015. godine žalbu odbio i prvostepenu presudu potvrdio uz odbijanje apelantovog zahtjeva za naknadu troškova za sastavljanje žalbe. Apelant je u žalbi naveo da je tuženi u spornim tekstovima iznosio tvrdnje na apelantov račun da se bavi reketiranjem, da obrađuje i izvlači od pojedinaca 1.000,00 eura da bi ih skinuo sa "crne liste" OHR-a, da se u njegovim prostorijama falsificiraju ID kartice i lažna dokumentacija, da apelant ulazi u prostorije Porezne uprave i prepada direktore, a da je to, zapravo, iznošenje i prenošenje izražavanja neistinitih informacija i činjenica. U vezi sa takvim prigovorima, Okružni sud se pozvao na odredbe čl. 5. i 6. Zakona o zaštiti od klevete, te član 10. Evropske konvencije, a shodno sadržaju iskaza Vladimira Latinovića, proizlazi da je on obavještavao javnost i davao izjave novinarima putem konferencija za štampu o spornoj aferi i "crnim listama" a koje je dobivao od apelantovog zaposlenika Ljubinka Lekovića, koji je tvrdio da je apelant dobivao anonimne prijave za korupciju sa imenima uglednih ljudi, privrednika i ljudi iz politike koji su bili na položajima i da su ta lica bila žrtve ucjenjivanja kako bi se skinuli sa "crne liste".

34. Prema ocjeni Okružnog suda, prvostepeni sud je analizom svakog spornog članka, ocjenjujući iskaze svjedoka koji su naveli da su prikupljali informacije o imenima ljudi koji su bili ucjenjivani, a te informacije su objavljivali u spornim člancima, pravilno zaključio da su tuženi sporne članke pisali u općem javnom interesu i sa najboljim namjerama, kako bi o aferama o "crnim listama" obavijestili javnost. Prema ocjeni Okružnog suda, prenošenje takvih informacija ne dovodi do odgovornosti tuženih, u smislu člana 5. Zakona o zaštiti od klevete. Osim toga, kako je istakao Okružni sud, prenošenje sadržaja izjava trećih lica koja su bila žrtve ucjenjivanja ne predstavljaju uvredu za apelanta, jer apelant tokom postupka nije dokazao da mu je spornim člancima nanesena šteta ugledu.

35. U vezi s apelantovim tvrdnjama da je štetu pretrpio na način da je u javnosti kritikovan i prikazan kao neprijatelj, strani plaćenik i reketaš, što je dovelo do zatvaranja kancelarije koja je radila u Banjoj Luci i da, stoga, i danas trpi nepovjerenje lokalnog stanovništva, jer je upravo svrha njegovog postojanja da pruža besplatnu pravnu pomoć građanima u borbi protiv korupcije, Okružni sud je naveo da sadržaj spornih novinskih članaka ne sadrži elemente klevete, jer se radi o iznošenju informacija koje su

tuženi prikupili od lica koja su bila reketirana i prijavljena na "crnim listama", pa su tuženi samo prenosili informacije koje su sakupili od tih lica. Shodno tome, Okružni sud je naveo da kod apelanta nije došlo do povrede ugleda, jer oni nisu doveli do zabrane rada i prestanka aktivnosti apelanta. Budući da je odbijen zahtjev za isplatu naknade nematerijalne štete, odbijen je apelantov zahtjev da prvotučeni objavi izreku presude, jer su ti zahtjevi u međusobnoj vezi.

36. Vrhovni sud je Rješenjem broj 71 0 P 025349 15 Rev od 30. juna 2016. godine reviziju odbacio kao nedozvoljenu, jer nije ispunjen uvjet dopuštenosti revizije iz člana 237. stav 2. ZPP.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

37. Apelant smatra da je osporenim presudama povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije. Apelant, između ostalog, navodi da je tokom postupka uspio da dokaže da je krivični postupak na koji se tuženi u spornim člancima pozivao okončan obustavom postupka, te da krivični postupak nije bio ni pokrenut u vrijeme pisanja spornih članaka. Dalje, navodi da je pred sudovima RS zatražio zaštitu zbog neistinitog pisanja koje je dobilo oblik organizirane kampanje sa ciljem da se uništi apelantov ugled, obesmisli njegov rad i da se time primora da prestane da radi. Potom, apelant navodi da su tuženi u spornim tekstovima pisali o navodnim izjavama policiji RS, Tužilaštvu BiH, o pokretanju istrage, koristeći termine "zaštićeni svjedok" ili "svjedok pokajnik" svjesno i sa namjerom da se kod čitalaca stvori slika da je apelant, odnosno njegovi radnici reketaši, iznudaivači, da se ne bore protiv kriminala, nego da učestvuju u njemu, da apelant manipulira prijavama građana i sl. Apelant detaljno prezentira sporne tekstove i njihove naslove apostrofirajući dijelove kojima se apelant dovodi u vezu sa kriminalom i manipulacijama, napominjući da su svi sporni članci, izuzev dva, još uvijek dostupni na web-stranici tuženih. Pri tome apelant naglašava da osporene odluke ne sadrže činjenice iz kojih se može vidjeti na osnovu čega se izvodi zaključak da apelantov ugled nije povrijeđen, jer sudovi navode "pobrojani novinski članci" tako da radnja kao osnov za naknadu štete ostaje nepoznata, ali se, s druge strane, zdravo za gotovo prihvata postojanje "crnih listi", "afera" pri čemu se ne nude dokazi za istinitost takvih tvrdnji. Nedostatak iskrene namjere tuženog da postupa profesionalno i u dobroj namjeri nabolje ilustriraju članci koje je tuženi objavio 8. jula 2008. godine, i to apelantov članak pod nazivom "TI najavio tužbu" u kojem je tuženi iznio i svoje stavove u pogledu organiziranog pisanja, ali i tekst Urediivačkog kolegija prvotučenog pod naslovom "TI ne interesuje istina" u kojem, u istom broju, tuženi odmah iznose svoj stav pitajući se da li su "Nezavisne novine" krive što su objavili njihove ispovijesti. Apelant tvrdi da tuženi nisu postupali dobronamjerno, kako bi javnosti pružili tačne i pouzdane informacije, u skladu sa novinarskom etikom. Nemoguće je prihvatiti stav redovnih sudova da se, zapravo, radi o apelantovom radniku, a ne o apelantu u kontekstu obima štete, jer nije utvrđena i činjenica da je riječ o bivšem apelantovom radniku i da je apelant bio obuhvaćan naslovima i to ne samo u odnosu na zaposlenike nego i ličnim imenovanjem. Naziv apelanta je u tekstovima spomenut više puta od imena zaposlenika. Apelant tvrdi da mu je spornim novinskim člancima narušen ugled i da štetne posljedice i dalje trpi, jer se broj korisnika znatno smanjio. Apelant smatra da redovni sudovi u konkretnom slučaju nisu napravili pravičnu ravnotežu između slobode izražavanja i zaštite apelantovog ugleda pozivajući se na standarde Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud). Ako član 10. Evropske konvencije i Zakon o zaštiti

od klevete uključuju novinarsku obavezu da se provjeri istinitost informacija, odnosno obavezu da se suzdrži od iznošenja ili prenošenja nečeg neistinitog što za drugog predstavlja uvredu, a od čega Okružni sud polazi u svojoj praksi (AP 1819/07, AP 1750/07 i dr.), nejasno je kako je taj sud takav standard izostavio u ovom slučaju. Predloženo je da se apelacija usvoji.

b) Odgovor na apelaciju

38. U odgovoru na apelaciju Okružni sud je, između ostalog, naveo da članci koji su predmet zahtjeva u sebi ne sadrže klevetu i nanošenje povrede apelantovom ugledu, jer predstavljaju informacije koje su tuženi prikupili od lica koja su reketirana i prijavila treća lica, a događaji koji su pratili objavljivanje nisu doveli do zabrane rada apelanta.

39. Osnovni sud je naveo da je u postupku postupao u skladu sa zakonom i da je odluku obrazložio, te da i dalje ostaje pri razlozima datim u obrazloženju svoje presude.

40. Tuženi je u iscrpnom odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenio neutemeljenim predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana. Tuženi su se u odgovoru iscrpno bavili naknadom štete koju apelant potražuje smatrajući da apelant kao pravno lice ima pravo samo na naknadu materijalne štete a takvu štetu tokom postupka nije dokazao. Osim toga, sudovi su pravilno odbili apelantov tužbeni zahtjev u vezi sa naknadom nematerijalne štete, jer apelant ni taj vid štete nije dokazao budući da se apelant tokom postupka ograničio samo na dokazivanje činjenice o navodno počinjenoj kleveti, a zanemario je da dokaže obim i vrstu štete.

V. Relevantni propisi

41. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanесenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili prenošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen, i ne primjenjuje se samo za izražavanja koja se smatraju korisnim ili neuvredljivim nego, takođe i za ona koja mogu da uvrijede, šokiraju ili uznemire;

v) sredstva informisanja imaju vrlo značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni posmatrači i snabdjevači javnosti informacijama.

Član 5. st. (1), (2) i (3)

Odgovornost za klevetu

(1) Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili prenošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

(2) Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namjerno ili usled nepažnje iznijelo ili proneo izražavanje.

(3) Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili prenošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primjenjuje se

ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sljedećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili prenošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vrijeme iznošenja ili prenošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamjernost i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, vjerovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica, i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 11. stav (1)

(1) Naknada štete vrši se isključivo sa namjerom nadoknade štete nanесene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mjere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili prenošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodijeljene štete mogao imati za posljedicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

Član 13.

Ovaj zakon je *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primjenjivaće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

VI. Dopustivost

a) Dopustivost u odnosu na pravo na slobodu izražavanja

42. Pri ispitivanju dopustivosti apelacije u odnosu na apelacione navode o kršenju prava na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije, Ustavni sud je pošao od odredaba člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. stav (3) tačka h) Pravila Ustavnog suda.

43. Član VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud također ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

Član 18. stav (3) tačka h) Pravila Ustavnog suda glasi:

Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

h) apelacija je *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom.

44. Iz apelacije i presuda redovnih sudova nesumnjivo proizlazi da je apelant u konkretnoj pravnoj stvari imao procesnu poziciju tužitelja tražeći naknadu štete zbog klevete, što znači da tužbeni zahtjev nije bio upravljen protiv apelanta radi nekog njegovog izražavanja. Pošto član 10. Evropske konvencije štiti slobodu izražavanja, a stav 2. ovog člana regulira u kojim slučajevima ta sloboda može biti ograničena, Ustavni sud, podržavajući vlastitu praksu u predmetima koji su sa ovog aspekta pokretali gotovo identična pravna pitanja (vidi, Ustavni sud,

Odluka broj AP 90/06 od 6. jula 2007. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba, stav 18), smatra da apelant u osporenim postupku nije bio "žrtva" kršenja člana 10. Evropske konvencije. U konkretnom slučaju predmetni postupak se nije ticao apelantovog prava na slobodu izražavanja, pa se navodi u vezi s povredom člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije moraju odbaciti kao *ratione materiae* inkompatibilni sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

45. Imajući u vidu odredbu člana 18. stav (3) tačka h) Pravila Ustavnog suda, prema kojoj će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ukoliko je *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

b) Dopustivost u odnosu na pravo na pravično suđenje

46. U odnosu na navode o kršenju prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud naglašava da, u skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima i apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

47. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

48. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Vrhovnog suda broj 71 0 P 025349 15 Rev od 30. juna 2016. godine koje je apelantov opunomoćenik primio 31. augusta 2016. godine, a apelacija je podnesena 26. oktobra 2016. godine, dakle, blagovremeno, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Međutim, osporeno rješenje ne predstavlja konačnu odluku u ovom predmetu budući da je revizija odbačena kao nedozvoljena iz čega slijedi da revizija nije bila djelotvoran pravni lijek. Shodno tome, Presuda Okružnog suda broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. septembra 2015. godine predstavlja konačnu odluku. Budući da je apelant protiv navedene odluke podnio apelaciju koja je odbačena kao preuranjena (vidi tačku 2. ove odluke) apelant je zadržao pravo da nakon procesne revizijske odluke podnese novu apelaciju, što je apelant i učinio. Stoga, apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

49. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

50. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njegova prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Međutim, Ustavni sud ima u vidu da je osporenim odlukama odbijen apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda koja mu je, prema apelacionim tvrdnjama, prouzrokovana spornim izražavanjima tuženih. Shodno tome, kako se suština apelantovog zahtjeva odnosi na zaštitu "prava na ugled", koje je zaštićeno članom 8. Evropske konvencije, Ustavni sud će, slijedeći praksu Evropskog suda, u konkretnom slučaju ispitati da li su redovni sudovi dali dovoljne i relevantne razloge za uskraćivanje apelantu tražene satisfakcije u vezi sa spornim izražavanjem tuženog (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP

2043/12 od 22. decembra 2015. godine, tačka 22, dostupna na www.ustavnisud.ba).

51. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.

52. Član 8. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

53. Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant pravno lice, a da je osnovna svrha člana 8. Evropske konvencije zaštita pojedinaca od arbitrarnog miješanja vlasti u njihova prava garantirana članom 8. Evropske konvencije. Ustavni sud se, u vezi s tim, poziva na Odluku broj AP 768/16 u kojoj je detaljno razmotreno pitanje zaštite prava na ugled pravnog lica (vidi, Ustavni sud, Odluka broj AP 768/16 od 6. juna 2018. godine, st. 31-34, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Dakle, slijedeći navedenu praksu, činjenicu da se apelant u apelaciji pozvao na zaštitu prava na ugled, te činjenicu da su redovni sudovi jasno ukazali da, shodno odredbi člana 5. Zakona o zaštiti od klevete, i pravnom licu može biti povrijeđen ugled s tim da se ne radi o duševnim patnjama, već o naknadi štete zbog klevete koja se dosuđuje fizičkim, ali i pravnim licima, jer je osnov za naknadu kleveta, Ustavni sud u takvim okolnostima ne uočava problem da apelacione prigovore sagleda u svjetlu zaštite "prava na ugled", što je, zapravo, i suština apelacionih prigovora.

54. Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati da li su redovni sudovi osporenim odlukama postigli pravičan balans između prava tuženih na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije i prava apelanata na zaštitu njihovog ugleda. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Evropskog suda u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke* (vidi, Evropski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* (broj 2) (GC), broj 40660/08 i 60641/08, st. 109-113, ECHR 2012. godine). Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvještavanja, ponašanje lica o kojem je riječ prije objavljivanja i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Ustavni sud smatra da su navedeni kriteriji *mutatis mutandis* primjenjivi i u konkretnom slučaju.

55. Ustavni sud zapaža da apelant ukazuje na brojne prigovore i propuste redovnih sudova, ocjenjujući da redovni sudovi tokom postupka nisu postigli pravičan balans između njegovog prava na ugled i nespornog prava tuženih na slobodu izražavanja. Apelant, između ostalog, tvrdi da sudovi nisu analizirali sporna izražavanja, da je radnja kao osnov za naknadu štete ostala nepoznata, da su spornim izražavanjima iznesene neistinite činjenice, da tuženi nisu postupali *bona fide* i sl. Sa druge strane, redovni sudovi su odbili tužbeni zahtjev smatrajući da je postojao javni interes da se javno obznani "afera reketiranja", da su tuženi postupali sa najboljim namjerama, da je spornim izražavanjem, zapravo, izneseno mišljenje u vezi sa tadašnjim događajima, a da su tuženi vjerno prenijeli izjave svjedoka Vladimira Latinovića, koji je u tom periodu imao više preskonferencija na kojima je iznosio detalje u vezi sa spornom aferom, da su novinari "Glasa Srpske" tražili izjave "reketiranih" biznismena RS, da su tuženi sve vjerno prenijeli u spornim

člancima, što su potvrdili i svjedoci, te da, stoga, ne postoji kleveta, a da apelant nije ni dokazao da mu je šteta pričinjena.

a) Doprinos raspravi od javnog interesa

56. Dovodeći kriterije iz tačke 54. ove odluke u vezu sa konkretnim slučajem, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi imali u vidu da je u konkretnom slučaju postojao javni interes da se javnost obavijesti o korupciji, što podržava i Ustavni sud, jer je pitanje korupcije tema koja, bez ikakve sumnje, zaslužuje pažnju javnosti.

b) Koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ

57. Apelant je registriran kao udruženje čiji je cilj suzbijanje korupcije i koje predstavlja dio međunarodne mreže "Transparency International" sa sjedištem u Berlinu. Dakle, apelant ne predstavlja dio državnog aparata, niti je javno preduzeće, niti velika kompanija. Međutim, apelant je svojim djelovanjem upućen na javnost i kao takav djeluje i istupa javno, pa je, stoga, i prag njegove prihvatljive kritike veći.

c) Predmet izvještavanja

58. U vezi s predmetom izvještavanja, Ustavni sud zapaža da je tuženi u periodu od 1. do 19. jula 2008. godine objavio više novinskih članaka u kojima se apelant, odnosno njegovi radnici (ne samo Ljubinko Leković već i Boris Divjak, predsjedavajući Odbora direktora apelanta) dovode u vezu sa korupcijom, odnosno reketiranjem biznismena RS kako bi se skinuli sa "crne liste" OHR-a. Ono što je očigledno iz obrazloženja prvostepene presude jeste to da prvostepeni sud sporna izražavanja nije citirao, već je samo citirao naslove tekstova, a sporne dijelove tekstova je, uglavnom, prepričao, u smislu da se apelant u spornim člancima spominje samo kada se spominje njegov (bivši) zaposlenik Ljubinko Leković, pa bi ilustracije radi, u tom pravcu naveo tek dio teksta. Ustavni sud ukazuje samo na neke od naslova spornih tekstova: "Radnici 'Transparency International' raketirali biznismene iz RS", "'Transparency' me optužuje ukradenim dokumentima", "TI ne interesuje istina", "Tražili 10.000 KM da ga skinu sa crne liste", "Boris Divjak znao za reketiranje", "Prijavljen i službenik 'Transparencyja'" i sl. pod kojima su tuženi u periodu od 1. do 19. jula 2008. godine objavljivali tekstove spornog sadržaja.

59. S obzirom na brojna pitanja koja se apelacijom postavljaju, između ostalog, da je radnja kao osnov za naknadu štete ostala nepoznata, da su spornim izražavanjima iznesene neistinite činjenice, a ne mišljenje, kako to tvrde redovni sudovi, Ustavni sud je izvršio uvid u sporne tekstove.

60. Ustavni sud podsjeća da se u predmetima koji pokreću pitanje klevete sporna izražavanja i izjave moraju sagledavati u kontekstu različitih aspekata, dovodeći sporno izražavanje u kontekst svih relevantnih okolnosti tog slučaja. Ta obaveza proizlazi i iz odredbe člana 6. stav (2) Zakona o zaštiti od klevete koja propisuje "kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamjernost i pridržavanje općeprihvaćenih profesionalnih standarda od štetnika, vjerovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica, i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja".

61. Potom, Ustavni sud podsjeća da su redovni sudovi, nakon analize spornog izražavanja, imali obavezu da naprave jasnu razliku između činjenica i mišljenja, jer se postojanje činjenice može dokazati, a za istinu se na osnovu vrijednosne ocjene ne može dati dokaz (vidi, Evropski sud, *Lingens protiv Austrije*, presuda od 8. jula 1986. godine, Serija A broj 103, stav 46, i Ustavni sud, Odluka broj AP 1005/04 od 2. decembra 2005.

godine). Pri tome treba naglasiti da i mišljenje mora imati činjeničnu osnovu koja ga može potkrijepiti, jer, u suprotnom, može biti preterano (vidi, Evropski sud, *Feldek protiv Slovačke*, presuda od 12. jula 2001. godine, predstavka broj 29032/95, stav 76).

62. Ustavni sud, prije svega, zapaža da se radilo o velikom broju tekstova koji su objavljeni na "udarnim" stranicama, da je u jednom broju objavljivano više tekstova i da su sporni tekstovi zahtijevali detaljnu analizu redovnih sudova. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi, odbivši tužbeni zahtjev, smatrali da je dovoljno da su tuženi tokom postupka naveli da su vjerno prenijeli izražavanje Vladimira Latinovića, koji je svoje "iskaze" dao na pres-konferenciji za medije (Ustavni sud napominje da se ne radi o zapisnicima datim u istrazi pred nadležnim organima, kako je to navedeno u tekstu pod nazivom "Radnici 'Transparensi Internešnela' reketirali biznismene iz RS" od 1. jula 2018. godine) i da su novinari "Glasa Srpske" kontaktirali sa "reketiranim" biznismenima RS, te da se sporna izražavanja, zapravo, mogu podvesti pod mišljenje, jer u tekstovima nisu iznesene nikakve tvrdnje čija bi se istinitost morala dokazivati.

63. Suprotno takvom obrazloženju, Ustavni sud smatra da su u spornim tekstovima, uglavnom, prenesene činjenične tvrdnje, i to ozbiljne optužbe na račun apelantovih zaposlenika, te da je u vezi s tim i sâm apelant na više mjesta doveden u vezu sa spornim događajima. U vezi s tim, Ustavni sud, u smislu ilustracije, ukazuje na neke dijelove spornih tekstova. U tekstu koji je objavljen 1. jula 2008. godine, na stranama 2. i 3, pod naslovom "Dvojica radnika 'Transparensi Internešnela' i Bogdan Novaković, pomoćnik direktora Uprave za indirektno oporezivanje, učestvovali su u reketiranju smijenjenih zvaničnika i biznismena iz Republike Srpske, u opsežnoj mreži prevara vezanih za crne liste međunarodne zajednice", navedeno je: "Kako tvrdi (zaštićeni svjedok) grupa je do podataka, između ostalog, dolazila preko prijava koje su zaprimane u 'Transparensiju', dok su informacije kasnije dopunjavali članovi grupe iz Uprave za indirektno oporezivanje" sa podacima vezanim za potencijalne žrtve i njihove poslovne aktivnosti. Za tako nešto bile su potrebne i ID kartice, legitimacije i još neka lažna dokumentacija koja se falsifikovala u prostorijama 'Transparensija' u Banjaluci", "Novaković je 'Transparensiju' davao podatke iz UIO na osnovu kojih su ucjenjivali ljude", "'Transparensi' je ušao i u Poresku upravu u vrijeme kada je Mišo Đurić bio direktor, a njegov zamjenik Ljubo Golijanin. Isprepadali su Golijanina kojeg sam ja vodio na razgovor u Zagreb." Iz teksta koji je objavljen pod naslovom "Miloš Lazović tvrdi da je bio žrtva reketaša iz 'Transparensi Internešnela' -Tražili 10.000 KM da ga skinu s crne liste", objavljenog 2. jula 2008. godine na strani 2, između ostalog, proizlazi: "Grupa ucjenjivača, među njima i Ljubinko Leković, radnik 'Transparensi Internešnela', tražili su 10.000 maraka kako bi me skinuli s crne liste međunarodne zajednice", tvrdi Miloš Lazović, bivši direktor "Telekoma Srpske" u Foči. Ustavni sud je naveo samo neke dijelove spornih tekstova (a ima ih veliki broj i u svakom tekstu se apelant spominje ili u naslovu ili u različitim kontekstima, a Ljubinko Leković u svakom tekstu kao tadašnji ili kao zaposlenik, odnosno bivši apelantov zaposlenik) iz kojih, zapravo, ne proizlazi da se radi tek o mišljenju "zaštićenog svjedoka" ili mišljenju žrtava reketiranja, koje u osnovi nema tvrdnje čija bi se istinitost morala dokazivati. Upravo činjenica da je povodom spornih tekstova pokrenuta krivična istraga pred nadležnim organima govori da se radilo o ozbiljnim optužbama.

64. Dakle, prema ocjeni Ustavnog suda, suprotno obrazloženju redovnih sudova, u spornim tekstovima su u bitnom prenesene činjenične tvrdnje koje su bile predmet istražnog krivičnog postupka. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća na stav Evropskog suda iznesen u predmetu *Europapress Holding d.o.o. protiv Hrvatske* (vidi, Evropski sud, aplikacija broj 25333/06,

presuda od 22. oktobra 2009. godine) da je dužnost medija da valjano provjere podatke koje će objaviti. Uloga novinara jeste da obavijeste i upozore javnost o društvenim pojavama čim dobiju odgovarajuće podatke. Vijesti su "prolazna roba", te odgađanje da se one objave, čak i za kratko razdoblje, može ih lako lišiti njihove vrijednosti i zanimljivosti. Uprkos tome, zahtijeva se oprezan pristup. Mediji imaju obavezu da svoja istraživanja provode u dobroj vjeri, a prije objavljivanja postoji uobičajena novinarska obaveza da se provjere činjenični navodi. Što je navod ozbiljniji, to činjenična osnova treba biti čvršća.

65. Shodno navedenom, budući da se radilo o pitanju od javnog interesa i da su optužbe koje su iznesene u spornim tekstovima bile takve da ih tuženi prije objavljivanja objektivno nisu ni mogli provjeriti, osim u krivičnom postupku, Ustavni sud će u nastavku ispitati da li su tuženi prilikom objavljivanja spornih tekstova postupali u skladu sa profesionalnim standardima, odnosno da li su bili dobronamjerni.

66. U okolnostima konkretnog slučaja Ustavni sud podsjeća da ne postoje prepreke da mediji prenose izjave svjedoka date u postupku pred nadležnim organima. Ustavni sud, također, podsjeća da mediji prilikom objavljivanja, odnosno prenošenja tvrdnji, kao u konkretnom slučaju, kada je u pitanju tema od javnog značaja i interesa, objektivno ne mogu pružiti relevantne dokaze kojima bi te tvrdnje potkrijepili. Evropski sud je, čak i kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi, Evropski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. juna 1992. godine, tačka 65). Međutim, isto tako, Ustavni sud podsjeća da mediji ne mogu biti sredstva putem kojih će se nekritički prenositi izražavanja kojima će se treća lica diskreditirati. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da je, nakon što je apelant objavio izvještaj o Vladi RS, koji je bio negativan, uslijedila prava bujica iskaza svjedoka, "zaštićenih svjedoka", "svjedoka pokajnika" i žrtava reketiranja u kojima su se apelant i njegovi zaposlenici doveli u vezu sa ozbiljnim optužbama. Također, Ustavni sud zapaža da je medijska kampanja protiv apelanta prestala kada je apelant promijenio sjedište. Ustavni sud, dalje, zapaža da je sporno izražavanje podstaklo nadležne organe da ispituju njihovu osnovanost. Iz raspoloživih dokumenata proizlazi da je istražni postupak pred Tužilaštvom BiH obustavljen. Stoga, u takvim okolnostima Ustavni sud bi trebalo da ispita dobronamjernost tuženih prilikom prenošenja spornog izražavanja, odnosno da li je sporno izražavanje imalo svrhu da se oklevetaju i diskreditiraju apelant i njegovi zaposlenici, ili je svrha izražavanja bio član 10. Evropske konvencije. Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije, odbrana medija je moguća ako su postupali razumno, u skladu sa profesionalnim standardima, dakle *bona fide*.

67. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su tuženi na okolnosti "suštinske istinitosti" navoda iz spornih tekstova kao dokaz predložili da se saslušaju svjedoci, i to novinari "Glasa Srpske" i Vladimir Latinović, kojem je sud poklonio punu vjeru i koji je potvrdio da su sporni tekstovi vjerno prenijeli navode Vladimira Latinovića koje je on dao na pres-konferencijama. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da iz teksta koji je objavljen 1. jula 2008. godine proizlazi da se radi o svjedočenju "zaštićenog svjedoka" datom u Tužilaštvu BiH iako su tuženi morali znati da se u tom trenutku nije vodila nikakva zvanična istraga pred navedenim Tužilaštvom. Ustavni sud, također, zapaža da se tuženi u tom tekstu, osim što su prenijeli "mišljenje zaštićenog svjedoka" o tome kako su, između ostalih, dvojica radnika "Transparencyja" reketirala biznismene RS i da se u prostorijama "Transparencyja" falsificiraju dokumenti, niti jednom riječju nisu ogradili od iznesenog "mišljenja", niti su u tom tekstu pokušali da kontaktiraju sa apelantom kako bi se iznio stav druge strane. Ustavni sud, također, zapaža da su, nakon teksta koji je objavljen 2.

jula 2008. godine (na strani 3. pod naslovom "Dodik: Vlast RS će zaštititi žrtve reketa" u kojem imenovani političar upozorava nadležne iz Tužilaštva BiH da su selektivni i neobjektivni, jer ne žele da procesuiraju pojedince iz "Transparencyja", kao i stav imenovanog da mu je poznato da zaposleni u "Transparencyju" reketiraju biznismene), tuženi objavili više tekstova u kojima su prenijeli izjave navodnih žrtava reketiranja u kojima se iznose detalji u vezi sa ucjenama i imenuju lica koja su ih reketirala (radi se o grupi ljudi u kojoj je, između ostalih, bio uključen i zaposlenik Uprave za indirektno oporezivanje), i to pod naslovima "Miloš Lazović tvrdi da je bio žrtva reketaša iz 'Transparensi Internešnela'", "Sve više svjedoka tvrdi da su bili žrtve reketiranja radnika 'Transparensi Internešnela'", "Milovan Vrljanović tvrdi da je bio žrtva reketa radnika 'Transparensi internešnela'" i sl. Ustavni sud, također, uočava da su tuženi 9. jula 2008. godine objavili apelantov tekst pod naslovom "TI najavio tužbu" u kojem je, između ostalog, navedeno da će se navodi koji se odnose na umiješanost TIBiH u praksu navodnog reketiranja morati dokazati pred sudom i u skladu sa zakonom. Međutim, Ustavni sud zapaža da je Uređivački kolegij tuženih na istoj stranici istog dana objavio tekst pod naslovom "TI ne interesuje istina", što se ne čini da je u skladu sa novinarskom etikom da se u istom broju objavi i stav uređivačkog kolegija.

68. Pored toga, ono što je, također, uočljivo iz teksta tuženih jeste njihov jasan stav da je sve što je izneseno u prethodnom periodu o umiješanosti apelantovih zaposlenika u praksu reketiranja, zapravo, navodna istina bez poštivanja instituta *presumpcije nevinosti*. U tom pravcu Ustavni sud podsjeća da je u tekstu Uređivačkog kolegija tuženih, između ostalog, navedeno: "Umjesto potrage za kriminalcima u vlastitim redovima, vi optužujete medije koji su se drznuli da istražuju nekoga od vas. Vaše pismo, stoga, doživljavamo kao pritisak na rad medija, te strahujemo za bezbjednost naših novinara, s obzirom na to što se jedan dio vašeg osoblja dovodi u vezu s ozbiljnim kriminalnim aktivnostima." Imajući u vidu takvo izražavanje Uređivačkog kolegija, te veliki broj tekstova koji su objavljeni u periodu od 1. do 20. jula 2008. godine u kojima su iznesene ozbiljne optužbe na račun apelantovih zaposlenika, ali i samog apelanta, koji je stavljen u kontekst događaja o kojima je pisano, između ostalog, da se u apelantovim prostorijama falsificiraju dokumenti ili "slučaj Transparency", bez ikakvih ograda tuženih, bez poštivanja instituta *presumpcije nevinosti*, kao i naslove i podnaslove spornih tekstova, te namjeru tuženih da sporne tekstove predstave kao "svjedočenja zaštićenih svjedoka i svjedoka pokajnika" pred nadležnim organima RS i BiH, iako u tom trenutku zvanična istraga još nije bila počela, zapravo, govori da tuženi prilikom izvještavanja nisu postupali *bona fide*.

69. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je istraga pred policijskim organima RS počela nakon medijskih svjedočenja više biznismena i smijenjenih zvaničnika, a što proizlazi iz teksta koji su tuženi objavili 11. jula 2008. godine na strani 4. pod naslovom "Provjeravamo navode o iznudama" u kojem direktor policije RS obavještava javnost da je policija RS pokrenula provjere na terenu u vezi sa "slučajem 'Transparensi'". Istraga pred Tužilaštvom BiH je uslijedila poslije.

70. Ustavni sud naglašava da nema nikakve sumnje da je postojao javni interes da se javno iznesu informacije u vezi sa navodnom "aferom reketiranja", što je, zapravo, i rezultiralo istražnim postupkom pred nadležnim organima BiH, koji je okončan obustavom istrage, ali, isto tako, sloboda izražavanja novinara, u smislu člana 10. Evropske konvencije, kada je riječ o izvještavanju o pitanjima od općeg interesa, podliježe uvjetu prema kojem novinari djeluju u dobroj vjeri i s ciljem da osiguraju pouzdanu informaciju u skladu sa etikom novinarstva. U okolnostima konkretnog slučaja, prema ocjeni Ustavnog suda, prenošenje spornog izražavanja je imalo svrhu da okleveta i

diskreditira apelanta i njegove zaposlenike, a ne svrhu člana 10. Evropske konvencije, odnosno tuženi su u okolnostima konkretnog slučaja u bitnom zanemarili etiku novinarstva i postupanje u dobroj vjeri.

d) Ponašanje lica o kojem je riječ

71. U vezi sa apelantovim ponašanjem prije objavljivanja spornih tekstova, Ustavni sud zapaža da su sporni tekstovi uslijedili nakon što je apelant na svojoj web-stranici objavio tekst pod naslovom "Štete od korupcije u privatizaciji tokom prošle godine preko pola milijarde KM" (vidjeti tačku 14. ove odluke), što je apelant prezentirao sudu kao jedan od mogućih razloga za sporna izražavanja kojima se apelant i njegovi radnici dovode u vezu sa korupcijom. Ustavni sud smatra da je navedeno, također, bitan segment kojem redovni sudovi nisu poklonili nikakvu pažnju iako je apelant na to ukazao. Dakle, prije objavljivanja navedenog izvještaja tuženi nije pisao o tome da apelantovi zaposlenici bilo koga reketiraju, niti je dovodio u vezu apelanta sa reketiranjem. Tek nakon izvještaja, iz koga se može zaključiti da nadležna javna vlast nije bila u stanju da spriječi korupciju u privatizaciji, te da je zbog toga nastala velika šteta, tuženi kreće sa serijom tekstova u kojima apelanta dovodi u vezu sa reketiranjem uglednih biznismena u Republici Srpskoj.

72. Konačno, u vezi sa posljedicama spornog izražavanja, Ustavni sud zapaža da je apelant tokom postupka isticao da je pretrpio značajne štetne posljedice nakon spornog izražavanja (da je kancelarija u Banjoj Luci zatvorena i sl.), a o čemu su i tuženi izvijestili javnost u tekstu objavljenom 12. jula 2008. godine pod naslovom "Transparensi Internešnel" zatvorio kancelariju i obustavio operacije u BiH" i naslovom "Dodik: Propagandni trik da skrenu pažnju sa afere" u kojem je prenesen stav premijera RS da je odluka "Transparencija" propagandni trik kako bi se skrenula pažnja sa afere "crne liste", a u istom tekstu su autori posebno izdvojili i boldirali rečenicu da je centrala "Transparensija" saopćila da su "duboko zabrinuti" za sigurnost osoblja. Navedeni tekst, osim što ukazuje da je apelant pretrpio i da trpi štetne posljedice uslijed objavljivanja spornih tekstova, govori ponešto i o tuženom koji stavljanjem navodnika na sintagmu duboko zabrinuti, zapravo, dodatno potvrđuje prethodno izneseni stav Ustavnog suda da tuženi u okolnostima konkretnog slučaja nisu postupali *bona fide*.

73. Imajući u vidu sve navedeno i razmotrivši apelacione prigovore u svjetlu kriterija iznesenih u tački 54. ove odluke, posebno imajući u vidu naslove i sadržaj spornih tekstova, njihov broj, kao i ponašanje tuženih prilikom prenošenja spornog izražavanja za koje se ne bi moglo reći da je imalo svrhu člana 10. Evropske konvencije, već da je imalo svrhu da okleveta i diskreditira apelanta, Ustavni sud smatra da redovni sudovi u okolnostima konkretnog slučaja nisu uspjeli izbalansirati apelantovo pravo na zaštitu njegovog ugleda, u smislu člana 8. Evropske konvencije u kontekstu prava tuženog na slobodu izražavanja, u smislu člana 10. Evropske konvencije.

74. Prema tome, Ustavni sud zaključuje da je u okolnostima konkretnog slučaja došlo do kršenja člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije.

Ostali prigovori

75. U odnosu na prigovor u vezi sa kršenjem prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud, s obzirom na zaključak iznesen u prethodnoj tački ove odluke, smatra da nije potrebno posebno obrazlagati i ovaj prigovor.

VIII. Zaključak

76. Ustavni sud zaključuje da je osporenim presudama došlo do kršenja apelantovog prava iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije u situaciji kada su

redovni sudovi propustili da izražavanja tuženog razmotre u svjetlu kriterija koje je bilo neophodno razmotriti radi postizanja balansa između zaštite prava na ugled, odnosno apelantov reputacijski ugled.

77. Na osnovu člana 18. stav (3) tačka h), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

78. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4141/16**, rješavajući apelaciju **Udruženja građana "Borba protiv korupcije - Bosna i Hercegovina" - Transparency International BiH**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. stavak (3) tačka h), članka 57. stavak (2) tačka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 19. prosinca 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija **Udruženja građana "Borba protiv korupcije - Bosna i Hercegovina" - Transparency International BiH**.

Utvrđuje se povreda prava iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. rujna 2015. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Banjaluci, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku sukladno članku II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Banjaluci da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odbacuje se kao nedozvoljena apelacija **Udruženja građana "Borba protiv korupcije - Bosna i Hercegovina" - Transparency International BiH** podnesena protiv Presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. rujna 2015. godine u odnosu na pravo iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, zato što je *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Udruženje građana "Borba protiv korupcije BiH" - Transparency International BiH (u daljnjem tekstu: apelant) sa sjedištem u Banjaluci, koje zastupa Biljana Radulović, odvjetnica

iz Banjaluke, podnijelo je 26. listopada 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 71 0 P 025349 15 Rev od 30. lipnja 2016. godine i Presude Okružnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. rujna 2015. godine. Apelant je podneskom od 19. studenog 2018. godine dopunio apelaciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Odlučujući o apelantovoj apelaciji broj AP 5301/15 podnesenoj protiv presude Okružnog suda, precizirane u prethodnoj točki ove odluke, Ustavni sud je Odlukom broj AP 5142/15 od 12. siječnja 2016. godine odbacio, između ostalih, i navedenu apelantovu apelaciju kao preuranjenu (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj AP 5142/15 od 12. siječnja 2016. godine, dostupna na web- stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

3. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i opunomoćenika tuženih NIGP DNN Banjaluka i Dragana Jernića, glavnog i odgovornog urednika DNN Banjaluka (u daljnjem tekstu: tuženi, odnosno prvotuženi i drugotuženi) zatraženo je 25. svibnja 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Okružni sud, Osnovni sud i tuženi su dostavili odgovore na apelaciju u razdoblju od 5. do 18. lipnja 2018. godine. Osnovni sud je na traženje Ustavnog suda 19. studenog 2018. godine dostavio na uvid predmetni spis.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

6. Apelant je 25. rujna 2008. godine tužbom pokrenuo predmetni parnični postupak radi naknade štete zbog klevete.

7. Povodom tužbe Osnovni sud je 14. studenog 2011. godine održao pripremno ročište.

8. Rješenjem Osnovnog suda broj 71 0 P 025349 08 P od 30. studenog 2011. godine određen je prekid postupka, te je određeno da će se on nastaviti kada se pravomoćno okonča kazneni postupak u predmetu Tužiteljstva BiH broj KT-306/08, ili kada taj sud nađe da više ne postoje razlozi da se čeka na njegov završetak. Iz obrazloženja rješenja, između ostalog, proizlazi da je Osnovni sud zaključio da je preuranjeno da sud u parničnom postupku ispituje činjenice koje po svojoj naravi predstavljaju elemente kaznenog djela i kaznene odgovornosti, a koje su bitne za odluku u predmetnoj pravnoj stvari u situaciji kada je u tijeku kazneni postupak povodom istih činjenica.

9. Odlučujući o apelantovom prizivu protiv navedenog rješenja, Okružni sud je Rješenjem broj 71 0 P 025349 12 Gž od 7. rujna 2012. godine priziv uvažio, pobijano rješenje ukinuo i predmet vratio prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje. Okružni sud je naveo da se postupak pred Tužiteljstvom BiH vodi protiv osoba koje nisu stranke u predmetnom postupku, te da taj postupak nije poseban postupak od kojeg bi ovisila odluka parničnog suda u pogledu naknade štete kakvu ima u vidu Zakon o zaštiti od klevete. Još je istaknuto da se u tekstovima koje je objavio prvotuženi (predloženi dokazi) spominju imena osoba koje se dovode u svezu sa navedenim kaznenim predmetom, ali da ta okolnost ne sprečava parnični sud da utvrđuje jesu li istinite ili ne informacije koje su tuženi iznosili i postoji li njihova odgovornost iz članka 5. Zakona o zaštiti od klevete.

10. Iz raspoloživih dokumenata proizlazi da je istražni postupak iz prethodne točke ove odluke, koji je pokrenut 2. veljače 2009. godine, okončan naredbom o obustavi istrage

Tužiteljstva BiH broj T130 KT 0004252 10 od 2. prosinca 2013. godine.

11. Odlučujući u ponovnom postupku, Osnovni sud je donio Presudu broj 71 0 P 025349 12 P 2 od 31. prosinca 2014. godine kojom je odbio apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio da mu tuženi solidarno naknade štetu nanесenu ugledu zbog iznošenja i prenošenja izražavanjem neistinitih informacija, objavljujući ih u više novinskih članaka u "Nezavisnim novinama" i to 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12. i 19. srpnja 2008. godine uz obvezivanje apelanta na naknadu troškova parničnog postupka (sve preciznije navedeno u izreci presude).

12. Dokazi koje je predložio apelant, koje je Osnovni sud proveo, pobrojani su na stranama 4. i 5. obrazloženja.

13. Tuženi su u dokaznom postupku predložili izvođenje dokaza i to: čitanjem zapisnika sa ročišta za glavnu raspravu sastavljenog u drugom predmetu Osnovnog suda broj 71 0 P 026225 08 P od 13. prosinca 2011. godine, saslušanjem svjedoka Vladimira Latinovića, te novinara "Glasa Srpske" Gorana Maunage i Dragana Risojevića na okolnosti "suštinske istinitosti spornog izražavanja".

14. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, članak koji je apelant objavio na svojoj web-stranici www.ti-bih.org pod nazivom "Štete od korupcije u privatizaciji tokom prošle godine preko pola milijarde KM", Osnovni sud je utvrdio da je apelant u suradnji sa Fondom "Otvoreno društvo BiH" nastavio monitoring privatizacije u BiH i da su na pres-konferenciji, koja je održana 22. svibnja 2008. godine u Banjaluci, prezentirani preliminarri nalazi u okviru prve faze monitoringa i da ti podaci upućuju na visok rizik od korupcije u okviru procesa privatizacije, prije svega zbog pomanjkanja transparentnosti u svim fazama ovih postupaka, te je naglašeno da će apelant sa ciljem jačanja integriteta u procesu privatizacije zatražiti od svih institucija da se pridržavaju standarda koji podrazumijeva "minimalni standard za javno ugovaranje Transparency International". Prema ocjeni Osnovnog suda, ovim dokazom apelant ničim ne dokazuje utemeljenost tužbenog zahtjeva.

15. Uvidom u dokaze koje je predložio apelant, tj. čitanjem prijepornih novinskih članaka koje su objavili tuženi 1. srpnja 2008. godine na str. 2. i 3. pod nazivom "Radnici 'Transparency International' reketirali biznismene iz RS" i novinskog članka koji su objavili tuženi 2. srpnja 2008. godine na strani 3. pod nazivom "Dodik: Vlast RS će zaštititi žrtve reketa" i "Tražili 10.000 KM da ga skinu sa crne liste", Osnovni sud je utvrdio da u članku stoji da je Milorad Dodik, premijer RS, obećao da će zaštititi sve svjedoke u slučaju manipulacija sa "crnim listama" OHR-a i optužio Tužiteljstvo BiH za selektivan i neobjektivan pristup, a da se apelant spominje samo u dijelu u kojem autor članka navodi da je Milorad Dodik pozvao Tužiteljstvo BiH da "konačno" otvori postupak o ovom slučaju uz upozorenje da će otkazati suradnju s njima pošto su, prema njegovom mišljenju, "selektivni, neobjektivni i ne žele da procesuiraju pojedince iz Transparencyja".

16. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak prvotuženog (bez navođenja nadnevka objave) na str. 2. i 3. pod nazivom "Leka i Mario tražili novac", Osnovni sud je utvrdio da je autor tog članka napisao da su Leka i Mario prvo tražili 5.000,00 eura i laptop, a kasnije, kada su vidjeli da Nedeljko Đekanović i Momčilo Komljenović ne pristaju, snizili su cijenu na 5.000,00 KM i laptop. U tom članku, kako je naveo Osnovni sud, apelant se spominje samo na početku članka gdje autor navodi: "Ljubinko Leković, zvani Leka, bivši radnik Transparency International, tražio novac kako bi bili skinuti sa crne liste..."

17. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi 4. srpnja 2018. godine pod naslovom "Transparency me optužuje ukradenim dokumentima", Osnovni sud je utvrdio da je autor tog članka naveo da je profesor

Muris Čičić, dekan Ekonomskog fakulteta u Sarajevu, rekao "Nezavisnim": "Transparency International" me na osnovu pokradenih dokumenata optužio da sam sebi dodjeljivao dodatne naknade na platu", a u nastavku teksta je navedeni profesor naveo da su problemi nastali kada su sa Ekonomskog fakulteta ukradeni dokumenti među kojima su dvije odluke, koje se tiču naknada za njegovu profesorsku plaću i naknade za objavu "nastavke", što ukupno iznosi oko 2.000,00 KM, te odluka o formiranju kolegija dekana upravljačkog tijela fakulteta. Autor je u prijepornom tekstu naveo da su, prema tvrdnjama profesora Čičića, navedeni dokumenti poslužili "Transparenciju" da od ministra obrazovanja Safeta Keše zatraži da ispita navode da se on služi nezakonitostima. Dalje se u tekstu apelant spominje i u dijelu kada se navodi da je Čičić napisao pismo u kojem je predstavnike "Transparencija" pozvao da dođu na fakultet, kako bi stekli uvid u pravilnike prema kojima su odluke o naknadama donesene.

18. Čitanjem dokaza koji je predložio apelant, novinskog članka koji je objavio prvotuženi 5. srpnja 2008. godine pod naslovom "Lekoviću sam dao 20.000 eura", Osnovni sud je utvrdio da je u tom novinskom članku u naslovu Vrljanović rekao da je Lekoviću dao 20.000 eura, a da se apelant u tom članku spominje samo kada se o Lekoviću govori kao apelantovom uposleniku i da je Leković kod apelanta radio četiri godine.

19. Pročitan je dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je prvotuženi objavio 8. srpnja 2008. godine pod naslovom "Boris Divjak znao za reketiranje" u kojem autor članka navodi da je Vladimir Latinović, "zaštićeni svjedok", u ekskluzivnoj ispriji o provjerama o "crnim listama" izjavio da je Boris Divjak znao za reketiranje i da pretpostavlja da bi imenovani mogao biti šef operacije, jer je, kako tvrdi, bio nazočan sastanku na kojem se otvoreno govorilo o reketiranju. U članku je navedeno da je Boris Divjak, predsjedatelj Odbora ravnatelja apelanta, znao za reketiranje smijenjenih zvaničnika i biznismena iz RS, jer je prošle godine bio nazočan povjerljivom sastanku u Banjaluci na kojem se govorilo o tome. Prema ocjeni Osnovnog suda, u tom članku se apelant spominje samo kada se spominje Ljubinko Leković (bivši apelantov uposlenik) izdvojivši kao ilustraciju dio teksta "Latinović tvrdi da je prevarantska shema trajala od 2004. godine, kada je počeo sarađivati sa Lekovićem koji je tada radio kao pravni savjetnik u "Transparenciju", te "on tvrdi da je Leković od prevare sebi obezbijedio visoki životni stil kakav ne bi mogla podnijeti njegova plata u "Transparenciju".

20. Čitanjem dokaza koji je predložio apelant, novinskog članka koji je objavio prvotuženi na strani 3. od 9. srpnja 2008. godine pod nazivom "Nudili mi pomoć da me skinu sa crne liste", Osnovni sud je utvrdio da je autor tog članka na naslovnicu navedenog članka napisao da je Nemanja Vasić, bivši ravnatelj Direkcije za puteve RS, potvrdio da je i on bio žrtva reketaša i da su mu nudili pomoć da se skine sa "crne liste", a da se apelant u tekstu spominje samo kada se govori o Ljubinku Lekoviću, koji je radio kod apelanta.

21. Čitanjem dokaza koji je predložio apelant, novinskog članka koji je prvotuženi objavio na strani 3. od 9. srpnja 2008. godine pod naslovom "TI najavio tužbu" i odgovor Kolegija prvotuženog apelantu pod naslovom "TI ne interesuje istina", Osnovni sud je utvrdio da se u članku navodi: "Vasić: Nudili mi da me skinu sa crne liste", te da se ponovno spominje zaštićeni svjedok koji je sad označen kao "pokajnik". Osnovni sud je objasnio da autor u tekstu navodi da je Srđan Blagovčanin izjavio da se na tendenciozan i zlonamjeran način dovodi u svezu TIBiH sa navodnom praksom reketiranja navodnih biznismena iz RS, kreirajući na takav način atmosferu javnog linča. Prema ocjeni Osnovnog suda, iz sadržaja novinskog članka ne može se utvrditi da je tuženi oklevetao apelanta osim što je u cijelosti prenio izjavu Srđana Blagovčanina.

22. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi na strani 4. od 11. srpnja 2018. godine pod naslovom "Provjeravamo navode o iznudama", Osnovni sud je utvrdio da je u tom tekstu spomenut apelant u kontekstu kada autor članka iznosi izjavu Pene da je poslije medijskih svjedočenja više biznismena i smijenjenih zvaničnika koji tvrde da su bili na meti reketiranja pokrenuta provjera na terenu u svezi sa "slučajem 'Transparencija'". Osnovni sud je zaključio "da se ni u ovom tekstu ne govori o apelantu, već se samo spominje u kontekstu navedenog".

23. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi na strani 2. od 12. srpnja 2008. godine pod naslovom "Prijavljen i službenik 'Transparencija'", Osnovni sud je utvrdio da se apelant spominje samo u naslovu kada se govori da je prijavljen službenik iz "Transparencija" i dalje u tekstu se apelant spominje samo u tom kontekstu.

24. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, novinski članak koji je objavio prvotuženi na strani 3. od 19. srpnja 2008. godine pod naslovom "Crne liste u odjelu za organizirani kriminal", Osnovni sud je utvrdio da se apelant spominje u uvodnom dijelu članka, kada se govori da je policija RS prijavila tri osobe, među njima i apelantovog bivšeg službenika, zbog sumnji da su umiješani u prevare i iznude.

25. Uvidom u dokaze koje je predložio apelant, pisanu korespondenciju apelanta i dekana Ekonomskog fakulteta u Sarajevu Murisa Čičića, Osnovni sud je utvrdio da se u korespondenciji ne spominje apelant i da ona nije javno objavljena trećim osobama i da se takav dokaz ne može uzeti kao dokaz protiv tuženih.

26. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, čitanjem zahtjeva za dostavu dokaza apelantovog opunomoćenika upućenog tuženim sa 1. listopada 2008. godine sa dostavnicom, Osnovni sud je utvrdio da se apelantov opunomoćenik obratio tuženim za dostavu dokaza-iskaza zaštićenog svjedoka i ovaj dokaz ni u kom slučaju ne može biti dokaz koji je podoban za utvrđenje činjeničnih navoda iz tužbe vezanih za klevetu na koju se apelant poziva.

27. Uvidom u dokaz koji je predložio apelant, čitanjem odgovora Tužiteljstva BiH broj KT-306/08 od 27. listopada 2008. godine, utvrđeno je da je navedeno Tužiteljstvo odgovorilo da se ne može dostaviti izjava zaštićenog svjedoka zbog toga što u toj fazi Vladimir Latinović nije bio svjedok, već osumnjičena osoba, pri čemu je Osnovni sud naglasio da se ni taj dokaz ne može dovesti u svezu sa apelantovim tužbenim zahtjevom.

28. Osnovni sud je ocijenio irelevantnim i druge dokaze koje je apelant predložio, i to apelantove zahtjeve upućene MUP-u RS radi dostave iskaza zaštićenog svjedoka Vladimira Latinovića, potom, uvid u novinski članak od 3. prosinca 2008. godine u listu "Politika" o tome kako prepoznati dirigitiranu kampanju, te dokaz čitanjem novinskog članka koji je objavio prvotuženi 5. prosinca 2008. godine u kojem dekan Ekonomskog fakulteta optužuje apelanta da ga ucjenjuje, jer se u tekstu ne spominje apelant.

29. Potom se Osnovni sud, nakon pojedinačne ocjene izvedenih dokaza koje je predložio apelant (dokaz tuženih, zapisnik sa ročišta za glavnu raspravu Osnovnog suda broj 71 0 P 026225 08 od 13. prosinca 2011. godine, saslušanjem svjedoka Vladimira Latinovića i novinara "Glasa Srpske", nije prezentiran prilikom pojedinačne ocjene dokaza), pozvao na relevantne odredbe Zakona o zaštiti od klevete, i to čl. 1, 5, 8, 11. stavak 1, i 13, potom, Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), i to čl. 154. stavak 1. i 200, kao i Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) koje je citirao.

30. Osnovni sud se, prije svega, osvrnuo na prigovor tuženih o nemogućnosti da se prouzroči nematerijalna šteta pravnoj osobi ocijenivši ga neutemeljenim pozivom na odredbu članka 5. Zakona o zaštiti od klevete. U svezi s tim je još pojašnjeno da nije

prijeporno da je apelant pravna osoba, ali sukladno članku 5. Zakona o zaštiti od klevete, i pravna osoba može imati povrijeđen ugled s tim da se ne radi o duševnim patnjama, ali se radi o naknadi štete zbog klevete koja se dosuđuje i fizičkim i pravnim osobama.

31. Potom je Osnovni sud naveo da nije prijeporno da su tuženi u više članaka koji su objavljeni u razdoblju od 1. do 19. srpnja 2018. godine objavljivali tekstove različitog sadržaja, ali da se apelant u prijepornim tekstovima spominje tek u kontekstu Ljubinka Lekovića, tada apelantovog uposlenika, koji se dovodi u svezu sa reketiranjem visokih dužnosnika RS. Osim toga, prema mišljenju Osnovnog suda, navodi iz prijepornih tekstova predstavljaju iznošenje i izražavanje mišljenja u svezi sa tadašnjim događajima. Potom je Osnovni sud naveo da su prijeporni članci pisani na temelju izjava svjedoka Vladimira Latinovića, koji je u vrijeme objave prijepornih članaka imao više pres-konferencija na kojima je iznosio detalje u svezi sa prijepornom aferom, a imenovani je u svom iskazu potvrdio da prijeporni tekstovi u potpunosti odgovaraju njegovim iskazima. Iskazu ovog svjedoka sud je poklonio punu vjeru, jer je svjedok bio odlučan u svom kazivanju kako je afera počela i zašto, kao i da je o aferi sâm obavijestio policiju, dakle, bio je spreman i na sankciju samo da bi obznanio kako je bilo i što je bilo. Osim toga, Osnovni sud je u cijelosti poklonio vjeru i iskazima svjedoka, novinara "Glasa Srpske" Dragana Risojevića i Gorana Maunage, koji su u iskazima bili uvjerljivi, navodeći da su bili dio tima, da su u svemu vjerno prenosili iskaze Vladimira Latinovića, kojeg su od početka zvali "zaštićeni svjedok", pri tome su naglasili da su iskaze Vladimira Latinovića provjeravali tako što su zvali ljude koje je navodio i da se u svim tekstovima apelant spominjao samo u kontekstu Ljubinka Lekovića, apelantovog uposlenika. Još je navedeno da su tuženi pisali o javnom interesu i sa najboljim namjerama. Prema ocjeni Osnovnog suda, u prijepornim tekstovima tuženi nisu izrazili tvrdnju (kao činjenicu čija bi se istinitost ili neistinitost mogla dokazati), pa sukladno tome, ponašanje ovih tuženih pri izražavanju navoda iz teksta nema karakter klevete kako je definira Zakon o zaštiti od klevete, koja bi prouzročila štetu apelantovom ugledu. Pri tome je naglašeno da se radi o iznošenju izjava Vladimira Lekovića i dr. koje su vjerno prenesene u tekstovima, a pravo na slobodno izražavanje štiti i članak 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), kao i Zakon o zaštiti od klevete.

32. Osnovni sud je potom zaključio da se u vrijeme podnošenja tužbe u medijima, pisanim i elektronskim, pisalo i govorilo o prijepornoj aferi, o "crnim listama" i kompletnoj situaciji o kojoj je informirana javnost u tom razdoblju, pa se stoga pisanje tuženih ne može smatrati klevetom, već upravo kao iznošenje njihovog mišljenja. Osim toga, ponuđenim dokazima apelant nije dokazao da je trpio štetu, ni u čemu se ta šteta ogleda, pozivajući se na odredbe čl. 7. i 123. ZPP, a teret dokazivanja u predmetnoj pravnoj stvari je bio na apelantu, koji sudu nije dostavio niti jedan dokaz na okolnosti visine tužbenog zahtjeva, niti je dokazao osnovu tužbenog zahtjeva, te je zbog tog razloga i odlučeno kao u izreci presude.

33. Odlučujući o apelantovom prizivu Okružni sud je Presudom broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. rujna 2015. godine priziv odbio i prvostupanjsku presudu potvrdio uz odbijanje apelantovog zahtjeva za naknadu troškova za sastavljanje priziva. Apelant je u prizivu naveo da je tuženi u prijepornim tekstovima iznosio tvrdnje na apelantov račun da se bavi reketiranjem, da obrađuje i izvlači od pojedinaca 1.000,00 eura da bi ih skinuo sa "crne liste" OHR-a, da se u njegovim prostorijama falsificiraju ID kartice i lažna dokumentacija, da apelant ulazi u prostorije Porezne uprave i prepada ravnatelje, a da je to, zapravo, iznošenje i prenošenje izražavanja neistinitih informacija i činjenica. U svezi

sa takvim prigovorima, Okružni sud se pozvao na odredbe čl. 5. i 6. Zakona o zaštiti od klevete, te članak 10. Europske konvencije, a sukladno sadržaju iskaza Vladimira Latinovića, proizlazi da je on obavještavao javnost i davao izjave novinarima putem konferencija za tisak o prijepornoj aferi i "crnim listama" a koje je dobivao od apelantovog uposlenika Ljubinka Lekovića, koji je tvrdio da je apelant dobivao anonimne prijave za korupciju sa imenima uglednih ljudi, gospodarstvenika i ljudi iz politike koji su bili na položajima i da su te osobe bile žrtve ucjenjivanja kako bi se skinule sa "crne liste".

34. Prema ocjeni Okružnog suda, prvostupanjski sud je analizom svakog prijepornog članka, ocjenjujući iskaze svjedoka koji su naveli da su prikupljali informacije o imenima ljudi koji su bili ucjenjivani, a te informacije su objavljivali u prijepornim člancima, pravilno zaključio da su tuženi prijeporne članke pisali u općem javnom interesu i sa najboljim namjerama, kako bi o aferama o "crnim listama" obavijestili javnost. Prema ocjeni Okružnog suda, prenošenje takvih informacija ne dovodi do odgovornosti tuženih, u smislu članka 5. Zakona o zaštiti od klevete. Osim toga, kako je istaknuo Okružni sud, prenošenje sadržaja izjava trećih osoba koje su bile žrtve ucjenjivanja ne predstavljaju uvredu za apelanta, jer apelant tijekom postupka nije dokazao da mu je prijepornim člancima nanescena šteta ugledu.

35. U svezi s apelantovim tvrdnjama da je štetu pretrpio na način da je u javnosti kritiziran i prikazan kao neprijatelj, strani plaćenik i reketaš, što je dovelo do zatvaranja ureda koji je radio u Banjaluci i da, stoga, i danas trpi nepovjerenje lokalnog pučanstva, jer je upravo svrha njegovog postojanja da pruža besplatnu pravnu pomoć građanima u borbi protiv korupcije, Okružni sud je naveo da sadržaj prijepornih novinskih članaka ne sadrži elemente klevete, jer se radi o iznošenju informacija koje su tuženi prikupili od osoba koje su bile reketirane i prijavljene na "crnim listama", pa su tuženi samo prenosili informacije koje su sakupili od tih osoba. Sukladno tome, Okružni sud je naveo da kod apelanta nije došlo do povrede ugleda, jer oni nisu doveli do zabrane rada i prestanka aktivnosti apelanta. Budući da je odbijen zahtjev za isplatu naknade nematerijalne štete, odbijen je apelantov zahtjev da prvotučeni objavi izreku presude, jer su ti zahtjevi u međusobnoj vezi.

36. Vrhovni sud je Rješenjem broj 71 0 P 025349 15 Rev od 30. lipnja 2016. godine reviziju odbacio kao nedozvoljenu, jer nije ispunjen uvjet dopuštenosti revizije iz članka 237. stavak 2. ZPP.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

37. Apelant smatra da je pobijanim presudama povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije. Apelant, između ostalog, navodi da je tijekom postupka uspio dokazati da je kazneni postupak na koji se tuženi u prijepornim člancima pozivao okončan obustavom postupka, te da kazneni postupak nije bio ni pokrenut u vrijeme pisanja prijepornih članaka. Dalje, navodi da je pred sudovima RS zatražio zaštitu zbog neistinitog pisanja koje je dobilo oblik organizirane kampanje sa ciljem da se uništi apelantov ugled, obesmisli njegov rad i da se time primora da prestane raditi. Potom, apelant navodi da su tuženi u prijepornim tekstovima pisali o navodnim izjavama policiji RS, Tužiteljstvu BiH, o pokretanju istrage, koristeći termine "zaštićeni svjedok" ili "svjedok pokajnik" svjesno i sa namjerom da se kod čitatelja stvori slika da je apelant, odnosno njegovi djelatnici reketaši, iznudaivači, da se ne bore protiv kriminala, nego da sudjeluju u njemu, da apelant manipulira prijavama građana i sl. Apelant detaljno prezentira prijeporne tekstove i njihove naslove apostrofirajući dijelove kojima se apelant dovodi u svezu sa

kriminalom i manipulacijama, napominjući da su svi prijevorni članci, izuzev dva, još uvijek dostupni na web-stranici tuženih. Pri tome apelant naglašava da pobijane odluke ne sadrže činjenice iz kojih se može vidjeti na temelju čega se izvodi zaključak da apelantov ugled nije povrijeđen, jer sudovi navode "pobrojani novinski članci" tako da radnja kao osnova za naknadu štete ostaje nepoznata, ali se, s druge strane, zdravo za gotovo prihvaća postojanje "crnih listi", "afera" pri čemu se ne nude dokazi za istinitost takvih tvrdnji. Nedostatak iskrene namjere tuženog da postupa profesionalno i u dobroj namjeri nabolje ilustriraju članci koje je tuženi objavio 8. srpnja 2008. godine, i to apelantov članak pod nazivom "TI najavio tužbu" u kojem je tuženi iznio i svoja stajališta u pogledu organiziranog pisanja, ali i tekst Uredivačkog kolegija prvotuženog pod naslovom "TI ne interesuje istina" u kojem, u istom broju, tuženi odmah iznose svoje stajalište pitajući se jesu li "Nezavisne novine" krive što su objavili njihove ispovijesti. Apelant tvrdi da tuženi nisu postupali dobronamjerno, kako bi javnosti pružili točne i pouzdane informacije, sukladno novinarskoj etici. Nemoguće je prihvatiti stajalište redovitih sudova da se, zapravo, radi o apelantovom djelatniku, a ne o apelantu u kontekstu opsega štete, jer nije utvrđena i činjenica da je riječ o bivšem apelantovom djelatniku i da je apelant bio obuhvaćan naslovima i to ne samo u odnosu na uposlenike nego i osobnim imenovanjem. Naziv apelanta je u tekstovima spomenut više puta od imena uposlenika. Apelant tvrdi da mu je prijevornim novinskim člancima narušen ugled i da štetne posljedice i dalje trpi, jer se broj korisnika znatno smanjio. Apelant smatra da redoviti sudovi u konkretnom slučaju nisu napravili pravičnu ravnotežu između slobode izražavanja i zaštite apelantovog ugleda pozivajući se na standarde Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud). Ako članak 10. Europske konvencije i Zakon o zaštiti od klevete uključuju novinarsku obvezu da se provjeri istinitost informacija, odnosno obvezu da se suzdrži od iznošenja ili prenošenja nečeg neistinitog što za drugog predstavlja uvredu, a od čega Okružni sud polazi u svojoj praksi (AP 1819/07, AP 1750/07 i dr.), nejasno je kako je taj sud takav standard izostavio u ovom slučaju. Predloženo je da se apelacija usvoji.

b) Odgovor na apelaciju

38. U odgovoru na apelaciju Okružni sud je, između ostalog, naveo da članci koji su predmetom zahtjeva u sebi ne sadrže klevetu i nanošenje povrede apelantovom ugledu, jer predstavljaju informacije koje su tuženi prikupili od osoba koje su reketirane i prijavile treće osobe, a događaji koji su pratili objavljivanje nisu doveli do zabrane rada apelanta.

39. Osnovni sud je naveo da je u postupku postupao sukladno zakonu i da je odluku obrazložio, te da i dalje ostaje pri razlozima danim u obrazloženju svoje presude.

40. Tuženi je u iscrpnom odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenio neutemeljenim predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana. Tuženi su se u odgovoru iscrpno bavili naknadom štete koju apelant potražuje smatrajući da apelant kao pravna osoba ima pravo samo na naknadu materijalne štete a takvu štetu tijekom postupka nije dokazao. Osim toga, sudovi su pravilno odbili apelantov tužbeni zahtjev u svezi sa naknadom nematerijalne štete, jer apelant ni taj vid štete nije dokazao budući da se apelant tijekom postupka ograničio samo na dokazivanje činjenice o navodno počinjenoj kleveti, a zanemario je da dokaže opseg i vrstu štete.

V. Relevantni propisi

41. U Zakonu o zaštiti od klevete ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanесenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili prenošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen, i ne primjenjuje se samo za izražavanja koja se smatraju korisnim ili neuvredljivim nego, takođe i za ona koja mogu da uvrijede, šokiraju ili uznemire;

v) sredstva informisanja imaju vrlo značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni posmatrači i snabdjevači javnosti informacijama.

Član 5. st. (1), (2) i (3)

Odgovornost za klevetu

(1) Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili prenošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

(2) Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namjerno ili usled nepažnje iznijelo ili prnelo izražavanje.

(3) Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili prenošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primjenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sljedećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamjernost i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, vjerovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica, i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 11. stav (1)

(1) Naknada štete vrši se isključivo sa namjerom nadoknade štete nanесene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mjere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos

dodijeljene štete mogao imati za posljedicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

Član 13.

Ovaj zakon je lex specialis u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primjenjivaće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

VI. Dopustivost

a) Dopustivost u odnosu na pravo na slobodu izražavanja

42. Pri ispitivanju dopustivosti apelacije u odnosu na apelacijske navode o kršenju prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. stavak (3) točka h) Pravila Ustavnog suda.

43. Članak VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud također ima prizivnu nadležnost za pitanja iz Ustava koja se pojave na temelju presude bilo kojeg drugog suda u Bosni i Hercegovini.

Članak 18. stavak (3) točka h) Pravila Ustavnog suda glasi:

Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

h) apelacija je ratione materiae inkompatibilna sa Ustavom.

44. Iz apelacije i presuda redovitih sudova nedvojbeno proizlazi da je apelant u konkretnoj pravnoj stvari imao procesnu poziciju tužitelja tražeći naknadu štete zbog klevete, što znači da tužbeni zahtjev nije bio upravljen protiv apelanta radi nekog njegovog izražavanja. Pošto članak 10. Europske konvencije štiti slobodu izražavanja, a stavak 2. ovog članka regulira u kojim slučajevima ta sloboda može biti ograničena, Ustavni sud, podržavajući vlastitu praksu u predmetima koji su sa ovog aspekta pokretali gotovo identična pravna pitanja (vidi, Ustavni sud, Odluka broj AP 90/06 od 6. srpnja 2007. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavisud.ba, stavak 18), smatra da apelant u pobijanom postupku nije bio "žrtva" kršenja članka 10. Europske konvencije. U konkretnom slučaju predmetni postupak se nije ticao apelantovog prava na slobodu izražavanja, pa se navodi u svezi s povredom članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije moraju odbaciti kao *ratione materiae* inkompatibilni sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

45. Imajući u vidu odredbu članka 18. stavak (3) točka h) Pravila Ustavnog suda, prema kojoj će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ukoliko je *ratione materiae* inkompatibilna s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

b) Dopustivost u odnosu na pravo na pravično suđenje

46. U odnosu na navode o kršenju prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud naglašava da, sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima i apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

47. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

48. U konkretnom slučaju predmet pobijanja apelacijom je Rješenje Vrhovnog suda broj 71 0 P 025349 15 Rev od 30. lipnja

2016. godine koje je apelantov opunomoćenik primio 31. kolovoza 2016. godine, a apelacija je podnesena 26. listopada 2016. godine, dakle, pravodobno, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Međutim, pobijano rješenje ne predstavlja konačnu odluku u ovom predmetu budući da je revizija odbačena kao nedozvoljena iz čega slijedi da revizija nije bila učinkovit pravni lijek. Sukladno tome, Presuda Okružnog suda broj 71 0 P 025349 15 Gž 2 od 7. rujna 2015. godine predstavlja konačnu odluku. Budući da je apelant protiv navedene odluke podnio apelaciju koja je odbačena kao preuranjena (vidi točku 2. ove odluke) apelant je zadržao pravo da nakon procesne revizijske odluke podnese novu apelaciju, što je apelant i učinio. Stoga, apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

49. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija u ovom dijelu ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

50. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njegova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Međutim, Ustavni sud ima u vidu da je pobijanim odlukama odbijen apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda koja mu je, prema apelacijskim tvrdnjama, prouzročena prijetnjama izražavanjima tuženih. Sukladno tome, kako se suština apelantovog zahtjeva odnosi na zaštitu "prava na ugled", koje je zaštićeno člankom 8. Europske konvencije, Ustavni sud će, slijedeći praksu Europskog suda, u konkretnom slučaju ispitati jesu li redoviti sudovi dali dovoljne i relevantne razloge za uskraćivanje apelantu tražene satisfakcije u svezi sa prijetnjama izražavanjem tuženog (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 2043/12 od 22. prosinca 2015. godine, točka 22, dostupna na www.ustavisud.ba).

51. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka stavak 2 što uključuje:

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

52. Članak 8. Europske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

53. Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant pravna osoba, a da je temeljna svrha članka 8. Europske konvencije zaštita pojedinaca od arbitarnog miješanja vlasti u njihova prava garantirana člankom 8. Europske konvencije. Ustavni sud se, u svezi s tim, poziva na Odluku broj AP 768/16 u kojoj je detaljno razmotreno pitanje zaštite prava na ugled pravne osobe (vidi, Ustavni sud, Odluka broj AP 768/16 od 6. lipnja 2018. godine, st. 31-34, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavisud.ba). Dakle, slijedeći navedenu praksu, činjenicu da se apelant u apelaciji pozvao na zaštitu prava na ugled, te činjenicu da su redoviti sudovi jasno ukazali da, sukladno odredbi članka 5. Zakona o zaštiti od klevete, i pravnoj osobi može biti povrijeđen ugled s tim da se ne radi o duševnim patnjama, već o naknadi štete zbog klevete koja se dosuđuje fizičkim, ali i pravnim

osobama, jer je osnova za naknadu kleveta, Ustavni sud u takvim okolnostima ne uočava problem da apelacijske prigovore sagleda u svjetlu zaštite "prava na ugled", što je, zapravo, i suština apelacijskih prigovora.

54. Sukladno navedenom, Ustavni sud će ispitati jesu li redoviti sudovi pobijanim odlukama postigli pravičan balans između prava tuženih na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije i prava apelanata na zaštitu njihovog ugleda. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Europskog suda u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke* (vidi, Europski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* (broj 2) (GC), broj 40660/08 i 60641/08, st. 109-113, ECHR 2012. godine). Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i što je predmet izvješćivanja, ponašanje osobe o kojoj je riječ prije objave i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Ustavni sud smatra da su navedeni kriteriji *mutatis mutandis* primjenjivi i u konkretnom slučaju.

55. Ustavni sud zapaža da apelant ukazuje na brojne prigovore i propuste redovitih sudova, ocjenjujući da redoviti sudovi tijekom postupka nisu postigli pravičan balans između njegovog prava na ugled i nepobitnog prava tuženih na slobodu izražavanja. Apelant, između ostalog, tvrdi da sudovi nisu analizirali prijevorna izražavanja, da je radnja kao osnova za naknadu štete ostala nepoznata, da su prijevornim izražavanjima iznesene neistinite činjenice, da tuženi nisu postupali *bona fide* i sl. Sa druge strane, redoviti sudovi su odbili tužbeni zahtjev smatrajući da je postojao javni interes da se javno obznani "afeta reketiranja", da su tuženi postupali sa najboljim namjerama, da je prijevornim izražavanjem, zapravo, izneseno mišljenje u svezi sa tadašnjim događajima, a da su tuženi vjerno prenijeli izjave svjedoka Vladimira Latinovića, koji je u tom razdoblju imao više pres-konferencija na kojima je iznosio detalje u svezi sa prijevornom aferom, da su novinari "Glasa Srpske" tražili izjave "reketiranih" biznismena RS, da su tuženi sve vjerno prenijeli u prijevornim člancima, što su potvrdili i svjedoci, te da, stoga, ne postoji kleveta, a da apelant nije ni dokazao da mu je šteta pričinjena.

a) Doprinos raspravi od javnog interesa

56. Dovodeći kriterije iz točke 54. ove odluke u svezu sa konkretnim slučajem, Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi imali u vidu da je u konkretnom slučaju postojao javni interes da se javnost obavijesti o korupciji, što podržava i Ustavni sud, jer je pitanje korupcije tema koja, bez ikakve dvojbe, zaslužuje pozornost javnosti.

b) Koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ

57. Apelant je registriran kao udruga čiji je cilj suzbijanje korupcije i koja predstavlja dio međunarodne mreže "Transparency International" sa sjedištem u Berlinu. Dakle, apelant ne predstavlja dio državnog aparata, niti je javno poduzeće, niti velika kompanija. Međutim, apelant je svojim djelovanjem upućen na javnost i kao takav djeluje i istupa javno, pa je, stoga, i prag njegove prihvatljive kritike veći.

c) Predmet izvješćivanja

58. U svezi s predmetom izvješćivanja, Ustavni sud zapaža da je tuženi u razdoblju od 1. do 19. srpnja 2008. godine objavio više novinskih članaka u kojima se apelant, odnosno njegovi djelatnici (ne samo Ljubinko Leković već i Boris Divjak, predsjedatelj Odbora ravnatelja apelanta) dovode u svezu sa korupcijom, odnosno reketiranjem biznismena RS kako bi se skinuli sa "crne liste" OHR-a. Ono što je očigledno iz obrazloženja prvostupajnske presude jeste to da prvostupajnski sud prijevorna izražavanja nije citirao, već je samo citirao naslove tekstova, a prijevorne dijelove tekstova je, uglavnom, prepričao, u smislu da

se apelant u prijevornim člancima spominje samo kada se spominje njegov (bivši) uposlenik Ljubinko Leković, pa bi ilustracije radi, u tom pravcu naveo tek dio teksta. Ustavni sud ukazuje samo na neke od naslova prijevornih tekstova: "Radnici 'Transparency International' reketirali biznismene iz RS", "'Transparency' me optužuje ukradenim dokumentima", "TI ne interesuje istina", "Tražili 10.000 KM da ga skinu sa crne liste", "Boris Divjak znao za reketiranje", "Prijavljen i službenik 'Transparencyja' i sl. pod kojima su tuženi u razdoblju od 1. do 19. srpnja 2008. godine objavljivali tekstove prijevornog sadržaja.

59. Obzirom na brojna pitanja koja se apelacijom postavljaju, između ostalog, da je radnja kao osnova za naknadu štete ostala nepoznata, da su prijevornim izražavanjima iznesene neistinite činjenice, a ne mišljenje, kako to tvrdi redoviti sudovi, Ustavni sud je izvršio uvid u prijevorne tekstove.

60. Ustavni sud podsjeća da se u predmetima koji pokreću pitanje klevete prijevorna izražavanja i izjave moraju sagledavati u kontekstu različitih aspekata, dovodeći prijevorno izražavanje u kontekst svih relevantnih okolnosti tog slučaja. Ta obveza proizlazi i iz odredbe članka 6. stavak (2) Zakona o zaštiti od kleveta koja propisuje "kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, osobito uključujući: način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošenja izražavanja, narav i stupanj prouzročene štete, dobronamjernost i pridržavanje općeprihvaćenih profesionalnih standarda od štetnika, vjerojatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak sadrži li izražavanje objektivnu i točnu informaciju o izražavanju drugih osoba, i odnosi li se na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja".

61. Potom, Ustavni sud podsjeća da su redoviti sudovi, nakon analize prijevornog izražavanja, imali obvezu napraviti jasnu razliku između činjenica i mišljenja, jer se postojanje činjenice može dokazati, a za istinu se na temelju vrijednosne ocjene ne može dati dokaz (vidi, Europski sud, *Lingens protiv Austrije*, presuda od 8. srpnja 1986. godine, Serija A broj 103, stavak 46, i Ustavni sud, Odluka broj AP 1005/04 od 2. prosinca 2005. godine). Pri tome treba naglasiti da i mišljenje mora imati činjeničnu osnovu koja ga može potkrijepiti, jer, u protivnom, može biti pretjerano (vidi, Europski sud, *Feldek protiv Slovačke*, presuda od 12. srpnja 2001. godine, predstavka broj 29032/95, stavak 76).

62. Ustavni sud, prije svega, zapaža da se radilo o velikom broju tekstova koji su objavljivani na "udarnim" stranicama, da je u jednom broju objavljivano više tekstova i da su prijevorni tekstovi zahtijevali detaljnu analizu redovitih sudova. Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi, odbivši tužbeni zahtjev, smatrali da je dostatno da su tuženi tijekom postupka naveli da su vjerno prenijeli izražavanje Vladimira Latinovića, koji je svoje "iskaze" dao na pres-konferenciji za medije (Ustavni sud napominje da se ne radi o zapisnicima danim u istrazi pred nadležnim tijelima, kako je to navedeno u tekstu pod nazivom "Radnici 'Transparensi Internešnela' reketirali biznismene iz RS" od 1. srpnja 2018. godine) i da su novinari "Glasa Srpske" kontaktirali sa "reketiranim" biznismenima RS, te da se prijevorna izražavanja, zapravo, mogu podvesti pod mišljenje, jer u tekstovima nisu iznesene nikakve tvrdnje čija bi se istinitost morala dokazivati.

63. Protivno takvom obrazloženju, Ustavni sud smatra da su u prijevornim tekstovima, uglavnom, prenesene činjenične tvrdnje, i to ozbiljne optužbe na račun apelantovih uposlenika, te da je u svezi s tim i sâm apelant na više mjesta doveden u svezu sa prijevornim događajima. U svezi s tim, Ustavni sud, u smislu ilustracije, ukazuje na neke dijelove prijevornih tekstova. U tekstu koji je objavljen 1. srpnja 2008. godine, na stranama 2. i 3, pod naslovom "Dvojica radnika 'Transparensi Internešnela' i Bogdan Novaković, pomoćnik ravnatelja Uprave za neizravno oporezivanje, sudjelovali su u reketiranju smijenjenih zvaničnika i

biznismena iz Republike Srpske, u opsežnoj mreži prevara vezanih za crne liste međunarodne zajednice", navedeno je: "Kako tvrdi ('zaštićeni svjedok') grupa je do podataka, između ostalog, dolazila preko prijave koje su zaprimane u 'Transparensiju', dok su informacije kasnije dopunjavali članovi grupe iz Uprave za indirektno oporezivanje sa podacima vezanim za potencijalne žrtve i njihove poslovne aktivnosti. Za tako nešto bile su potrebne i ID kartice, legitimacije i još neka lažna dokumentacija koja se falsifikovala u prostorijama 'Transparensija' u Banjaluci", "Novaković je 'Transparensiju' davao podatke iz UIO na osnovu kojih su ucjenjivali ljude", "'Transparensi' je ušao i u Poresku upravu u vrijeme kada je Mišo Đurić bio direktor, a njegov zamjenik Ljubo Golijanin. Isprepadali su Golijanina kojeg sam ja vodio na razgovor u Zagreb." Iz teksta koji je objavljen pod naslovom "Miloš Lazović tvrdi da je bio žrtva reketaša iz 'Transparensi Internešnela' -Tražili 10.000 KM da ga skinu s crne liste", objavljenog 2. srpnja 2008. godine na strani 2, između ostalog, proizlazi: "Grupa ucjenjivača, među njima i Ljubinko Leković, radnik 'Transparensi Internešnela', tražili su 10.000 maraka kako bi me skinuli s crne liste međunarodne zajednice", tvrdi Miloš Lazović, bivši ravnatelj "Telekoma Srpske" u Foči. Ustavni sud je naveo samo neke dijelove prijetnih tekstova (a ima ih veliki broj i u svakom tekstu se apelant spominje ili u naslovu ili u različitim kontekstima, a Ljubinko Leković u svakom tekstu kao tadašnji ili kao uposlenik, odnosno bivši apelantov uposlenik) iz kojih, zapravo, ne proizlazi da se radi tek o mišljenju "zaštićenog svjedoka" ili mišljenju žrtava reketiranja, koje u osnovi nema tvrdnje čija bi se istinitost morala dokazivati. Upravo činjenica da je povodom prijetnih tekstova pokrenuta kaznena istraga pred nadležnim tijelima govori da se radilo o ozbiljnim optužbama.

64. Dakle, prema ocjeni Ustavnog suda, protivno obrazloženju redovitih sudova, u prijetnim tekstovima su u bitnom prenesene činjenične tvrdnje koje su bile predmetom istražnog kaznenog postupka. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća na stajalište Europskog suda izneseno u predmetu *Europapress Holding d.o.o. protiv Hrvatske* (vidi, Europski sud, aplikacija broj 25333/06, presuda od 22. listopada 2009. godine) da je dužnost medija da valjano provjere podatke koje će objaviti. Uloga novinara jeste da obavijeste i upozore javnost o društvenim pojavama čim dobiju odgovarajuće podatke. Vijesti su "prolazna roba", te odgađanje da se one objave, čak i za kratko razdoblje, može ih lako lišiti njihove vrijednosti i zanimljivosti. Uprkos tome, zahtijeva se oprezan pristup. Mediji imaju obvezu svoja istraživanja provoditi u dobroj vjeri, a prije objave postoji uobičajena novinarska obveza da se provjere činjenični navodi. Što je navod ozbiljniji, to činjenična osnova treba biti čvršća.

65. Sukladno navedenom, budući da se radilo o pitanju od javnog interesa i da su optužbe koje su iznesene u prijetnim tekstovima bile takve da ih tuženi prije objave objektivno nisu ni mogli provjeriti, osim u kaznenom postupku, Ustavni sud će u nastavku ispitati jesu li tuženi prilikom objave prijetnih tekstova postupali sukladno profesionalnim standardima, odnosno jesu li bili dobronamjerni.

66. U okolnostima konkretnog slučaja Ustavni sud podsjeća da ne postoje prepreke da mediji prenose izjave svjedoka dane u postupku pred nadležnim tijelima. Ustavni sud, također, podsjeća da mediji prilikom objavljivanja, odnosno prenošenja tvrdnji, kao u konkretnom slučaju, kada je u pitanju tema od javnog značaja i interesa, objektivno ne mogu pružiti relevantne dokaze kojima bi te tvrdnje potkrijepili. Europski sud je, čak i kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi, Europski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. lipnja 1992. godine, točka 65). Međutim, isto tako, Ustavni sud podsjeća da mediji ne mogu biti sredstva

putem kojih će se nekritički prenositi izražavanja kojima će se treće osobe diskreditirati. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da je, nakon što je apelant objavio izvješće o Vladi RS, koje je bilo negativno, uslijedila prava bujica iskaza svjedoka, "zaštićenih svjedoka", "svjedoka pokajnika" i žrtava reketiranja u kojima su se apelant i njegovi uposlenici doveli u svezu sa ozbiljnim optužbama. Također, Ustavni sud zapaža da je medijska kampanja protiv apelanta prestala kada je apelant promijenio sjedište. Ustavni sud, dalje, zapaža da je prijetno izražavanje potaklo nadležna tijela da ispituju njihovu utemeljenost. Iz raspoloživih dokumenata proizlazi da je istražni postupak pred Tužiteljstvom BiH obustavljen. Stoga, u takvim okolnostima Ustavni sud bi trebao ispitati dobronamjernost tuženih prilikom prenošenja prijetnog izražavanja, odnosno je li prijetno izražavanje imalo svrhu da se oklevetaju i diskreditiraju apelant i njegovi uposlenici, ili je svrha izražavanja bio članak 10. Europske konvencije. Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije, obrana medija je moguća ako su postupali razumno, sukladno profesionalnim standardima, dakle *bona fide*.

67. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su tuženi na okolnosti "suštinske istinitosti" navoda iz prijetnih tekstova kao dokaz predložili da se saslušaju svjedoci, i to novinari "Glasa Srpske" i Vladimir Latinović, kojem je sud poklonio punu vjeru i koji je potvrdio da su prijetni tekstovi vjerno prenijeli navode Vladimira Latinovića koje je on dao na pres-konferencijama. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da iz teksta koji je objavljen 1. srpnja 2008. godine proizlazi da se radi o svjedočenju "zaštićenog svjedoka" danom u Tužiteljstvu BiH iako su tuženi morali znati da se u tom trenutku nije vodila nikakva zvanična istraga pred navedenim Tužiteljstvom. Ustavni sud, također, zapaža da se tuženi u tom tekstu, osim što su prenijeli "mišljenje zaštićenog svjedoka" o tome kako su, između ostalih, dvojica djelatnika "Transparencija" reketirala biznismene RS i da se u prostorijama "Transparencija" falsificiraju dokumenti, niti jednom riječju nisu ogradili od iznesenog "mišljenja", niti su u tom tekstu pokušali kontaktirati sa apelantom kako bi se iznijelo stajalište druge strane. Ustavni sud, također, zapaža da su, nakon teksta koji je objavljen 2. srpnja 2008. godine (na strani 3. pod naslovom "Dodik: Vlast RS će zaštititi žrtve reketa" u kojem imenovani političar upozorava nadležne iz Tužiteljstva BiH da su selektivni i neobjektivni, jer ne žele procesuirati pojedince iz "Transparencija", kao i stajalište imenovanog da mu je poznato da uposleni u "Transparenciju" reketiraju biznismene), tuženi objavili više tekstova u kojima su prenijeli izjave navodnih žrtava reketiranja u kojima se iznose detalji u svezi sa ucjenama i imenuju osobe koje su ih reketirale (radi se o skupini ljudi u kojoj je, između ostalih, bio uključen i uposlenik Uprave za neizravno oporezivanje), i to pod naslovima "Miloš Lazović tvrdi da je bio žrtva reketaša iz 'Transparensi Internešnela'", "Sve više svjedoka tvrdi da su bili žrtve reketiranja radnika 'Transparensi Internešnela'", "Milovan Vrljanović tvrdi da je bio žrtva reketa radnika 'Transparensi internešnela'" i sl. Ustavni sud, također, uočava da su tuženi 9. srpnja 2008. godine objavili apelantov tekst pod naslovom "TI najavio tužbu" u kojem je, između ostalog, navedeno da će se navodi koji se odnose na umiješanost TIBiH u praksu navodnog reketiranja morati dokazati pred sudom i sukladno zakonu. Međutim, Ustavni sud zapaža da je Uredivački kolegij tuženih na istoj stranici istog dana objavio tekst pod naslovom "TI ne interesuje istina", što se ne čini da je sukladno novinarskoj etici da se u istom broju objavi i stajalište uređivačkog kolegija.

68. Pored toga, ono što je, također, uočljivo iz teksta tuženih jeste njihovo jasno stajalište da je sve što je izneseno u prethodnom razdoblju o umiješanosti apelantovih uposlenika u praksu reketiranja, zapravo, navodna istina bez poštivanja instituta *presumpcije nevinosti*. U tom pravcu Ustavni sud podsjeća da je u tekstu Uredivačkog kolegija tuženih, između ostalog, navedeno:

"Umjesto potrage za kriminalcima u vlastitim redovima, vi optužujete medije koji su se drznuli da istražuju nekoga od vas. Vaše pismo, stoga, doživljavamo kao pritisak na rad medija, te strahujemo za bezbjednost naših novinara, s obzirom na to što se jedan dio vašeg osoblja dovodi u vezu s ozbiljnim kriminalnim aktivnostima." Imajući u vidu takvo izražavanje Uredivačkog kolegija, te veliki broj tekstova koji su objavljeni u razdoblju od 1. do 20. srpnja 2008. godine u kojima su iznesene ozbiljne optužbe na račun apelantovih uposlenika, ali i samog apelanta, koji je stavljen u kontekst događaja o kojima je pisano, između ostalog, da se u apelantovim prostorijama falsificiraju dokumenti ili "slučaj Transparency", bez ikakvih ograda tuženih, bez poštivanja instituta *presumpcije nevinosti*, kao i naslove i podnaslove prijevornih tekstova, te namjeru tuženih da prijeporne tekstove predstave kao "svjedočenja zaštićenih svjedoka i svjedoka pokajnika" pred nadležnim tijelima RS i BiH, iako u tom trenutku zvanična istraga još nije bila počela, zapravo, govori da tuženi prilikom izvješćivanja nisu postupali *bona fide*.

69. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je istraga pred policijskim tijelima RS počela nakon medijskih svjedočenja više biznismena i smijenjenih zvaničnika, a što proizlazi iz teksta koji su tuženi objavili 11. srpnja 2008. godine na strani 4. pod naslovom "Provjeravamo navode o iznudama" u kojem ravnatelj policije RS obavještava javnost da je policija RS pokrenula provjere na terenu u svezi sa "slučajem 'Transparensi'". Istraga pred Tužiteljstvom BiH je uslijedila poslije.

70. Ustavni sud naglašava da nema nikakve dvojbe da je postojao javni interes da se javno iznesu informacije u svezi sa navodnom "afetom reketiranja", što je, zapravo, i rezultiralo istražnim postupkom pred nadležnim tijelima BiH, koji je okončan obustavom istrage, ali, isto tako, sloboda izražavanja novinara, u smislu članka 10. Europske konvencije, kada je riječ o izvješćivanju o pitanjima od općeg interesa, podliježe uvjetu prema kojem novinari djeluju u dobroj vjeri i s ciljem da osiguraju pouzdanu informaciju sukladno etici novinarstva. U okolnostima konkretnog slučaja, prema ocjeni Ustavnog suda, prenošenje prijepornog izražavanja je imalo svrhu da okleveta i diskreditira apelanta i njegove uposlenike, a ne svrhu članka 10. Europske konvencije, odnosno tuženi su u okolnostima konkretnog slučaja u bitnom zanemarili etiku novinarstva i postupanje u dobroj vjeri.

d) Ponašanje osobe o kojoj je riječ

71. U svezi sa apelantovim ponašanjem prije objave prijepornih tekstova, Ustavni sud zapaža da su prijeporni tekstovi uslijedili nakon što je apelant na svojoj web-stranici objavio tekst pod naslovom "Štete od korupcije u privatizaciji tokom prošle godine preko pola milijarde KM" (vidjeti točku 14. ove odluke), što je apelant prezentirao sudu kao jedan od mogućih razloga za prijeporna izražavanja kojima se apelant i njegovi djelatnici dovode u vezu sa korupcijom. Ustavni sud smatra da je navedeno, također, bitan segment kojem redoviti sudovi nisu poklonili nikakvu pozornost iako je apelant na to ukazao. Dakle, prije objavljivanja navedenog izvješća tuženi nije pisao o tome da apelantovi uposlenici bilo koga reketiraju, niti je dovodio u vezu apelanta sa reketiranjem. Tek nakon izvješća, iz kojega se može zaključiti da nadležna javna vlast nije bila u stanju spriječiti korupciju u privatizaciji, te da je zbog toga nastala velika šteta, tuženi kreće sa serijom tekstova u kojima apelanta dovodi u vezu sa reketiranjem uglednih biznismena u Republici Srpskoj.

72. Konačno, u svezi sa posljedicama prijepornog izražavanja, Ustavni sud zapaža da je apelant tijekom postupka isticao da je pretrpio značajne štetne posljedice nakon prijepornog izražavanja (da je ured u Banjaluci zatvoren i sl.), a o čemu su i tuženi izvijestili javnost u tekstu objavljenom 12. srpnja 2008. godine pod naslovom "'Transparensi Internešnel' zatvorio kancelariju i obustavio operacije u BiH" i naslovom "Dodik:

Propagandni trik da skrenu pažnju sa afere" u kojem je preneseno stajalište premijera RS da je odluka "Transparencija" propagandni trik kako bi se skrenula pozornost sa afere "crne liste", a u istom tekstu su autori posebice izdvojili i boldirali rečenicu da je centrala "Transparensija" priopćila da su "duboko zabrinuti" za sigurnost osoblja. Navedeni tekst, osim što ukazuje da je apelant pretrpio i da trpi štetne posljedice uslijed objavljivanja prijepornih tekstova, govori ponešto i o tuženom koji stavljanjem navodnika na sintagmu duboko zabrinuti, zapravo, dodatno potvrđuje prethodno izneseno stajalište Ustavnog suda da tuženi u okolnostima konkretnog slučaja nisu postupali *bona fide*.

73. Imajući u vidu sve navedeno i razmotrivši apelacijske prigovore u svjetlu kriterija iznesenih u točki 54. ove odluke, posebice imajući u vidu naslove i sadržaj prijepornih tekstova, njihov broj, kao i ponašanje tuženih prilikom prenošenja prijepornog izražavanja za koje se ne bi moglo reći da je imalo svrhu članka 10. Europske konvencije, već da je imalo svrhu oklevetati i diskreditirati apelanta, Ustavni sud smatra da redoviti sudovi u okolnostima konkretnog slučaja nisu uspjeli izbalansirati apelantovo pravo na zaštitu njegovog ugleda, u smislu članka 8. Europske konvencije u kontekstu prava tuženog na slobodu izražavanja, u smislu članka 10. Europske konvencije.

74. Prema tome, Ustavni sud zaključuje da je u okolnostima konkretnog slučaja došlo do kršenja članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije.

Ostali prigovori

75. U odnosu na prigovor u svezi sa kršenjem prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud, obzirom na zaključak iznesen u prethodnoj točki ove odluke, smatra da nije potrebno posebice obrazlagati i ovaj prigovor.

VIII. Zaključak

76. Ustavni sud zaključuje da je pobijanim presudama došlo do kršenja apelantovog prava iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije u situaciji kada su redoviti sudovi propustili izražavanja tuženog razmotriti u svjetlu kriterija koje je bilo neophodno razmotriti radi postizanja balansa između zaštite prava na ugled, odnosno apelantov reputacijski ugled.

77. Na temelju članka 18. stavak (3) točka h), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

78. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број АП 4141/16, рјешавајући апелацију Удружења грађана "Борба против корупције - Босна и Херцеговина" – *Transparency International BiH*, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 став (3) тачка х), члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник
Мато Тадић, потпредседник
Мирсад Ћеман, потпредседник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 19. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Дјелимично се усваја апелација Удружења грађана "Борба против корупције - Босна и Херцеговина" - Transparency International БиХ.

Утврђује се повреда права из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Бањој Луци број 71 0 П 025349 15 Гж 2 од 7. септембра 2015. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Бањој Луци, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и чланом 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Бањој Луци да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одбацује се као недозвољена апелација Удружења грађана "Борба против корупције - Босна и Херцеговина" - Transparency International БиХ поднесена против Пресуде Окружног суда у Бањој Луци број 71 0 П 025349 15 Гж 2 од 7. септембра 2015. године у односу на право из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, зато што је *ratione materiae* инкомпатибилна са Уставом Босне и Херцеговине.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Удружење грађана "Борба против корупције БиХ" - Transparency International БиХ (у даљњем тексту: апелант) са сједиштем у Бањој Луци, које заступа Биљана Радуловић, адвокат из Бање Луке, поднијело је 26. октобра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) број 71 0 П 025349 15 Рев од 30. јуна 2016. године и Пресуде Окружног суда у Бањој Луци (у даљњем тексту: Окружни суд) број 71 0 П 025349 15 Гж 2 од 7. септембра 2015. године. Апелант је поднео од 19. новембра 2018. године допунио апелацију.

II. Поступак пред Уставним судом

2. Одлучујући о апелантовој апелацији број АП 5301/15 поднесеној против пресуде Окружног суда, прецизиране у претходној тачки ове одлуке, Уставни суд је Одлуком број АП 5142/15 од 12. јануара 2016. године одбацио, између осталих, и наведену апелантову апелацију као преурањену (види, Уставни суд, Одлука о допуности број АП 5142/15 од 12. јануара 2016. године, доступна на web-страници Уставног суда www.ustavisud.ba).

3. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Окружног суда, Основног суда у Бањој Луци (у даљњем тексту: Основни суд) и пуномоћника тужених НИГП ДНН Бања Лука и Драгана Јернића, главног и одговорног уредника ДНН Бања Лука (у даљњем тексту: тужени, односно првотужени и друготужени) затражено је 25. маја 2018. године да доставе одговоре на апелацију.

4. Окружни суд, Основни суд и тужени су доставили одговоре на апелацију у периоду од 5. до 18. јуна 2018. године. Основни суд је на тражење Уставног суда 19. новембра 2018. године доставио на увид предметни спис.

III. Чињенично стање

5. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин:

6. Апелант је 25. септембра 2008. године тужбом покренуо предметни парнични поступак ради накнаде штете због клевете.

7. Поводом тужбе Основни суд је 14. новембра 2011. године одржао припремно рочиште.

8. Рјешењем Основног суда број 71 0 П 025349 08 П од 30. новембра 2011. године одређен је прекид поступка, те је одређено да ће се он наставити када се правоснажно окончан кривични поступак у предмету Тужилаштва БиХ број КТ-306/08, или када тај суд нађе да више не постоје разлози да се чека на његов завршетак. Из образложења рјешења, између осталог, произилази да је Основни суд закључио да је преурањено да суд у парничном поступку испитује чињенице које по својој природи представљају елементе кривичног дјела и кривичне одговорности, а које су битне за одлуку у предметној правној ствари у ситуацији када је у току кривични поступак поводом истих чињеница.

9. Одлучујући о апелантовој жалби против наведеног рјешења, Окружни суд је Рјешењем број 71 0 П 025349 12 Гж од 7. септембра 2012. године жалбу уважио, оспорено рјешење укинуо и предмет вратио првостепеном суду на поновно одлучивање. Окружни суд је навео да се поступак пред Тужилаштвом БиХ води против лица која нису странке у предметном поступку, те да тај поступак није посебан поступак од којег би зависила одлука парничног суда у погледу накнаде штете какву има у виду Закон о заштити од клевете. Још је истакнуто да се у текстовима које је објавио првотужени (предложени докази) помињу имена лица која се доводе у везу са наведеним кривичним предметом, али да та околност не спречава парнични суд да утврђује да ли су истините или не информације које су тужени износили и да ли постоји њихова одговорност из члана 5 Закона о заштити од клевете.

10. Из расположивих докумената произилази да је истражни поступак из претходне тачке ове одлуке, који је покренут 2. фебруара 2009. године, окончан наредбом о обустављању истраге Тужилаштва БиХ број Т130 КТ 0004252 10 од 2. децембра 2013. године.

11. Одлучујући у поновном поступку, Основни суд је донио Пресуду број 71 0 П 025349 12 П 2 од 31. децембра 2014. године којом је одбио апелантов тужбени захтјев којим је тражио да му тужени солидарно накнаде штету нанесену угледу због изношења и преношења изражавањем неистинитих информација, објављујући их у више новинских чланака у "Независним новинама" и то 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12. и 19. јула 2008. године уз обавезивање апеланта на накнаду трошкова парничног поступка (све прецизније наведено у изреци пресуде).

12. Докази које је предложио апелант, које је Основни суд спровео, побројани су на странама 4. и 5. образложења.

13. Тужени су у доказном поступку предложили извођење доказа и то: читањем записника са рочишта за главну расправу састављеног у другом предмету Основног суда број 71 0 П 026225 08 П од 13. децембра 2011. године, саслушањем свједока Владимира Латинића, те новинара "Гласа Српске" Горана Маунаге и Драгана Рисојевића на околности "суштинске истинитости спорног изражавања".

14. Увидом у доказ који је предложио апелант, чланак који је апелант објавио на својој web-страници www.ti-bih.org под називом "Штете од корупције у приватизацији током прошле године преко пола милијарде КМ", Основни суд је утврдио да је апелант у сарадњи са Фондом "Отворено друштво БиХ" наставио мониторинг приватизације у БиХ и да су на прес-конференцији, која је одржана 22. маја 2008. године у Бањој Луци, презентовани прелиминарни налази у оквиру прве фазе мониторинга и да ти подаци упућују на висок ризик од корупције у оквиру процеса приватизације, прије свега због помањкања транспарентности у свим фазама ових поступака, те је наглашено да ће апелант са циљем јачања интегритета у процесу приватизације затражити од свих институција да се придржавају стандарда који подразумева "минимални стандард за јавно уговарање Transparency International". Према оцјени Основног суда, овим доказом апелант ничим не доказује основаност тужбеног захтјева.

15. Увидом у доказе које је предложио апелант, тј. читањем спорних новинских чланака које су објавили тужени 1. јула 2008. године на стр. 2. и 3. под називом "Радници 'Transparency International' рекетирали бизнисмене из РС" и новинског чланка који су објавили тужени 2. јула 2008. године на страни 3. под називом "Додик: Власт РС ће заштитити жртве рекета" и "Тражили 10.000 КМ да га скину са црне листе", Основни суд је утврдио да у чланку стоји да је Милорад Додик, премијер РС, обећао да ће заштитити све свједоке у случају манипулација са "црним листама" ОХР-а и оптужио Тужилаштво БиХ за селективан и необјективан приступ, а да се апелант помиње само у дијелу у којем аутор чланка наводи да је Милорад Додик позвао Тужилаштво БиХ да "коначно" отвори поступак о овом случају уз упозорење да ће отказати сарадњу с њима пошто су, према његовом мишљењу, "селективни, необјективни и не желе да процесуирају појединце из Transparencyja".

16. Увидом у доказ који је предложио апелант, новински чланак првотуженог (без навођења датума објављивања) на стр. 2. и 3. под називом "Лека и Марио тражили новац", Основни суд је утврдио да је аутор тог чланка написао да су Лека и Марио прво тражили 5.000,00 евра и лаптоп, а касније, када су видјели да Недељко Бежановић и Момчило Комљеновић не пристају, снизили су цијену на 5.000,00 КМ и лаптоп. У том чланку, како је навео Основни суд, апелант се помиње само на почетку чланка гдје аутор наводи: "Љубинко Лековић, звани Лека, бивши радник Transparency International, тражи новац како би били скинути са црне листе..."

17. Увидом у доказ који је предложио апелант, новински чланак који је објавио првотужени 4. јула 2018. године под насловом "Transparency ме оптужује украденим документима", Основни суд је утврдио да је аутор тог чланка навео да је професор Мурис Чичић, декан Економског факултета у Сарајеву, рекао "Независним": "'Transparency International' ме на основу покрадених докумената оптужио да сам себи додјеливао додатне накнаде на плату", а у наставку текста је наведени професор навео да су проблеми настали када су са Економског факултета украдена документа међу којима су двије одлуке, које се тичу накнада за његову професорску плату и накнаде за објављивање "наставке", што укупно износи око 2.000,00 КМ, те одлука о формирању колегијума декана управљачког тијела факултета. Аутор је у спорном тексту навео да су, према тврдњама професора Чичића, наведена документа послужила "Transparencyju" да од министра образовања Сафета Кеше затражи да испита наводе да се он служи незаконитостима. Даље се у тексту апелант помиње и у дијелу када се наводи да је Чичић написао писмо у којем је представнике "Transparencyja"

позвао да дођу на факултет, како би стекли увид у правилнике према којима су одлуке о накнадама донесене.

18. Читањем доказа који је предложио апелант, новинског чланка који је објавио првотужени 5. јула 2008. године под насловом "Лековићу сам дао 20.000 евра", Основни суд је утврдио да је у том новинском чланку у наслову Врљановић рекао да је Лековићу дао 20.000 евра, а да се апелант у том чланку помиње само када се о Лековићу говори као апелантовом запосленику и да је Лековић код апеланта радио четири године.

19. Прочитан је доказ који је предложио апелант, новински чланак који је првотужени објавио 8. јула 2008. године под насловом "Борис Дивјак знао за рекетирање" у којем аутор чланка наводи да је Владимир Латиновић, "заштићени свједок", у ексклузивној исповијести о провјерама о "црним листама" изјавио да је Борис Дивјак знао за рекетирање и да претпоставља да би именовани могао да буде шеф операције, јер је, како тврди, присуствовао састанку на којем се отворено говорило о рекетирању. У чланку је наведено да је Борис Дивјак, председавајући Одбора директора апеланта, знао за рекетирање смијењених званичника и бизнисмена из РС, јер је прошле године присуствовао повјерљивом састанку у Бањој Луци на којем се говорило о томе. Према оцјени Основног суда, у том чланку се апелант помиње само када се помиње Љубинко Лековић (бивши апелантов запосленик) издвојивши као илустрацију дио текста "Латиновић тврди да је преварантска схема трајала од 2004. године, када је почео сарађивати са Лековићем који је тада радио као правни савјетник у 'Transparency'", те "он тврди да је Лековић од преваре себи обезбиједио високи животни стил какав не би могла поднијети његова плата у 'Transparency'".

20. Читањем доказа који је предложио апелант, новинског чланка који је објавио првотужени на страни 3. од 9. јула 2008. године под називом "Нудили ми помоћ да ме скину са црне листе", Основни суд је утврдио да је аутор тог чланка на насловници наведеног чланка написао да је Немања Васић, бивши директор Дирекције за путеве РС, потврдио да је и он био жртва рекеташа и да су му нудили помоћ да се скине са "црне листе", а да се апелант у тексту помиње само када се говори о Љубинку Лековићу, који је радио код апеланта.

21. Читањем доказа који је предложио апелант, новинског чланка који је првотужени објавио на страни 3. од 9. јула 2008. године под насловом "ТИ најавио тужбу" и одговор Колегијума првотуженог апеланту под насловом "ТИ не интересује истина", Основни суд је утврдио да се у чланку наводи: "Васић: Нудили ми да ме скину са црне листе", те да се поново помиње заштићени свједок који је сад означен као "покајник". Основни суд је објаснио да аутор у тексту наводи да је Срђан Благовчанин изјавио да се на тенденциозан и злонамеран начин доводи у везу ТИВН са наводном праксом рекетирања наводних бизнисмена из РС, креирајући на такав начин атмосферу јавног линча. Према оцјени Основног суда, из садржине новинског чланка не може да се утврди да је тужени оклеветао апеланта осим што је у цијелости пренио изјаву Срђана Благовчанина.

22. Увидом у доказ који је предложио апелант, новински чланак који је објавио првотужени на страни 4. од 11. јула 2018. године под насловом "Провјеравамо наводе о изнудама", Основни суд је утврдио да је у том тексту поменути апелант у контексту када аутор чланка износи изјаву Пене да је послје медијских свједочења више бизнисмена и смијењених званичника који тврде да су били на мети рекетирања покренута провјера на терену у вези са "случајем 'Transparency'". Основни суд је закључио "да се ни у овом

тексту не говори о апеланту, већ се само помиње у контексту наведеног".

23. Увидом у доказ који је предложио апелант, новински чланак који је објавио првотужени на страни 2. од 12. јула 2008. године под насловом "Пријављен и службеник 'Transparencija'", Основни суд је утврдио да се апелант помиње само у наслову када се говори да је пријављен службеник из "Transparencija" и даље у тексту се апелант помиње само у том контексту.

24. Увидом у доказ који је предложио апелант, новински чланак који је објавио првотужени на страни 3. од 19. јула 2008. године под насловом "Црне листе у одјелу за организовани криминал", Основни суд је утврдио да се апелант помиње у уводном дијелу чланка, када се говори да је полиција РС пријавила три лица, међу њима и апелантовог бившег службеника, због сумњи да су умијешани у преваре и изнуде.

25. Увидом у доказе које је предложио апелант, писану кореспонденцију апеланта и декана Економског факултета у Сарајеву Муриса Чичића, Основни суд је утврдио да се у кореспонденцији не помиње апелант и да она није јавно објављена трећим лицима и да такав доказ не може да се узме као доказ против тужених.

26. Увидом у доказ који је предложио апелант, читањем захтјева за достављање доказа апелантовог пуномоћника упућеног туженим са 1. октобром 2008. године са доставницом, Основни суд је утврдио да се апелантов пуномоћник обратио туженим за достављање доказа-исказа заштићеног свједока и овај доказ ни у ком случају не може да буде доказ који је подобан за утврђење чињеничних навода из тужбе везаних за клевету на коју се апелант позива.

27. Увидом у доказ који је предложио апелант, читањем одговора Тужилаштва БиХ број КТ-306/08 од 27. октобра 2008. године, утврђено је да је наведено Тужилаштво одговорило да не може да се достави изјава заштићеног свједока због тога што у тој фази Владимир Латиновић није био свједок, већ осумњичено лице, при чему је Основни суд нагласио да ни тај доказ не може да се доведе у везу са апелантовим тужбеним захтјевом.

28. Основни суд је оцијенио ирелевантним и друге доказе које је апелант предложио, и то апелантове захтјеве упућене МУП-у РС ради достављања исказа заштићеног свједока Владимира Латиновића, затим, увид у новински чланак од 3. децембра 2008. године у листу "Политика" о томе како препознати дириговану кампању, те доказ читањем новинског чланка који је објавио првотужени 5. децембра 2008. године у којем декан Економског факултета оптужује апеланта да га уцјењује, јер се у тексту не помиње апелант.

29. Потом се Основни суд, након појединачне оцјене изведених доказа које је предложио апелант (доказ тужених, записник са рочишта за главну расправу Основног суда број 71 0 П 026225 08 од 13. децембра 2011. године, саслушањем свједока Владимира Латиновића и новинара "Гласа Српске", није презентовао приликом појединачне оцјене доказа), позвао на релевантне одредбе Закона о заштити од клевете, и то чл. 1, 5, 8, 11 став 1, и 13, затим, Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО), и то чл. 154 став 1 и 200, као и Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП) које је цитирао.

30. Основни суд се, прије свега, осврнуо на приговор тужених о немогућности да се проузрокује нематеријална штета правном лицу оцијенивши га неоснованим позивом на одредбу члана 5 Закона о заштити од клевете. У вези с тим је још појашњено да није спорно да је апелант правно лице, али сходно члану 5 Закона о заштити од клевете, и правно лице може да има повријеђен углед с тим да се не ради о

душевним патњама, али се ради о накнади штете због клевете која се досуђује и физичким и правним лицима.

31. Потом је Основни суд навео да није спорно да су тужени у више чланака који су објављени у периоду од 1. до 19. јула 2018. године објављивали текстове различите садржине, али да се апелант у спорним текстовима помиње тек у контексту Љубинка Лековића, тада апелантовог запосленика, који се доводи у везу са рекетирањем високих функционера РС. Осим тога, према мишљењу Основног суда, наводи из спорних текстова представљају изношење и изражавање мишљења у вези са тадашњим догађајима. Потом је Основни суд навео да су спорни чланци писани на основу изјава свједока Владимира Латиновића, који је у вријеме објављивања спорних чланака имао више прес-конференција на којима је износио детаље у вези са спорном афером, а именовани је у свом исказу потврдио да спорни текстови у потпуности одговарају његовим исказима. Исказу овог свједока суд је поклатио пуну вјеру, јер је свједок био одлучан у свом казивању како је афера почела и зашто, као и да је о афери сам обавијестио полицију, дакле, био је спреман и на санкцију само да би обзнанио како је било и шта је било. Осим тога, Основни суд је у цијелости поклатио вјеру и исказима свједока, новинара "Гласа Српске" Драгана РISOјевића и Горана Маунаге, који су у исказима били увјерљиви, наводећи да су били дио тима, да су у свему вјерно преносили исказе Владимира Латиновића, којег су од почетка звали "заштићени свједок", при томе су нагласили да су исказе Владимира Латиновића провјеравали тако што су звали људе које је наводио и да се у свим текстовима апелант помињао само у контексту Љубинка Лековића, апелантовог запосленика. Још је наведено да су тужени писали о јавном интересу и са најбољим намјерама. Према оцјени Основног суда, у спорним текстовима тужени нису изразили тврдњу (као чињеницу чија би истинитост или неистинитост могла да се доказује), па сходно томе, понашање ових тужених при изражавању навода из текста нема карактер клевете како је дефинише Закон о заштити од клевете, која би проузроковала штету апелантовом угледу. При томе је наглашено да се ради о изношењу изјава Владимира Лековића и др. које су вјерно пренесене у текстовима, а право на слободно изражавање штити и члан 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), као и Закон о заштити од клевете.

32. Основни суд је потом закључио да се у вријеме подношења тужбе у медијима, писаним и електронским, писало и говорило о спорној афери, о "црним листама" и комплетној ситуацији о којој је информисана јавност у том периоду, па се стога писање тужених не може да сматра клеветом, већ управо као изношење њиховог мишљења. Осим тога, понуђеним доказима апелант није доказао да је трпио штету, ни у чему се та штета огледа, позвавши се на одредбе чл. 7 и 123 ЗПП, а терет доказивања у предметној правној ствари је био на апеланту, који суду није доставио нити један доказ на околности висине тужбеног захтјева, нити је доказао основ тужбеног захтјева, те је због тог разлога и одлучено као у изрици пресуде.

33. Одлучујући о апелантовој жалби Окружни суд је Пресудом број 71 0 П 025349 15 Гж 2 од 7. септембра 2015. године жалбу одбио и првостепену пресуду потврдио уз одбијање апелантовог захтјева за накнаду трошкова за састављање жалбе. Апелант је у жалби навео да је тужени у спорним текстовима износио тврдње на апелантов рачун да се бави рекетирањем, да обрађује и извлачи од појединачно 1.000,00 евра да би их скинуо са "црне листе" ОХР-а, да се у његовим просторијама фалсификују ИД картице и лажна документација, да апелант улази у просторије Пореске управе

и препада директоре, а да је то, заправо, изношење и преношење изражавања неистинитих информација и чињеница. У вези са таквим приговорима, Окружни суд се позвао на одредбе чл. 5 и 6 Закона о заштити од клевете, те члан 10 Европске конвенције, а сходно садржини исказа Владимира Латиновића, произилази да је он обавјештавао јавност и давао изјаве новинарима путем конференција за штампу о спорној афери и "црним листама" а које је добивао од апелантовог запосленика Љубинка Лековића, који је тврдио да је апелант добивао анонимне пријаве за корупцију са именима угледних људи, привредника и људи из политике који су били на положајима и да су та лица била жртве уцјењивања како би се скинули са "црне листе".

34. Према оцјени Окружног суда, првостепени суд је анализом сваког спорног чланка, оцјењујући исказе свједока који су навели да су прикупљали информације о именима људи који су били уцјењивани, а те информације су објављивали у спорним чланцима, правилно закључио да су тужени спорне чланке писали у општем јавном интересу и са најбољим намјерама, како би о аферама о "црним листама" обавијестили јавност. Према оцјени Окружног суда, преношење таквих информација не доводи до одговорности тужених, у смислу члана 5 Закона о заштити од клевете. Осим тога, како је истакао Окружни суд, преношење садржина изјава трећих лица која су била жртве уцјењивања не представљају увреду за апеланта, јер апелант током поступка није доказао да му је спорним чланцима нанесена штета угледа.

35. У вези с апелантовим тврдњама да је штету претрпио на начин да је у јавности критикован и приказан као непријатељ, страни плаћеник и рекеташ, што је довело до затварања канцеларије која је радила у Бањој Луци и да, стога, и данас трпи неповјерење локалног становништва, јер је управо сврха његовог постојања да пружа бесплатну правну помоћ грађанима у борби против корупције, Окружни суд је навео да садржина спорних новинских чланака не садржи елементе клевете, јер се ради о изношењу информација које су тужени прикупили од лица која су била рекетирана и пријављена на "црним листама", па су тужени само преносили информације које су сакупили од тих лица. Сходно томе, Окружни суд је навео да код апеланта није дошло до повреде угледа, јер они нису довели до забране рада и престанка активности апеланта. Будући да је одбијен захтјев за исплату накнаде нематеријалне штете, одбијен је апелантов захтјев да првотужени објави изреку пресуде, јер су ти захтјеви у међусобној вези.

36. Врховни суд је Рјешењем број 71 0 П 025349 15 Рев од 30. јуна 2016. године ревизију одбацио као недозвољену, јер није испуњен услов допуштености ревизије из члана 237 став 2 ЗПП.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

37. Апелант сматра да је оспореним пресудама повријеђено његово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције. Апелант, између осталог, наводи да је током поступка успио да докаже да је кривични поступак на који се тужени у спорним чланцима позивао окончан обустављањем поступка, те да кривични поступак није био ни покренут у вријеме писања спорних чланака. Даље, наводи да је пред судовима РС затражио заштиту због неистинитог писања које је добило облик организоване кампање са циљем да се уништи апелантов углед, обесмисли његов рад и да се тиме примора

да престане да ради. Потом, апелант наводи да су тужени у спорним текстовима писали о наводним изјавама полицији РС, Тужилаштву БиХ, о покретању истраге, користећи термине "заштићени свједок" или "свједок покајник" свјесно и са намјером да се код читалаца створи слика да је апелант, односно његови радници рекеташ, изнуђивачи, да се не боре против криминала, него да учествују у њему, да апелант манипулише пријавама грађана и сл. Апелант детаљно презентује спорне текстове и њихове наслове апострофирајући дијелове којима се апелант доводи у везу са криминалом и манипулацијама, напомињући да су сви спорни чланци, изузев два, још увијек доступни на web-страници тужених. При томе апелант наглашава да оспорене одлуке не садрже чињенице из којих може да се види на основу чега се изводи закључак да апелантов углед није повријеђен, јер судови наводе "побројани новински чланци" тако да радња као основ за накнаду штете остаје непозната, али се, с друге стране, здраво за готово прихвата постојање "црних листи", "афера" при чему се не нуде докази за истинитост таквих тврдњи. Недостатак искрене намјере туженог да поступа професионално и у доброј намјери набоље илуструју чланци које је тужени објавио 8. јула 2008. године, и то апелантов чланак под називом "ТИ најавио тужбу" у којем је тужени изнио и своја становишта у погледу организованог писања, али и текст Уређивачког колегијума првотуженог под насловом "ТИ не интересује истина" у којем, у истом броју, тужени одмах износе своје становиште питајући се да ли су "Независне новине" криве што су објавили њихове исповијести. Апелант тврди да тужени нису поступали добронамјерно, како би јавности пружили тачне и поуздане информације, у складу са новинарском етиком. Немогуће је прихватити становиште редовних судова да се, заправо, ради о апелантовом раднику, а не о апеланту у контексту обима штете, јер није утврђена и чињеница да је ријеч о бившем апелантовом раднику и да је апелант био обухваћан насловима и то не само у односу на запосленике него и личним именовањем. Назив апеланта је у текстовима поменут више пута од имена запосленика. Апелант тврди да му је спорним новинским чланцима нарушен углед и да штетне посљедице и даље трпи, јер се број корисника знатно смањило. Апелант сматра да редовни судови у конкретном случају нису направили правичну равнотежу између слободе изражавања и заштите апелантовог угледа позвавши се на стандарде Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд). Ако члан 10 Европске конвенције и Закон о заштити од клевете укључују новинарску обавезу да се провјери истинитост информација, односно обавезу да се суздржи од изношења или преношења нечега неистинитог што за другог представља увреду, а од чега Окружни суд полази у својој пракси (АП 1819/07, АП 1750/07 и др.), нејасно је како је тај суд такав стандард изоставио у овом случају. Предложено је да се апелација усвоји.

б) Одговор на апелацију

38. У одговору на апелацију Окружни суд је, између осталог, навео да чланци који су предмет захтјева у себи не садрже клевету и доношење повреде апелантовом угледа, јер представљају информације које су тужени прикупили од лица која су рекетирана и пријавила трећа лица, а догађаји који су пратили објављивање нису довели до забране рада апеланта.

39. Основни суд је навео да је у поступку поступао у складу са законом и да је одлуку образложио, те да и даље остаје при разлозима датим у образложењу своје пресуде.

40. Тужени је у исцрпном одговору на апелацију све приговоре оцијенио неутемељеним предложивши да се апелација одбије као неоснована. Тужени су се у одговору

исцрпно бавили накнадом штете коју апелант потражује сматрајући да апелант као правно лице има право само на накнаду материјалне штете а такву штету током поступка није доказао. Осим тога, судови су правилно одбили апелантов тужбени захтјев у вези са накнадом нематеријалне штете, јер апелант ни тај вид штете није доказао будући да се апелант током поступка ограничио само на доказивање чињенице о наводно почињеној клевети, а занемарно је да докаже обим и врсту штете.

V. Релевантни прописи

41. У **Закону о заштити од клевете** ("Службени гласник Републике Српске" број 37/01) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом уређују се прихватљива ограничења слободе изражавања у погледу грађанске одговорности за штету нанесену угледу физичког или правног лица изношењем или преношењем нечег неистинитог и потврђује да:

а) право на слободу изражавања, које је гарантовано Уставом Републике Српске и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, представља један од основа демократског друштва, посебно када се ради о питањима од политичког и јавног интереса;

б) право на слободу изражавања штити садржај изражавања, као и начин на који је изнесен, и не примјењује се само за изражавања која се сматрају корисним или неувредљивим него, такође и за она која могу да увриједе, шокирају или узнемире;

в) средства информисања имају врло значајну улогу у демократском процесу као јавни посматрачи и снабђивачи јавности информацијама.

Члан 5. ст. (1), (2) и (3)

Одговорност за клевету

(1) Свако пословно способно лице које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или преношењем изражавања нечег неистинитог, идентификујући то лице трећем лицу, одговорно је за клевету, ако је то лице проузроковало штету у својству аутора, уредника или издавача изражавања, или у својству лица које је на неки други начин ефикасно контролисало садржај тог изражавања, као и правно лице које је објавило изражавање.

(2) Лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету ако је намјерно или услед непажње изнијело или пронело изражавање.

(3) Када се изражавање односи на питања од политичког или јавног интереса, лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету изношењем или преношењем изражавања ако је то лице знало да је изражавање неистинито или је непажњом занемарило неистинитост изражавања. Исти стандард одговорности примјењује се ако је оштећени био или је јавни службеник или је кандидат за функцију у јавном органу и ако врши, према општем схватању јавности, значајан утицај на питања од политичког или јавног интереса.

Изузеци од одговорности

Члан 6.

У сљедећим случајевима неће се одговарати за клевету:

а) ако се ради о изражавању мишљења или када је изражавање у суштини истинито;

б) ако је лице које је наводно проузроковало штету било по закону обавезно износити или проносити изражавање, или

износити или проносити изражавање у току законодавног, судског или управног поступка;

в) ако је изношење или преношење изражавања било разумно.

Када суд доноси овакву одлуку, узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући: начин, облик и вријеме изношења или преношења изражавања, природу и степен проузроковане штете, добронамјерност и придржавање опште прихваћених професионалних стандарда од стране штетника, вјероватност да би штета настала и да изражавање није изнесено или пронесено, податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију о изражавању других лица, и да ли се односи на питања из приватног живота оштећеног или питања од политичког или јавног значаја.

Члан 11. став (1)

(1) Накнада штете врши се искључиво са намјером надокнаде штете нанесене угледу оштећеног, а та надокнада мора бити пропорционална проузрокованој штети. При утврђивању накнаде штете, суд узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући све подузете мјере да би се ублажила проузрокована штета, као што су: објављивање исправке, опозивање изјаве или извињење, чињеницу да ли је штетник стекао новчану корист учињеним изношењем или преношењем изражавања, или чињеницу да би износ додијељене штете могао имати за последицу велике материјалне потешкоће или банкрот штетника.

Члан 13.

Овај закон је *lex specialis* у односу на све друге законе. За све што није регулисано овим законом примењиваће се одредбе Закона о облигационим односима, Закона о извршном поступку и Закона о парничном поступку који су на снази у Републици Српској.

VI. Допустивост

а) Допустивост у односу на право на слободу изражавања

42. При испитивању допустивости апелације у односу на апелационе наводе о кршењу права на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције, Уставни суд је пошао од одредаба члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 став (3) тачка х) Правила Уставног суда.

43. Члан VI/36) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Уставни суд има и апелациону надлежност над питањима по овом Уставу, која проистичу из пресуде сваког суда у Босни и Херцеговини.

Члан 18 став (3) тачка х) Правила Уставног суда гласи:

Апелација није допустива ако постоји неки од сљедећих случајева:

х) апелација је *ratione materiae* инкомпатибилна са Уставом.

44. Из апелације и пресуда редовних судова несумњиво произилази да је апелант у конкретној правној ствари имао процесну позицију тужиоца тражећи накнаду штете због клевете, што значи да тужбени захтјев није био управљен против апеланта ради неког његовог изражавања. Пошто члан 10 Европске конвенције штити слободу изражавања, а став 2 овог члана регулише у којим случајевима та слобода може да буде ограничена, Уставни суд, подржавајући сопствену праксу у предметима који су са овог аспекта покретали готово идентична правна питања (види, Уставни суд, Одлука број АП 90/06 од 6. јула 2007. године, доступна на интернетској страници Уставног суда www.ustavisud.ba, став 18), сматра да апелант у оспореном поступку није био "жртва" кршења члана 10 Европске конвенције. У

конкретном случају предметни поступак се није тicao апелантовог права на слободу изражавања, па наводи у вези с повредом члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције морају да се одбаце као *ratione materiae* инкомпатибилни са Уставом Босне и Херцеговине.

45. Имајући у виду одредбу члана 18 став (3) тачка х) Правила Уставног суда, према којој ће се апелација одбацити као недопуштена уколико је *ratione materiae* инкомпатибилна с Уставом Босне и Херцеговине, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

б) Допустивост у односу на право на правично суђење

46. У односу на наводе о кршењу права на правично суђење из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд наглашава да, у складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има и апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

47. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о последњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

48. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Врховног суда број 71 0 П 025349 15 Рев од 30. јуна 2016. године које је апелантов пуномоћник примио 31. августа 2016. године, а апелација је поднесена 26. октобра 2016. године, дакле, благовремено, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Међутим, оспорено рјешење не представља коначну одлуку у овом предмету будући да је ревизија одбачена као недозвољена из чега слиједи да ревизија није била дјелотворан правни лијек. Сходно томе, Пресуда Окружног суда број 71 0 П 025349 15 Гж 2 од 7. септембра 2015. године представља коначну одлуку. Будући да је апелант против наведене одлуке поднио апелацију која је одбачена као преурањена (види тачку 2 ове одлуке) апелант је задржао право да након процесне ревизијске одлуке поднесе нову апелацију, што је апелант и учинио. Стога, апелација у овом дијелу испуњава услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки други формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

49. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација у овом дијелу испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

50. Апелант побија наведене пресуде тврдећи да су тим пресудама повријеђена његова права из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције. Међутим, Уставни суд има у виду да је оспореним одлукама одбијен апелантов тужбени захтјев којим је тражио накнаду нематеријалне штете због повреде угледа која му је, према апелационим тврдњама, проузрокована спорним изражавањима тужених. Сходно томе, како се суштина апелантовог захтјева односи на заштиту "права на углед", које је заштићено чланом 8 Европске конвенције, Уставни суд ће, слиједећи праксу Европског суда, у конкретном случају испитати да ли су редовни судови дали довољне и релевантне разлоге за ускраћивање апеланту тражене сатисфакције у вези са спорним изражавањем туженог (види, *mutatis mutandis*, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број АП

2043/12 од 22. децембра 2015. године, тачка 22, доступна на www.ustavnisud.ba).

51. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку.

52. Члан 8 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и препишке.

2. Јавне власти се не смију мијешати у остваривање овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересима националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

53. Уставни суд, прије свега, запажа да је апелант правно лице, а да је основна сврха члана 8 Европске конвенције заштита појединаца од арбитрарног мијешања власти у њихова права гарантована чланом 8 Европске конвенције. Уставни суд се, у вези с тим, позива на Одлуку број АП 768/16 у којој је детаљно размотрено питање заштите права на углед правног лица (види, Уставни суд, Одлука број АП 768/16 од 6. јуна 2018. године, ст. 31-34, доступна на веб-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). Дакле, слиједећи наведену праксу, чињеницу да се апелант у апелацији позвао на заштиту права на углед, те чињеницу да су редовни судови јасно указали да, сходно одредби члана 5 Закона о заштити од клевета, и правном лицу може бити повријеђен углед с тим да се не ради о душевним патњама, већ о накнади штете због клевета која се досуђује физичким, али и правним лицима, јер је основ за накнаду клевета, Уставни суд у таквим околностима не уочава проблем да апелационе приговоре сагледа у свјетлу заштите "права на углед", што је, заправо, и суштина апелационих приговора.

54. Сходно наведеном, Уставни суд ће испитати да ли су редовни судови оспореним одлукама постигли правичан баланс између права тужених на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције и права апеланата на заштиту њиховог угледа. Уставни суд подсјећа да су релевантни критеријуми за тест пропорционалности у таквим случајевима утврђени у пракси Европског суда у предмету *Von Hannover против Њемачке* (види, Европски суд, *Von Hannover против Њемачке* (број 2) (GC), број 40660/08 и 60641/08, ст. 109-113, ECHR 2012. године). Ти критеријуми су: допринос расправи од јавног интереса, колико је позната личност о којој је ријеч и шта је предмет извјештавања, понашање лица о којем је ријеч прије објављивања и, гдје је примјениво, озбиљност санкције. Уставни суд сматра да су наведени критеријуми *mutatis mutandis* примјењиви и у конкретном случају.

55. Уставни суд запажа да апелант указује на бројне приговоре и пропусте редовних судова, оцјењујући да редовни судови током поступка нису постигли правичан баланс између његовог права на углед и неспорног права тужених на слободу изражавања. Апелант, између осталог, тврди да судови нису анализирали спорна изражавања, да је радња као основ за накнаду штете остала непозната, да су спорним изражавањима изнесене неистините чињенице, да тужени нису поступали *bona fide* и сл. Са друге стране, редовни судови су одбили тужбени захтјев сматрајући да је постојао јавни интерес да се јавно обзнани "афера рекетирања", да су тужени поступали са најбољим намјерама,

да је спорним изражавањем, заправо, изнесено мишљење у вези са тадашњим догађајима, а да су тужени вјерно пренијели изјаве свједока Владимира Латиновића, који је у том периоду имао више прес-конференција на којима је износио детаље у вези са спорном афером, да су новинари "Гласа Српске" тражили изјаве "рекетираних" бизнисмена РС, да су тужени све вјерно пренијели у спорним чланцима, што су потврдили и свјedoци, те да, стога, не постоји клевета, а да апелант није ни доказао да му је штета причињена.

а) Допринос расправи од јавног интереса

56. Доводећи критеријуме из тачке 54 ове одлуке у везу са конкретним случајем, Уставни суд запажа да су редовни судови имали у виду да је у конкретном случају постојао јавни интерес да се јавност обавијести о корупцији, што подржава и Уставни суд, јер је питање корупције тема која, без икакве сумње, заслужује пажњу јавности.

б) Колико је позната личност о којој је ријеч

57. Апелант је регистрован као удружење чији је циљ сузбијање корупције и које представља дио међународне мреже "Transparency International" са сједиштем у Берлину. Дакле, апелант не представља дио државног апарата, нити је јавно предузеће, нити велика компанија. Међутим, апелант је својим дјеловањем упућен на јавност и као такав дјелује и иступа јавно, па је, стога, и праг његове прихватљиве критике већи.

ц) Предмет извјештавања

58. У вези с предметом извјештавања, Уставни суд запажа да је тужени у периоду од 1. до 19. јула 2008. године објавио више новинских чланака у којима се апелант, односно његови радници (не само Љубинко Лековић већ и Борис Дивјак, предједавајући Одбора директора апеланта) доводе у везу са корупцијом, односно рекетирањем бизнисмена РС како би се скинули са "црне листе" ОХР-а. Оно што је очигледно из образложења првостепене пресуде јесте то да првостепени суд спорна изражавања није цитирао, већ је само цитирао наслове текстова, а спорне дијелове текстова је, углавном, препричао, у смислу да се апелант у спорним чланцима помиње само када се помиње његов (бивши) запосленик Љубинко Лековић, па би илустрације ради, у том правцу навео тек дио текста. Уставни суд указује само на неке од наслова спорних текстова: "Радници 'Transparency International' рекетирали бизнисмене из РС", "'Transparency' ме оптужује украденим документима", "ТИ не интересује истина", "Тражили 10.000 КМ да га скину са црне листе", "Борис Дивјак знао за рекетирање", "Пријављен и службеник 'Transparencija' и сл. под којима су тужени у периоду од 1. до 19. јула 2008. године објављивали текстове спорне садржине.

59. С обзиром на бројна питања која се апелацијом постављају, између осталог, да је радња као основ за накнаду штете остала непозната, да су спорним изражавањима изнесене неистините чињенице, а не мишљење, како то тврде редовни судови, Уставни суд је извршио увид у спорне текстове.

60. Уставни суд подсјећа да у предметима који покрећу питање клевете спорна изражавања и изјаве морају да се сагледавају у контексту различитих аспеката, доводећи спорно изражавање у контекст свих релевантних околности тог случаја. Та обавеза произилази и из одредбе члана 6 став (2) Закона о заштити од клевете која прописује "када суд доноси овакву одлуку, узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући: начин, облик и вријеме изношења или проношења изражавања, природу и степен проузроковане штете, добронамјерност и придржавање општеприхваћених

професионалних стандарда од штетника, вјероватност да би штета настала и да изражавање није изнесено или пронесено, податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију о изражавању других лица, и да ли се односи на питања из приватног живота оштећеног или питања од политичког или јавног значаја".

61. Потом, Уставни суд подсјећа да су редовни судови, након анализе спорног изражавања, имали обавезу да направе јасну разлику између чињеница и мишљења, јер постојање чињенице може да се докаже, а за истину на основу вриједносне оцјене не може да се да доказ (види, Европски суд, *Lingens против Аустрије*, пресуда од 8. јула 1986. године, Серија А број 103, став 46, и Уставни суд, Одлука број *АП 1005/04* од 2. децембра 2005. године). При томе треба нагласити да и мишљење мора да има чињеничну основу која га може поткријепити, јер, у супротном, може да буде претјерано (види, Европски суд, *Feldek против Словачке*, пресуда од 12. јула 2001. године, представка број 29032/95, став 76).

62. Уставни суд, прије свега, запажа да се радило о великом броју текстова који су објављивани на "ударним" страницама, да је у једном броју објављивано више текстова и да су спорни текстови захтијевали детаљну анализу редовних судови. Уставни суд запажа да су редовни судови, одбивши тужбени захтјев, сматрали да је довољно да су тужени током поступка навели да су вјерно пренијели изражавање Владимира Латиновића, који је своје "исказе" дао на прес-конференцији за медије (Уставни суд напомиње да се не ради о записницима датим у истрази пред надлежним органима, како је то наведено у тексту под називом "Радници 'Транспаренси Интернешнела' рекетирали бизнисмене из РС" од 1. јула 2018. године) и да су новинари "Гласа Српске" контактирали са "рекетираним" бизнисменима РС, те да спорна изражавања, заправо, могу да се подведу под мишљење, јер у текстовима нису изнесене никакве тврдње чија би истинитост морала да се доказује.

63. Супротно таквом образложењу, Уставни суд сматра да су у спорним текстовима, углавном, пренесене чињеничне тврдње, и то озбиљне оптужбе на рачун апелантових запосленика, те да је у вези с тим и сам апелант на више мјеста доведен у везу са спорним догађајима. У вези с тим, Уставни суд, у смислу илустрације, указује на неке дијелове спорних текстова. У тексту који је објављен 1. јула 2008. године, на странама 2. и 3, под насловом "Двојица радника 'Транспаренси Интернешнела' и Богдан Новаковић, помоћник директора Управе за индиректно опорезивање, учествовали су у рекетирању смијењених званичника и бизнисмена из Републике Српске, у опсежној мрежи превара везаних за црне листе међународне заједнице", наведено је: "Како тврди ('заштићени свједок') група је до података, између осталог, долазила преко пријава које су запримане у 'Транспаренсију', док су информације касније допуњавали 'чланови групе из Управе за индиректно опорезивање' са подацима везаним за потенцијалне жртве и њихове пословне активности. За тако нешто биле су потребне и ИД картице, легитимације и још нека лажна документација која се фалсификовала у просторијама 'Транспаренсија' у Бањалуци", "Новаковић је 'Транспаренсију' давао податке из УИО на основу којих су уцјењивали људе", "'Транспаренси' је ушао и у Пореску управу у вријеме када је Мишо Турић био директор, а његов замјеник Љубо Голијанин. Испрепадали су Голијанина којег сам ја водио на разговор у Загреб." Из текста који је објављен под насловом "Милош Лазовић тврди да је био жртва рекеташа из 'Транспаренси Интернешнела' -Тражили 10.000 КМ да га скину с црне листе", објављеног 2. јула 2008. године на страни 2, између осталог, произилази: "Група уцјењивача,

међу њима и Љубинко Лековић, радник 'Транспаренси Интернешнела', тражили су 10.000 марака како би ме скинули с црне листе међународне заједнице", тврди Милош Лазовић, бивши директор "Телекома Српске" у Фочи. Уставни суд је навео само неке дијелове спорних текстова (а има их велики број и у сваком тексту се апелант помиње или у наслову или у различитим контекстима, а Љубинко Лековић у сваком тексту као тадашњи или као запосленик, односно бивши апелантов запосленик) из којих, заправо, не произилази да се ради тек о мишљењу "заштићеног свједока" или мишљењу жртава рекетирања, које у основи нема тврдње чија би се истинитост морала доказивати. Управо чињеница да је поводом спорних текстова покренута кривична истрага пред надлежним органима говори да се радило о озбиљним оптужбама.

64. Дакле, према оцјени Уставног суда, супротно образложењу редовних судова, у спорним текстовима су у битном пренесене чињеничне тврдње које су биле предмет истражног кривичног поступка. У вези с тим, Уставни суд подсјећа на становиште Европског суда изнесено у предмету *Europapress Holding d.o.o. против Хрватске* (види, Европски суд, апликација број 25333/06, пресуда од 22. октобра 2009. године) да је дужност медија да ваљано провере податке које ће објавити. Улога новинара јесте да обавијесте и упозоре јавност о друштвеним појавама чим добију одговарајуће податке. Вијести су "пролазна роба", те одлагање да се оне објаве, чак и за кратак период, може да их лако лиши њихове вриједности и занимљивости. Упркос томе, захтијева се опрезан приступ. Медији имају обавезу да своја истраживања спроводе у доброј вјери, а прије објављивања постоји уобичајена новинарска обавеза да се провере чињенични наводи. Што је навод озбиљнији, то чињенични основ треба да буде чвршћи.

65. Сходно наведеном, будући да се радило о питању од јавног интереса и да су оптужбе које су изнесене у спорним текстовима биле такве да их тужени прије објављивања објективно нису ни могли да провере, осим у кривичном поступку, Уставни суд ће у наставку испитати да ли су тужени приликом објављивања спорних текстова поступали у складу са професионалним стандардима, односно да ли су били добронамјерни.

66. У околностима конкретног случаја Уставни суд подсјећа да не постоје препреке да медији преносе изјаве свједока дате у поступку пред надлежним органима. Уставни суд, такође, подсјећа да медији приликом објављивања, односно преношења тврдњи, као у конкретном случају, када је у питању тема од јавног значаја и интереса, објективно не могу да пруже релевантне доказе којима би те тврдње поткријепили. Европски суд је, чак и када је ријеч о чињеницама, развио флексибилнија правила од оних која захтијевају доказивање истинитости, остављајући медијима на тај начин простор за грешку (види, Европски суд, *Thorgeir Thorgeirson против Исланда*, пресуда од 25. јуна 1992. године, тачка 65). Међутим, исто тако, Уставни суд подсјећа да медији не могу да буду средства путем којих ће се некритички преносити изражавања којима ће се трећа лица дискредитовати. У конкретном случају Уставни суд запажа да је, након што је апелант објавио извјештај о Влади РС, који је био негативан, уследила права бујница исказа свједока, "заштићених свједока", "свједока покајника" и жртава рекетирања у којима су се апелант и његови запосленици довели у везу са озбиљним оптужбама. Такође, Уставни суд запажа да је медијска кампања против апеланта престала када је апелант промијенио сједиште. Уставни суд, даље, запажа да је спорно изражавање подстакло надлежне органе да испитају њихову основаност. Из расположивих докумената произилази да је истражни поступак пред Тужилаштвом БиХ

обустављен. Стога, у таквим околностима Уставни суд би требало да испита добронамјерност тужених приликом преношења спорног изражавања, односно да ли је спорно изражавање имало сврху да се оклеветају и дискредитују апелант и његови запосленици, или је сврха изражавања био члан 10 Европске конвенције. Дакле, чак и кад су у питању неистините информације, одбрана медија је могућа ако су поступали разумно, у складу са професионалним стандардима, дакле *bona fide*.

67. У вези с тим, Уставни суд запажа да су тужени на околности "суштинске истинитости" навода из спорних текстова као доказ предложили да се саслушају свједоци, и то новинари "Гласа Српске" и Владимир Латинковић, којем је суд поклонно пуну вјеру и који је потврдио да су спорни текстови вјерно пренијели наводе Владимира Латинковића које је он дао на прес-конференцијама. У вези с тим, Уставни суд запажа да из текста који је објављен 1. јула 2008. године произилази да се ради о свједочењу "заштићеног свједока" датом у Тужилаштву БиХ иако су тужени морали да знају да се у том тренутку није водила никаква званична истрага пред наведеним Тужилаштвом. Уставни суд, такође, запажа да се тужени у том тексту, осим што су пренијели "мишљење заштићеног свједока" о томе како су, између осталих, двојица радника "Transparencyja" рекетирала бизнисмене РС и да се у просторијама "Transparencyja" фалсификују документа, нити једном ријечју нису оградиле од изнесеног "мишљења", нити су у том тексту покушали да контактирају са апелантом како би се изнијело становиште друге стране. Уставни суд, такође, запажа да су, након текста који је објављен 2. јула 2008. године (на страни 3. под насловом "Додик: Власт РС ће заштитити жртве рекета" у којем именовани политичар упозорава надлежне из Тужилаштва БиХ да су селективни и необјективни, јер не желе да процесуирају појединце из "Transparencyja", као и становиште именованог да му је познато да запослени у "Transparencyju" рекетирају бизнисмене), тужени објавили више текстова у којима су пренијели изјаве наводних жртава рекетирања у којима се износе детаљи у вези са уцјенама и именују лица која су их рекетирала (ради се о групи људи у којој је, између осталих, био укључен и запосленик Управе за индиректно опорезивање), и то под насловима "Милош Лазовић тврди да је био жртва рекеташа из 'Транспаренси Интернешнела'", "Све више свједока тврди да су били жртве рекетирања радника 'Транспаренси Интернешнела'", "Милован Врљановић тврди да је био жртва рекета радника 'Транспаренси интернешнела'" и сл. Уставни суд, такође, уочава да су тужени 9. јула 2008. године објавили апелантов текст под насловом "ТИ најавио тужбу" у којем је, између осталог, наведено да ће наводити који се односе на умијешаност ТИВН у праксу наводног рекетирања морати да се доказују пред судом и у складу са законом. Међутим, Уставни суд запажа да је Уређивачки колегијум тужених на истој страници истог дана објавио текст под насловом "ТИ не интересује истина", што се не чини да је у складу са новинарском етиком да се у истом броју објави и становиште уређивачког колегијума.

68. Поред тога, оно што је, такође, уочљиво из текста тужених јесте њихов јасно становиште да је све што је изнесено у претходном периоду о умијешаности апелантових запосленика у праксу рекетирања, заправо, наводна истина без поштивања института *пресумпције невиности*. У том правцу Уставни суд подсјећа да је у тексту Уређивачког колегијума тужених, између осталог, наведено: "Умјесто потраге за криминалцима у властитим редовима, ви оптужујете медије који су се дрзнули да истражују некога од вас. Ваше писмо, стога, доживљавамо као притисак на рад

медија, те страхујемо за безбједност наших новинара, с обзиром на то што се један дио нашег особља доводи у везу с озбиљним криминалним активностима." Имајући у виду такво изражавање Уређивачког колегијума, те велики број текстова који су објављени у периоду од 1. до 20. јула 2008. године у којима су изнесене озбиљне оптужбе на рачун апелантових запосленика, али и самог апеланта, који је стављен у контекст догађаја о којима је писано, између осталог, да се у апелантовим просторијама фалсификују документа или "случај Transparency", без икаквих ограда тужених, без поштивања института *пресумпције невиности*, као и наслове и поднасловe спорних текстова, те намјеру тужених да спорне текстове представе као "свједочења заштићених свједока и свједока покајника" пред надлежним органима РС и БиХ, иако у том тренутку званична истрага још није била почела, заправо, говори да тужени приликом извјештавања нису поступали *bona fide*.

69. У вези с тим, Уставни суд запажа да је истрага пред полицијским органима РС почела након медијских свједочења више бизнисмена и смијењених званичника, а што произилази из текста који су тужени објавили 11. јула 2008. године на страни 4. под насловом "Провјеравамо наводе о изнудама" у којем директор полиције РС обавјештава јавност да је полиција РС покренула провјере на терену у вези са "случајем 'Транспаренси'". Истрага пред Тужилаштвом БиХ је успједила послје.

70. Уставни суд наглашава да нема никакве сумње да је постојао јавни интерес да се јавно изнесу информације у вези са наводном "афером рекетирања", што је, заправо, и резултирало истражним поступком пред надлежним органима БиХ, који је окончан обуставом истраге, али, исто тако, слобода изражавања новинара, у смислу члана 10 Европске конвенције, када је ријеч о извјештавању о питањима од општег интереса, подлијеже услову према којем новинари дјелују у доброј вјери и с циљем да обезбиједи поуздану информацију у складу са етиком новинарства. У околностима конкретног случаја, према оцјени Уставног суда, преношење спорног изражавања је имало сврху да оклевета и дискредитује апеланта и његове запосленике, а не сврху члана 10 Европске конвенције, односно тужени су у околностима конкретног случаја у битном занемарили етику новинарства и поступање у доброј вјери.

д) Понашање лица о којем је ријеч

71. У вези са апелантовим понашањем прије објављивања спорних текстова, Уставни суд запажа да су спорни текстови успједили након што је апелант на својој web-страници објавио текст под насловом "Штете од корупције у приватизацији током прошле године преко пола милијарде КМ" (видјети тачку 14 ове одлуке), што је апелант презентовао суду као један од могућих разлога за спорна изражавања којима се апелант и његови радници доводе у везу са корупцијом. Уставни суд сматра да је наведено, такође, битан сегмент којем редовни судови нису поклонили никакву пажњу иако је апелант на то указао. Дакле, прије објављивања наведеног извјештаја тужени није писао о томе да апелантови запосленици било кога рекетирају, нити је доводио у везу апеланта са рекетирањем. Тек након извјештаја, из кога може да се закључи да надлежна јавна власт није била у стању да спречи корупцију у приватизацији, те да је због тога настала велика штета, тужени креће са серијом текстова у којима апеланта доводи у везу са рекетирањем угледних бизнисмена у Републици Српској.

72. Коначно, у вези са посљедицама спорног изражавања, Уставни суд запажа да је апелант током

поступка истицао да је претрпио значајне штетне посљедице након спорног изражавања (да је канцеларија у Бањој Луци затворена и сл.), а о чему су и тужени извјестили јавност у тексту објављеном 12. јула 2008. године под насловом "'Транспаренси Интернет' затворио канцеларију и обуставио операције у БиХ" и насловом "Додик: Пропагандни трик да скрену пажњу са афере" у којем је пренесено становиште премијера РС да је одлука "Transparencija" пропагандни трик како би се скренула пажња са афере "црне листе", а у истом тексту су аутори посебно издвојили и болдирани реченицу да је централа "Транспаренција" саопштила да су "дубоко забринуте" за безбједност особља. Наведени текст, осим што указује да је апелант претрпио и да трпи штетне посљедице успјед објављивања спорних текстова, говори понешто и о туженом који стављањем наводника на синтагму дубоко забринуте, заправо, додатно потврђује претходно изнесено становиште Уставног суда да тужени у околностима конкретног случаја нису поступали *bona fide*.

73. Имајући у виду све наведено и размотривши апелационе приговоре у свјетлу критеријума изнесених у тачки 54 ове одлуке, посебно имајући у виду наслове и садржину спорних текстова, њихов број, као и понашање тужених приликом преношења спорног изражавања за које се не би могло рећи да је имало сврху члана 10 Европске конвенције, већ да је имало сврху да оклевета и дискредитује апеланта, Уставни суд сматра да редовни судови у околностима конкретног случаја нису успјели да избалансирају апелантово право на заштиту његовог угледа, у смислу члана 8 Европске конвенције у контексту права туженог на слободу изражавања, у смислу члана 10 Европске конвенције.

74. Према томе, Уставни суд закључује да је у околностима конкретног случаја дошло до кршења члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

Остали приговори

75. У односу на приговор у вези са кршењем права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд, с обзиром на закључак изнесен у претходној тачки ове одлуке, сматра да није потребно посебно образлагати и овај приговор.

VIII. Закључак

76. Уставни суд закључује да је оспореним пресудама дошло до кршења апелантовог права из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције у ситуацији када су редовни судови пропустили да изражавања туженог размотре у свјетлу критеријума које је било неопходно размотрити ради постизања баланса између заштите права на углед, односно апелантов репутацијски углед.

77. На основу члана 18 став (3) тачка х), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

78. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

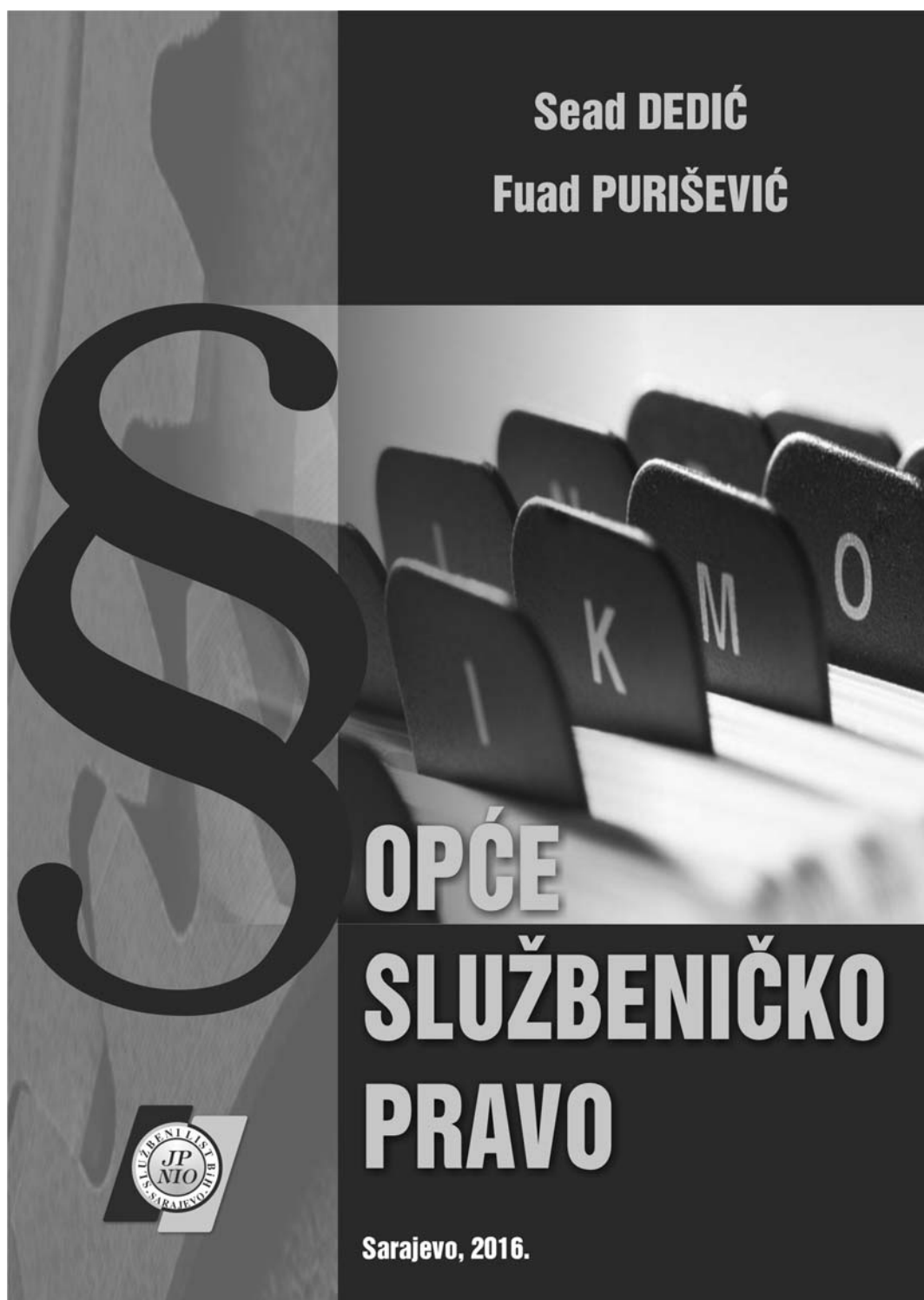
Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

SADRŽAJ

**CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA
BOSNE I HERCEGOVINE**

35 Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Drvar koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Drvar koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Bosanski Petrovac koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Centralnog biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Bosanski Petrovac koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Bosansko Grahovo koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Bosansko Grahovo koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Bužim koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Bužim koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik)	1 1 2 2 3 3 4 4	39 Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Grad Doboj koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Grad Doboj koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Domaljevac-Šamac koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Domaljevac-Šamac koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Kakanj koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Kakanj koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik) Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Ribnik koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik)	4 5 5 5 6 6 7 7 8

	Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasovanje izvan BiH za prijevremene izbore za Općinu Ribnik koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik)	8	Ovjerene kandidacijske liste za sudjelovanje na prijevremenim izborima za gradonačelnika Grada Doboja, gradonačelnika Grada Trebinje, načelnika Općine Bosansko Grahovo, načelnika Općine Bosanski Petrovac, načelnika Općine Bužim, načelnika Općine Domaljevac-Šamac, načelnika Općine Drvar, načelnika Općine Kakanj i načelnika Općine Ribnik (hrvatski jezik)	10
43	Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Grad Trebinje koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (bosanski jezik)	8	Ovjerene kandidatske liste za učestvovanje na prijevremenim izborima za gradonačelnika Grada Doboja, gradonačelnika Grada Trebinje, načelnika Opštine Bosansko Grahovo, načelnika Opštine Bosanski Petrovac, načelnika Opštine Bužim, načelnika Opštine Domaljevac-Šamac, načelnika Opštine Drvar, načelnika Opštine Kakanj i načelnika Opštine Ribnik (srpski jezik)	11
	Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvadak iz Središnjeg biračkog popisa za glasovanje izvan BiH za prijevremene izbore za Grad Trebinje koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (hrvatski jezik)	9		
	Odluka o utvrđivanju i objavi broja birača upisanih u izvod iz Centralnog biračkog spiska za glasanje izvan BiH za prijevremene izbore za Grad Trebinje koji će se održati u nedjelju 17.02.2019. godine (srpski jezik)	9		
44	Ovjerene kandidatske liste za učešće na prijevremenim izborima za gradonačelnika Grada Doboja, gradonačelnika Grada Trebinje, načelnika Općine Bosansko Grahovo, načelnika Općine Bosanski Petrovac, načelnika Općine Bužim, načelnika Općine Domaljevac-Šamac, načelnika Općine Drvar, načelnika Općine Kakanj i načelnika Općine Ribnik (bosanski jezik)	9		
			USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE	
		45	Odluka broj AP 3430/16 (bosanski jezik)	12
			Odluka broj AP 3430/16 (hrvatski jezik)	17
			Odluka broj AP 3430/16 (srpski jezik)	23
		46	Odluka broj AP 4141/16 (bosanski jezik)	29
		9	Odluka broj AP 4141/16 (hrvatski jezik)	37
			Odluka broj AP 4141/16 (srpski jezik)	45

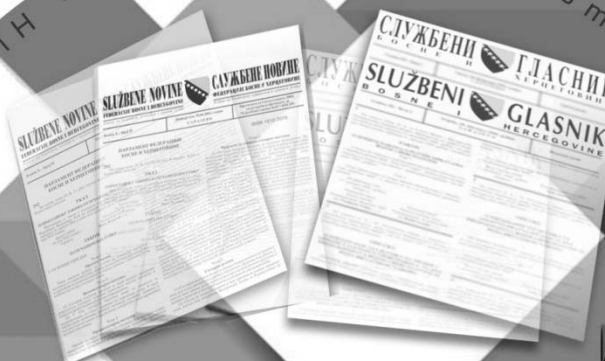
Edin RIZVANOVIĆ
Arif NANIĆ

**POSLOVNO
STATUSNO
PRAVO**

Sarajevo, 2018.

JP NIO Službeni list BiH - Svakom zloupotrebom kupac se obavezuje da plati nastalu štetu - Sva prava zadržava © JP NIO

**službena
glasila
2017.**

JP NIO Službeni list BiH
Dž. Bijedića 39, Sarajevo
Bosna i Hercegovina
Tel/fax: ++387 33 722 079
722 054
722 041
e-mail: slist@slist.ba
www.sluzbenilist.ba

Službeni list- Naslovna stranica
+

Not secure | www.sluzbeninovine.ba

SLUŽBENI LIST BIH
JP NIO Službeni list
Bosne i Hercegovine

Jezik ▾ Službena glasila ▾ Oglašavanje Izdavaštvo Pretraga Info Kontakti Vijesti

Naslovna stranica

> Pretplata

> Cjenovnik

> Izdavaštvo

> Info - historijati

> Kontakt

> Međun. saradnja

> Korišteni linkovi

> Oglasni dio

ZAKON O OSNOVAMA SIGURNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Službeni glasnik BiH
broj 72/18

URED ZA ZAKONODAVSTVO VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE
RIJEŠENJE O IMENOVANJU RUKOVODEĆEG DRŽAVNOG SLUŽBENIKA - POMOĆNIK DIREKTORA
PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O RAZRIJEŠENJU GENERALNOG SEKRETARA
PREDSJEDNIŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

Službene novine Federacije BiH
broj 82/18

VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O ODOBRAVANJU RASPODIJELE DIJELA NOVČANIH SREDSTAVA OSTVARENIM PRODAJOM PREDUZEĆA IZ NADLEŽNOSTI AGENCIJE ZA PRIVATIZACIJU U FEDERACIJU BOSNE I HERCEGOVINE ZA SANACIJU ŠTETA NASTALIH U "NAFTNI TERMINALI FEDERACIJE" D.O.O. PLOČE USLJED HAVARIJE BRODA-PRIVEZA
FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA

Službene novine Kantona Sarajevo
broj 42/18

VLADA KANTONA SARAJEVO
RIJEŠENJE O IMENOVANJU POLICIJSKOG ODBORA ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KANTONA SARAJEVO
VLADA KANTONA SARAJEVO
RIJEŠENJE O IMENOVANJU VRŠILACA DUŽNOSTI
PREDSJEDNIKA I ČLANOVA UPRAVNOG ODBORA JAVNE USTANOVE "CENTAR ZA NAPREDNE TEHNOLOGIJE U SARAJEVU"

Međunarodni ugovori
broj 10/18

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O DAVANJU SAGLASNOSTI ZA RATIFIKACIJU SPORAZUMA O ZAJMU IZMEĐU BOSNE I HERCEGOVINE I SAUDIJSKOG FONDA ZA RAZVOJ - RAZVOJ INFRASTRUKTURE U OPĆINI STARI GRAD SARAJEVO
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O DAVANJU SAGLASNOSTI ZA RATIFIKACIJU SPORAZUMA O ZAJMU IZMEĐU BOSNE I HERCEGOVINE I SAUDIJSKOG FONDA ZA RAZVOJ - RAZVOJ INFRASTRUKTURE U OPĆINI STARI GRAD SARAJEVO

Prijava
Registracija
Zaboravljena šifra

Arhiva dokumenata

Preplatnici imaju dodatne pogodnosti.
Ukoliko ste već pretplatnik, prijavite se!!

Prijava
Registracija

JP NIO
Službeni list BiH
Dž. Bijedića 39/III
71000 Sarajevo, BiH
tel/fax:
+387 33 72 20 30
e-pošta:
Sluzbeni.list.BiH

Stara web stranica
www.slist.ba

Objava poziva za dostavljanje ponuda i dodijeljenih ugovora

Pozivi za stručno usavršavanje - Anex 2 dio B

Registri objavljenih izdanja

POZIV KANDIDATIMA

ANTIKORUPCIJA

Izdavač: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za izdavača: sekretar Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Bojan Ninković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Direktor: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Direktor: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050, faks: 722-074 -Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFСКА BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Štampa: "Unioninvestplastika" d.d. Sarajevo - Za štampariju: Jasmin Muminović - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obavezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za I polugodište 2019. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 240,00 KM